

İSKENDERUN TEKNİK

ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**LOJİSTİK PERFORMANSI,
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR
VE EKONOMİK BÜYÜME
İLİŞKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD
ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR PANEL
VERİ ANALİZİ**

Mehmet Selçuk AYAR

**EKONOMİ VE FİNANS
ANABİLİM DALI**

AĞUSTOS 2023

**LOJİSTİK PERFORMANSI, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE
EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ
ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ**

Mehmet Selçuk AYAR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI**

**İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2023

Mehmet Selçuk AYAR tarafından hazırlanan “LOJİSTİK PERFORMANSI, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: ŞEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile İskenderun Teknik Üniversitesi Ekonomi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Yunus AÇCI

Ekonomi Anabilim Dalı, İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....
...

Başkan: Doç. Dr. Ferhat Şirin SÖKMEN

İktisat Politikası Anabilim Dalı, Şırnak Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....
...

Üye: Doç. Dr. Yunus AÇCI

Ekonomi Anabilim Dalı, İskenderun Teknik

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....
...

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yunus KAYMAZ

Lojistik Yönetim Anabilim Dalı, İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....
...

Tez Savunma Tarihi: 25/08/2023

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Doç. Dr. Ersin BAHÇECİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

İskenderun Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülendiğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu,
- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza

Mehmet Selçuk

AYAR

25/08/2023

LOJİSTİK PERFORMANSI, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE EKONOMİK
BÜYÜME İLİŞKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ
ANALİZİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Selçuk AYAR

İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2023

ÖZET

Globalleşmenin etkisi ile birlikte lojistik hizmetler ekonomi adına vazgeçilmez bir güç olarak kabul görmeye başlamıştır. Lojistik alanındaki gelişmelerin, ülke ekonomisine gelir getirme, yeni çalışma alanları yaratma ve benzeri olumlu etkileri olduğu gibi başta doğrudan yabancı yatırımlar olmak üzere yatırımları olumlu yönde etkileme ve ticaret hacmini artırma yoluyla ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Lojistik sektörünün iyileşmesi ülke ekonomisini canlandırarak, yeni istihdam alanları sağlayarak gelir yaratmakta ve başta doğrudan yabancı yatırımlar olmak üzere yatırımları olumlu yönde etkilemek ve ticaret hacimlerini artırmak suretiyle ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmaktadır. Ekonomik büyüme, endüstrinin toparlanmasını sağlamakta ve bu da lojistik hizmet endüstrisinin iyileşmesini sağlamaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımlara bakıldığında ise kısa dönemde talepleri çekme ve uzun dönemde ise arz etkisi yaratma gibi etkileri ile ekonomik büyümeye pozitif katkı sağlaması beklenmektedir ve hem ev sahibi ülke hem de yatırımcı ülke açısından düşünüldüğünde; doğal kaynakları kullanma, ekonomik büyümeyi teşvik etme, istihdam seviyelerini artırma, üretim ve yönetim bilgisini geliştirme gibi ev sahibi ülkeye birçok fayda sağlamaktadır. DYY'nin yatırım yapılacak bir ülke seçme kararını etkileyen faktörler arasında lojistiği direkt ve dolaylı olarak içerisinde barındıran faktörler yer almaktadır.

Bu çalışmada lojistik performans, doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisi, seçilmiş olan 35 OECD ülkesi üzerinde (Almaya, Belçika, Japonya, Hollanda, Avusturya, Birleşik Krallık, Yeni Zelanda, Danimarka, İsveç, İsviçre, Kanada, Finlandiya, ABD, Fransa, İspanya, Lüksemburg, Çek Cumhuriyeti, Avusturalya, Portekiz, Norveç, İtalya, İzlanda, İrlanda, Kore Cumhuriyeti, Polonya, İsrail, Macaristan, Estonya, Slovakya, Şili, Yunanistan, Slovenya, Türkiye, Meksika, Kolombiya) ampirik olarak test edilmek amaçlanmıştır. Ampirik analiz yöntemi olarak panel kantil regresyon analizi tercih edilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen ilgili veriler ile lojistik performans endeksinin kişi başına GSYİH'yı pozitif olarak etkilediği söylenebilmektedir. Alt değerlerde DYY ile kişi başına GSYİH arasında olumlu bir ilişki gözlemlenememişken orta ve üst değerlerde anlamlı ilişkilere rastlanmıştır. Lojistik sektörüne yapılacak yatırımların DYY'ları çeken etkileri söz olduğu gözlemlenebilmektedir. Bu sebeple de söz konusu yatırımlardan kişi başına GSYİH'nın olumlu etkileneceği söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme

Sayfa Adedi : 89

Danışman : Doç. Dr. Yunus AÇCI

THE RELATIONSHIP OF LOGISTICS PERFORMANCE, FOREIGN DIRECT
INVESTMENT AND ECONOMIC GROWTH: A PANEL DATA ANALYSIS ON
SELECTED OECD COUNTRIES

(M. Sc. Thesis)

Mehmet Selçuk AYAR

ISKENDERUN TECHNICAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

August 2023

ABSTRACT

With the effect of globalization, logistics services have begun to be accepted as an indispensable power for the economy. The developments in the field of logistics have positive effects such as generating income for the country's economy, creating new working areas and similar positive effects, as well as positively affecting investments, especially foreign direct investments, and increasing the trade volume, thereby positively affecting economic growth. The improvement of the logistics sector creates income by stimulating the country's economy, providing new employment areas, and has a positive effect on economic growth by positively affecting investments, especially foreign direct investments, and increasing trade volumes. Economic growth drives the recovery of the industry, which in turn drives the recovery of the logistics service industry.

Looking at foreign direct investments, it is expected to make a positive contribution to economic growth with its effects such as attracting demand in the short term and creating a supply effect in the long term. It provides many benefits to the host country such as using natural resources, promoting economic growth, increasing employment levels, improving production and management knowledge. Among the factors affecting the decision of FDI to choose a country to invest in, there are factors that directly and indirectly include logistics.

In this study, the relationship between logistics performance, foreign direct investments and economic growth was determined on 35 selected OECD countries (Germany, Belgium, Japan, Netherlands, Austria, United Kingdom, New Zealand, Denmark, Sweden, Switzerland, Canada, Finland, USA, France, Spain, Luxembourg, Czech Republic, Australia, Portugal, Norway, Italy, Iceland, Ireland, Republic of Korea, Poland, Israel, Hungary, Estonia, Slovakia, Chile, Greece, Slovenia, Turkey, Mexico, Colombia) are intended to be tested empirically. Panel quantile regression analysis is preferred as the empirical analysis method.

It can be referred that the relevant data obtained as a result of the study and the logistics performance index positively affect GDP per capita. While no positive relationship was observed between FDI and GDP per capita in the lower values, significant relationships were found in the middle and upper values. It can be observed that the investments to be made in the logistics sector have the effects of attracting FDI. For this reason, it can be said that the per capita GDP will be positively affected by these investments.

Key Words : Logistics, foreign direct investment, economic growth

Page Number : 89

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Yunus AÇCI

TEŞEKKÜR

Araştırmanın ilk günden itibaren, konu seğiminden alışmanın bitişine kadar olan süreçte, her trl durumda ve zamanda değerli vaktini ve önemli katkılarını hiçbir koşulda benden esirgemeyen, tez ilerleyişimi büyük bir incelik ile takip ederek bana destek olan, tüm sorularıma anlayışla yanıt vererek kıymetli tecrübelerini benim ile paylaşan pek kıymetli danışman hocam Doç Dr. Yunus ACI'ya, olduğum konuma gelmemde bana fener olan çok değerli annem Hilkat GEDİK'e ve her daim manevi desteğini benden esirgemeyen pek kıymetli Merve DOğRU'ya en içten teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
TEŞEKKÜR.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	X
KISALTMALAR	XI
1. GİRİŞ.....	1
2. LOJİSTİK PERFORMANS	3
2.1 Lojistik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	3
2.2 Lojistiğin Önemi.....	6
2.3 Lojistik Faaliyetlerin Ekonomideki Yeri ve Önemi	8
2.4 Temel Lojistik Faaliyetler	9
2.4.1 Müşteri hizmetleri.....	11
2.4.2 Depolama.....	12
2.4.3 Paketleme/Ambalajlama.....	12
2.4.4 Elleçleme	13
2.4.5 Envanter (Stok) yönetimi	13
2.4.6 Satın alma	14
2.4.7 Sipariş işleme.....	14
2.4.8 Talep tahmini.....	16
2.4.9 Taşıma	17
2.5 Lojistik Faaliyetlerde Performans	19
2.5.1 Lojistik faaliyetlerde performans önemi ve ölçümü	20
2.5.2 Lojistik faaliyetlerde performans göstergeleri.....	22
3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KAVRAMI VE TANIMI..	30
3.1 Doğrudan Yabancı Yatırım Çeşitleri	32
3.1.1 Mülkiyet durumuna göre yatırımlar	32
3.1.2 Yeni İşletme yaratmasına göre yatırımlar	33
3.1.3 Üretim zincirindeki yerine göre yatırımlar.....	33
3.1.4 Amacına göre yatırımlar.....	34

VII

3.1.5	Diğer doğrudan yatırım çeşitleri.....	35
3.2	Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Çokuluslu Şirketler İlişkisi.....	35
3.3	Doğrudan Yabancı Yatırım Teorileri.....	37
3.3.1	Ürün döngüsü teorisi.....	38
3.3.2	İçselleştirme teorisi.....	39
3.3.3	OLI paradigması (Eklektik Paradigma).....	39
3.4	Doğrudan Yabancı Yatırım Kararlarını Etkileyen Faktörler.....	40
3.4.1	Politik denge.....	40
3.4.2	Özendirici politikalar.....	40
3.4.3	Düşük ücretler.....	40
4.	EKONOMİK BÜYÜME.....	41
4.1	Ekonomik Büyümenin Tanımı.....	41
4.2	Ekonomik Büyümenin Başlıca Özellikleri.....	42
4.3	Büyümenin Kaynakları.....	42
4.3.1	Sermaye.....	43
4.3.2	Beşerî sermaye ve işgücü.....	44
4.3.3	Tasarruf.....	44
4.3.4	Verimlilik artışı.....	45
4.3.5	Büyümenin diğer belirleyicileri.....	45
4.3.6	Teknolojik gelişme ve yenilikler.....	46
4.4	Ekonomik Büyüme Teorileri.....	47
4.4.1	Keynesyen büyüme modeli.....	47
4.4.2	Klasik büyüme modeli.....	48
4.4.3	Neo-Klasik büyüme modeli.....	50
4.4.4	İçsel büyüme modeli.....	51
5.	LOJİSTİK PERFORMANS, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ.....	53
5.1	Lojistik Performans ve Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	53
5.2	Doğrudan Yabancı Yatırım ve Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	54
5.3	Lojistik Performans ve Doğrudan Yabancı Yatırımları İlişkisi.....	54
5.4	Literatür Araştırması.....	55
6.	VERİ SETİ VE METODOLOJİ.....	62
6.1	Veri Seti.....	62
6.2	Metodoloji.....	69

7. AMPİRİK BULGULAR	72
8. SONUÇ VE ÖNERİLER	75
KAYNAKÇA.....	77
DİZİN	88

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1 Lojistik sektörünün dönemleri	3
Çizelge 2.2 İşletme lojistiği.....	6
Çizelge 2.3 Lojistik faaliyetleri	7
Çizelge 2.4 Temel ve destekleyici faaliyetler.....	10
Çizelge 2.5 Lojistik faaliyetler ve işletme içindeki yerleri	11
Çizelge 2.6 Sipariş süreci.....	16
Çizelge 2.7 Taşıma türleri ve özellikleri	18
Çizelge 2.8 Lojistik performans endeksinin içermekte olduğu 6 bileşen ile 2 temel boyut.....	20
Çizelge 3.1 Amacına göre yatırım çeşitleri.....	34
Çizelge 3.2 Çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin etkileri hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşler.....	36
Çizelge 5.1 Literatür örnekleri çizelgesi	59
Çizelge 6.1 Değişkenlere ilişkin tanımlamalar.....	62
Çizelge 6.2 Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler	63
Çizelge 6.3 Sevkiyat takibi ve takip etme yeteneği.....	64
Çizelge 6.4 Lojistik hizmetlerin yetkinliği ve kalitesi.....	65
Çizelge 6.5 Rekabetçi fiyatlı uluslararası sevkiyatları düzenleme kolaylığı	66
Çizelge 6.6 Gümrükleme sürecinin verimliliği	67
Çizelge 6.7 Gönderilerin planlanan veya beklenen sürede alıcıya ulaşma sıklığı.....	68
Çizelge 6.8 Ticaret ve ulaştırma ile ilgili altyapının kalitesi.....	69
Çizelge 7.1 Tau= 0.25'lik Kantilde regresyon analizi sonuçları	72
Çizelge 7.2 Tau= 0.50'lik Kantilde regresyon analizi sonuçları	73
Çizelge 7.3 Tau= 0.75'lik Kantilde regresyon analizi sonuçları	74

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış olan simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ARGE	: Araştırma ve Geliştirme
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirketler
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
E-7	: Gelişim Hızı Yüksek Ülkeler
EKK	: En Küçük Kareler
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
GF	: Gıda Tüketici Fiyatları
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülkeler
G-7	: Yedili Grup
IMF	: Uluslararası Para Fonu
LPE(LPI)	: Lojistik Performans Endeksi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
TZYPK	: Tedarik Zinciri Yönetimi Profesyonel Komitesi

1. GİRİŞ

Küreselleşme ile ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkması, yeni bir ticaret tanımına yol açmıştır. Bu değişim doğrultusunda lojistik faaliyetlerine atfedilen önem artmaktadır. Lojistik, ticari ürünlerin ön üretim aşamasından tüketiciye ulaştırılmasına kadar tüm süreci kapsamaktadır. Depolama, stok yönetimi, sipariş işleme, işleme, paketleme, satın alma, sigorta, elleçleme, gümrükleme ve nakliye faaliyetlerinin tümü bu geniş süreç yelpazesine dahildir. Lojistik faaliyetlerinin içerisinde en önemli yeri %40'luk paya sahip olan nakliye faaliyetleri oluşturmaktadır. Uluslararası ticaretin bir ülkenin milli gelirindeki payının artması ve ulaşımın maliyet faktörlerinden biri olması nedeniyle gün geçtikçe lojistik sektörü çok önemli bir hale gelmektedir. Lojistik sektörünün artan önemi ile teknolojinin hızla gelişmesi, ticari faaliyetler, müşterilerin memnuniyetlerini önemli ölçüde arttırması, uluslararası ticaretin büyümesi ayrıca ülkenin gelişmesi gibi nedenler giderek öne çıkmaktadır (Gümüş S. , 2013). Rekabet seviyesinin artmaya devam ettiği bu dönemde lojistik, işletme ve ülkeler için belirleyici bir konumda yer almaktadır. İşletmeler faaliyetlerini daha etkin bir şekilde sürdürmek için lojistiğe ihtiyaç duymasıyla beraber, lojistiğin işletmeye entegre edilmesi yaygın bir uygulama olarak günümüzde görülmektedir (Erkumru Can, 2019)

Sermaye, üretimin vaz geçilmez bir girdisidir ve genel olarak gelişmekte olan ülkeler bakımından elde etmesi emekten daha güç olan bir etmendir. Ekonomik olarak büyümeyi teşvik etmek amacı ile ihtiyaç duyulan sermaye, öncelikli olarak yerli kaynaklarla finanse edilmelidir. Ancak düşük gelir ve yetersiz tasarruflardan kaynaklanan açıklar, doğrudan ve dolaylı olan yabancı yatırımcılar aracılığı ile kapatılması hedeflenmektedir. Bu misyon ile günümüz ülkelerinin milli gelirlerinin ana ölçütü olarak Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ele alınmaktadır. Çünkü GSYİH, yurt içi ve yurt dışı kaynaklı üretilen hizmet ve malın piyasa değerlerinin toplamıdır.

Lojistik kabiliyetlerini mühim bir ölçüt olarak gören yabancı yatırımcılar mevduat kararlarını verirken bu etkeni değerlendirmektedirler. Bu kabiliyetleri iyi olan uluslar yabancı yatırımı teşvik eder ve bu durum ile büyümede etkileri gözlenebilir (Çelebi, Civelek ve Çemberci, 2015). Çünkü bir ulusun global seviyede ticareti gerçekleştirme yeteneği, genel olarak dış ticaretteki aktörlerin lojistik ağlarındaki erişim aktivitelerine dayanmaktadır (Ekici, Kabak ve Ülengin, 2016). Bu araştırmada lojistik performans, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme ilişkisi ele alınmaktadır.

Araştırmada yöntem olarak panel kantil regresyon modeli kullanılmaktadır. Kantil Regresyon serilerdeki değişkenlik ve asimetri ölçümleri için çeşitli metrikler hesaplamak üzere, veriler küçükten büyüğe doğru sıralanır ve ardından 2, 4, 10 ve 100 eşit parçaya bölünür. Bu bölgelere 'kantiller' denir. Kantiller, bir seriyi iki eşit parçaya bölen değerlerdir ve medyan olarak adlandırılır. Dört eşit parçaya bölenler 'kartiller', on eşit parçaya bölenler 'desiller' ve yüz eşit parçaya bölenler ise 'santiller' olarak adlandırılır.

Panel veri analizi ekonometrik analizlerde herhangi bir konuda hem zaman hem de birimler açısından analiz yapılması gerektiğinde, genellikle bu analizler zaman ve birim açısından ayrı ayrı yapılır. Zaman açısından yapılan analizlere zaman serileri analizi denirken, birimlere göre yapılan analizlere yatay kesit analizi adı verilir. Zaman serileri ve yatay kesit analizini birleştirip uygun modelleri test etmeye olanak sağlayan bir yönteme ise panel veri analizi denir.

Panel kantil regresyon modelleri, aşırı değerler ve bir dağılımdan kaynaklanan sorunların üstesinden gelmek ve model kurulmasını sağlamaktadır. Panel veri modelleri hem zaman serilerini hem de daha fazla sayıda gözlem içeren yatay kesit verilerini birleştirerek panel kantil regresyonun uç değerlerde olduğu durumlarda ve dağılımın anormal olduğu vaziyetlerde modelin kurulmasını sağlamakta bu sayede de kantil regresyon değerlendirmelerini güçlü kılmaktadır.

Bu amaçla hazırlanmış olan bu çalışma 8 bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda giriş bölümü yer alırken ikinci bölümünde ise lojistik performansın kavramsal değerlendirmeleri ve alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde doğrudan yabancı yatırımın kavramsal değerlendirmeleri ve tanımları yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise ekonomik büyümenin tanımlamaları yer bulunmaktadır. Beşinci bölüme gelindiğinde ise lojistik performans endeksi, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyümenin birbirlerine olan ilişkileri kavramsal olarak ele alınmıştır ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Altıncı ve yedinci bölümlerde veri seti ve metodoloji ile ampirik bulgular yer almaktadır. Sekizinci bölümde sonuç ve öneriler yer almaktadır.

2. LOJİSTİK PERFORMANS

Genel olarak lojistik performans endeksi (LPI) kavramı ölçülerek belirlenen lojistik performans, ülkelerin askeri ve ticari gibi birçok alanda kullandığı lojistik yöntemlerinin verimliliğini ortaya koymayı amaçlayan ve ulaştırmadaki alt yapının kalitesi, gümrük işlemlerindeki etkinlik, ülkeler arasındaki taşımanın kolaylığı, yapılan sevkiyatların kontrollerinin pratikliğine, lojistik alanındaki hizmetlerin yeterliliğine ve tam zamanında ulaştırılabilmesine dayanmakta olan algıların yansımaları olmaktadır.

2.1 Lojistik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Lojistik; Tedarik Zinciri Yönetimi Profesyonel Komitesi'ne (CSCMP) göre, hammadde kaynağından müşterilerin tüm ihtiyaçlarını karşılamak adına ürünün nihai noktasına kadar tedarik zincirindeki sırayla çeşitli ürün, hizmet ve bilgi akışlarını kapsayan, etkin ve verimli akış ve depolama, gerekli tüm yönetim, planlama ve uygulama süreçlerini kapsayan bir süreçtir (Saygılı ve Erdal, 2013). Lojistik sektörünün dönemleri 3'e ayrılmaktadır bunlar çizelge 2.1'de gösterilmektedir.

Çizelge 2.1 Lojistik sektörünün dönemleri

1.Dönem	2.Dönem	3.Dönem
LOJİSTİK	TİCARET LOJİSTİĞİ	MODERN LOJİSTİK
Askeri Alanda Kullanıldığı Dönem	Ticaret Alanında Kullanıldığı Dönem	1. Yönetimsel Lojistik a) Tedarik Yönetimi b) Lojistik Yönetimi 2. Operasyonel Lojistik a) Materyal Yönetimi b) Üretim-Operasyon Yönetimi c) Dağıtım Yönetimi

Kaynak: (Tutar, Tutar ve Yetişen, 2009)

Çizelge 2.1 lojistik sektörünün dönemlerine bakıldığında 1. dönem ve 2. dönemin aksine 3. dönemden itibaren yöntemlerinin ve etki alanının genişlediği söylenebilmektedir.

Lojistik sözcüğü Yunanca kökenden hesap yapmakta kabiliyetli, aritmetik rastgele bir sebebe yönelik ilişkilendirme anlamına gelmekte olan logistikos sözcüğünden gelmektedir.

Yunanca olan logistikos kelimesi ileride Avrupa dillerine Latince kökenli olarak logisticus şeklinde evrimleşerek eklenmiştir. İlk başta 1840 yılında bir Fransız Akademisi tarafından taşımacılık biçimlerini koordine eden ve birleştiren anlamında logistique olarak tanınmıştır (Sezgin, 2008). Lojistik kelimesi daha sonra “ordulara ait olan malzeme, envanter ve personellerin taşınması ayrıca teçhizatların yenilenmesi” anlamına gelecek biçimde askeri bir eylemi anlatmak, tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Bowesrax ve Cloos, 1996). Lojistiğin iş dünyasına göre tanımı ise, maliyet bakımından siparişlerin en verimli biçimde etkisini göstermesini sağlayarak anlık olarak ve ilerideki karlılığı en yüksek düzeye çıkaracak parçaların, malzemelerin ve tükenmiş envanterlerin ayrıca ilgili bilgi akışının organizasyonun içerisinde ve pazarlama kanallarında taşıma, depolama ve tedarik süreçlerini stratejik olarak yönetme kavramıdır (Bowesrax ve Cloos, 1996).

Medeniyetin gelişimi ile ulaşım sistemleri arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. İpek yolu adı ile bilinen karayolu güzergahı, tarihin ilk dönemlerinden itibaren en önem arz eden ticaret yollarını kurmuş olan Roma imparatorluğunun Avrupa ve Asya'yı birleştirdiği bir kanaldır, buna ilaveten Roma'nın Akdeniz havzalarındaki yol ağları, İran'dan Anadolu'ya varan Kral yolu, başta gelen ulaşım sistemleridir. Konumlarının buldukları yerler, politik sebepler, coğrafik koşullar, güvenlik, su yolları veya su kaynakları gibi nedenler, bu yollarla beraber birbirinden uzak kıtaların bağlandığı birçok güzergâh meydana getirmiştir. Zaman içerisinde kullanılmaktan oluşan patika yollar; uzak yerleşkeler arasında ticaret yolları olarak kullanılmış, bu sayede bu yerleşkelerin kalkınmasına ve gelişmesine katkı sağlamıştır. Arazi koşullarının ve yolların yetersiz olduğu birçok alanda, malları taşımak hayvan sırtlarına ya da atlı arabalara (at arabaları, kağrı) daha uygundu. Öte yandan, 13. yüzyıla kadar ilkel yöntemler ve nakliye teknikleri (insan gücü ve rüzgârı kontrol etme yeteneği) gelişmediğinden, deniz ticareti kıyıya yakın güzergahlarda gerçekleştirilmekteydi. 18. yüzyılda teknolojinin gelişmesi ve buharlı motorların icadı ulaşımı hızlandırmıştır. Gemilerin ve trenlerin keşfi ile taşınan yüklerin boyutu, türü ve miktarı değişmiş ve günümüz ölçeğine ulaştırılmıştır. Küresel ekonomilere yerel ekonomiler rekabet oluşturmuştur (Erdal ve Çancı, 2013).

Eylül ve Ekim 2013'te Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Kazakistan ve Endonezya ziyareti sırasında İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun ortak yapımını önererek gün yüzüne çıkartmıştır. Kısaltılmış olarak “kuşak yol” olarak isimlendirilen "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu projesi Batı Asya, Orta Asya, Doğu Asya, Avrupa ve Afrika'yı hem karada hem de denizde birbirine bağlamakta; "Kuşak yol"

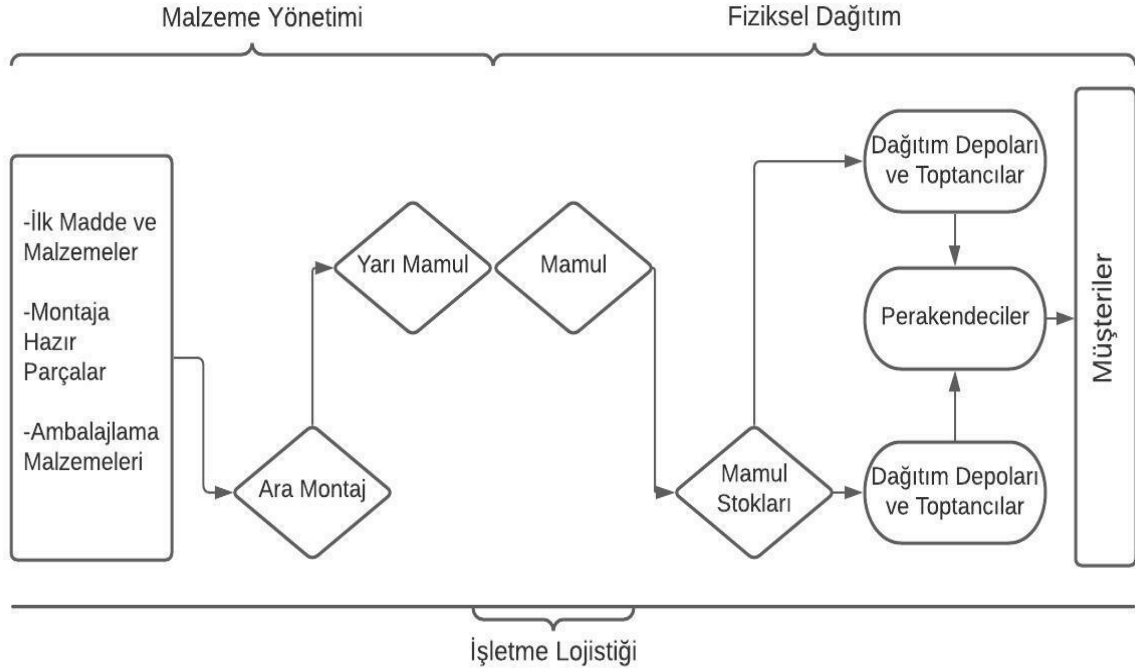

boyunca ülkeler arasında ortaklıklar doğurmayı ve bu ülkelerde dengede olan devamlı bir kalkınmayı amaçlamaktadır. Ancak bölge ülkelerinin kaygıları, “Kuşak Yol” üzerindeki bulunmakta olan ülkelerin iç problemleri ve bu ülkeler arasındaki problemler, Rusya ve ABD gibi büyük ülkelerin projeye yönelik olumsuz tutumları ve muhtemel yüksek işletme maliyetleri, projenin başarısının önündeki zorluklardır. Türkiye, Avrasya kıtasının orta noktasında bulunmakta, coğrafi konumu ve jeopolitik avantajları Çin'in "Tek Kuşak Tek Yol" projesinde önemli rol oynamaktadır (Durdular, 2016).

Tedarik Zinciri Yönetimi Profesyonel Komitesi (TZYPK) tarafından tanımlanan mevcut tanım, dünyadaki birçok lojistik profesyoneli için en kabul edilebilir tanım olmuştur. Lojistik yönetim sistemi, tedarik zinciri yönetiminin bir parçasıdır ve müşteri ihtiyaçlarını karşılarken, ürünlerin, hizmetlerin ve ilgili bilgilerin ilk halinden nihai halde varış noktasına kadar etkin ve verimli, geri veya ileri akışını ve envanterini planlar, uygular ve bu uygulamaları kontrol eder (Murphey, 2016).

İkinci dünya savaşı ile lojistik ve dağıtımın önemi daha fazla ortaya çıkmış ve değer kazanmıştır. Araç ve gereklere arıca personellerini ve teçhizatlarını düzenli ve bir plan içerisinde sevk ve idare etmesi müttefiklerin ikinci dünya savaşından zaferle ayrılmasında büyük rol oynamıştır (Kayabaşı, 2007). Firmaların birçoğu 1950’li yıllara kadar lojistiğin nedeni önemli olduğunu fark edememiş, lojistik ise kendi faaliyetlerini farklı görev noktalarında ve farklı bölümler içerisinde sürdürmüştür. Bunun devamında, ayrı olarak görülen lojistiğin faaliyet bölümlerinin arasındaki hedeflerinde dengesizlikler ve çatışmalar ortaya çıkmıştır. O dönemlerde pazarlama yaklaşımının gün yüzüne çıkması ile firmaların lojistiğin değerini ve önemini fark etmelerini sağlamıştır. 1950 ve 1960 yıllarında dünyanın içerisinde bulunduğu ekonomik vaziyet, kavram olarak pazarlamanın gelişmesine, değişimde olan trendlerin lojistiğin gelişmesine ve önem kazanmasına yönelik ortam oluşturmuş ve dünyada kavram olarak lojistik popüler hale gelmeye başlamıştır (Erdemir, 2021). İşletme lojistiğinde malzeme yönetimi ve fiziksel dağıtım olmak üzere iki ana kısma ayrılmaktadır. Malzeme yönetimi hammadde, montaja hazır ve ambalajlama malzemeleri ile başlar, fiziksel dağıtım ile beraber müşterilerde sona ermektedir. Çizelge 2.2’de İşletme lojistiğinin Malzeme yönetiminden fiziksel dağıtım bölümüne kadar olan süreçler yer almaktadır.

Çizelge 2.2 İşletme lojistiği

Kaynak: (Long, 2004)

İşletmeler lojistik maliyetlerini düşürmek için 1970'lerden itibaren gelişmiş lojistik yaklaşımları çerçevesinde lojistik faaliyetlerini doğru bir biçimde gerçekleştirmek adına çalışmalar gerçekleştirmişlerdir (Orhan, 2003). 1970 ve 1980'ler lojistiğin kamu ve özel girişimlerle kurumsallaştığı dönemlerdir (Koban ve Keser, 2008). Lojistik sektörü 2000'li yıllara gelindiğinde dünyada en hızlı büyüyen sektörlerden birisi durumunda yer almıştır. Bu sayede yeni lojistik bilişim sektörü, endüstri mühendisliği, ulaşım, iletişim, insan kaynakları ve kalite yönetimi gibi gelişmiş sistemleri ve uzmanlıkları tek noktada bütünleştiren bir sistem oluşmuştur.

2.2 Lojistiğin Önemi

Yeni teknolojilerden faydalanmakta olan lojistik hizmeti sağlayıcıları, müşterilerinin ürün miktarını, stok sayısını, tedarik süresi ve benzeri var olan bütün bilgileri içinde barındıran ve ihtiyaç duyulması durumunda hemen müdahale edebilmektedir. Malların ilk halinden nihai kullanıcıya olan akışlarının verimliliğinin yükseltilmesi amacıyla taşıma sistemleri, taşıma teçhizatları ve modern bilgisayar sistemleri olan depolar kullanılmakta, bununla beraber sistemlerin iyileştirildiği ortaya konmaktadır. Bu sayede, lojistik hizmetleri alan

firmalar müşterilerinin ihtiyaçlarına iyi bir şekilde cevap verebilmekte ayrıca satışlarındaki olası düşüşlerin önüne geçmektedir. İşletmeler son yıllar fiili stoklarını depolarında az bulundururken, depolama hizmetlerini üçüncü parti lojistik işletmelerinden depolama vb. hizmetler almaktadırlar. Geliştirilmiş lojistik hizmetlerinin firmalara giren ve çıkan hizmet/ürünleri verimli ve etkili şekilde kullanımına olanak sağlamaktadır (Erdemir, 2021). Rekabetin şiddetinin yüksek olduğu günümüzde iletişim, bilgi, değişimin hızlanması ve üretimin artması firmaları teknolojik gelişmelere yatırım yapmaya ve lojistik hizmeti sağlayıcıları ile daha fazla iş birliği yapmaya itmektedir (Şimşek, Şerif ve Bahadır, 2003).

Lojistik yönetiminin kapsamını, depolama dahil olmak üzere ihracattan malzeme teslimatına kadar tüm hareketleri kapsayacak şekilde genişletir ve gümrük operasyonları, gözetim, sigorta, denetim, sipariş ve envanter yönetimi, katma değerli etkinlikleri ve paketlemeyi artırarak bunların bütünleşmesini geliştirmektedir. Ülkemiz açısından lojistik, gelecekteki en iyi olan üç ana meslekten grubundan biri olarak gösterilmektedir. Tüketim raddesi ile üretim noktası arasında bir açıklık var olduğu sürece lojistik her iş için vaz geçilemez bir ekinlik olacaktır (Tanyaş, Sıcaüz, Tan ve İnanç, 2015).

Dış ticaret, özellikle ihracat, ülkelerin ekonomik büyüme oranlarını artırmaları ve küresel pazardan daha fazla pay almaları için büyük önem taşımaktadır. Tatmin edici ihracat seviyeleri ve sürdürülebilirlik, yüksek katma değerli ürünler ihraç eden ve ürün ve pazar çeşitliliğini artıran ülkelerde görülecektir. Böylece son yıllarda karmaşık görünüşlü dış ticaret işlemleri lojistiğin önemini artırmış ve ülkelerin yukarıda belirtilen politika ve stratejileri oluşturmaları ve bunları lojistik stratejilerle bütünleştirmeleri zorunlu hale gelmiştir (Erkan, 2014).

Lojistik faaliyetler Ana faaliyetler ve Destek faaliyetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlar çizelge 2.3'de gösterilmektedir.

Çizelge 2.3 Lojistik faaliyetleri

ANA FAALİYETLER	DESTEK FAALİYETLER
Taşıma ve Trafik Yönetimi	Dokümantasyon akışı
Depo/Depolama Yönetimi	Üretim planlama
Talep Yönetimi	Yedek parça ve satış sonrası hizmet, destek
Koruyucu Ambalajlama	Sigortalama, gümrükleme

Müşteri Hizmetleri	Depo/dağıtım merkezi yer seçimi ve yerleşimi
Envanter Yönetimi	Ürün/envanter akışı
Elleçleme	Satın alma
Sipariş Yönetimi (Bilgi iletişimi ve sipariş işleme)	Geri dönüşüm, tersine lojistik

Çizelge 2.3 Devamıdır.

Kaynak: (Sahavet, 2006)

Birçok firma açısından lojistik faaliyetlerin amacı; hammadde, malzeme, yarı mamul ve ürünleri alıcıya doğru zamanda, doğru yerde, doğru miktarda ve kullanılabilir formda teslim etmektir. Maliyetin olabilen en az seviyede ve teslim yönteminin en hızlı şekilde olması. Ancak hiçbir sistem aynı anda maliyetleri en aza indirip hizmet seviyelerini en üst düzeye çıkaramaz. Bu nedenle, lojistik sistemin amacı, mümkün olan en düşük toplam maliyetle önceden belirlenmiş üretim ve satış desteği seviyesine etkin bir şekilde ulaşmaktır. Bu, performans sistemlerinin tek bir lojistik faaliyetinde ele alınması anlamına gelen entegre lojistik sistemine bağlıdır (Tek ve Özgül, 2005).

2.3 Lojistik Faaliyetlerin Ekonomideki Yeri ve Önemi

Ülkelerin ekonomik göstergeleri o ülkenin kalkınmışlık ve gelişmişlik seviyelerini anlamamızı sağlayan çok önemli yapı taşlarıdır. Göstergelerin pozitif taraflı olması, o ülkenin sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik yapısını olumlu yöne doğru tesirini göstermektedir. Bu tesir ettiği olumlu etkiler, toplumun bireylerinde yaşam, kültür ve refah düzeylerini arttırarak kalitesini yükseltmektedir. Lojistik ise bahsi geçen göstergelerin yükselmesinde ve değişmesinde en büyük rolü oynayan araçlardan birisidir. Bilhassa son dönemlerde ekonomik kalkınmalar ile ülkelerin dış ticarete olan eğilimlerinin artması ve dış ticaret işlemlerinin de fazlasıyla karmaşılaşmaya başlaması lojistiğin önemini daha da arttırmıştır (DHL, 2014). Bu durumların sonucunda, ülkelerin sürdürülebilir bir ekonomik faaliyet süreçlerine sahip olabilmesi adına hem iç hem de dış ticaret sistemine sahip olması, bu ticaretlerin ise kesinlikle lojistik izlemler ile desteklenmesi gerekmektedir (Yılmaz M. H., 2013).

Lojistik faaliyetlerin hem mikro düzeyde (şirket) hem de makro düzeyde (ülke) olumlu etkileri vardır ve bu da işletmelerin rekabet gücünü artırır. İşletmeler aynı zamanda üretim faaliyetleri ve pazarlama faaliyetleri kadar lojistik faaliyetlerine de önem vermesi gerekmektedir. Lojistiğin etkin yönetimi sayesinde işletmelerin maliyetleri düşecek, üretimi artacak, kaliteyi ve verimliliği yükseltecek ayrıca müşteri memnuniyetini artırarak pazar payını ve rekabet gücünü arttırarak kaldırııcı bir güç haline gelmektedir (Çekerol ve Kurnaz, 2011). Bu sebeple;

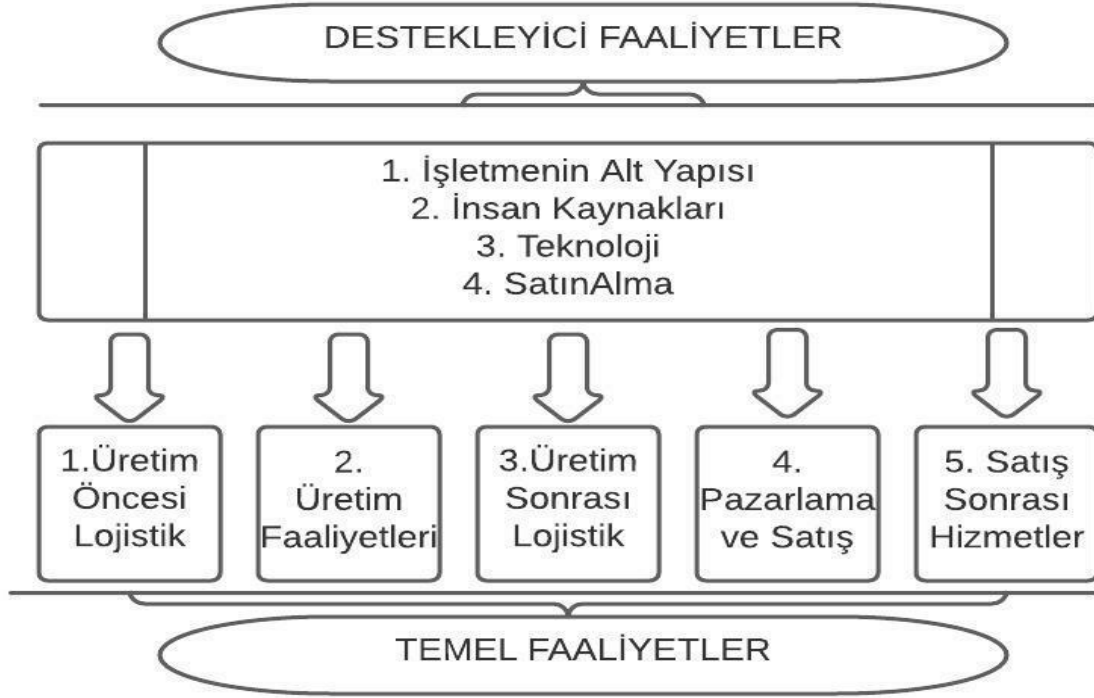
- Stok seviyelerinin kontrolünde üretim seviyelerinin, teslimat ve satış çalışmalarının optimal seviyede tutulmasını, zaman ve miktar olarak en iyi ve ekonomik olduğu düşünülen malzemelerin hazır bulundurulmasını sağlamak.
- Depolama faaliyetleri ile sağlanan; üretim desteği, ürün montajı, envanter, yükleme ve dağıtım, entegrasyon işlemleri başarıyla gerçekleştirilmektedir.
- Taşımacılık faaliyetleri ile müşteri memnuniyetini sağlamak için, bir yandan ürün ve hizmetlerin teslim süresi rakiplerine göre daha kısa sürede yapılırken, diğer yandan rekabet avantajı elde etmek için nakliye maliyetleri düşürülmekte bu sayede rekabet üstünlüğü kurulmaktadır (Erkan, 2014).

2.4 Temel Lojistik Faaliyetler

Son yıllarda lojistik faaliyetlerin alanı ve rolü önemli değişikliklere uğramaya başlamıştır. Lojistik genellikle üretim ve pazarlama gibi işletme fonksiyonlarına dayanak olmuş destekleyici süreçlerde bulunmuştur. Son yıllarda lojistik daha fazla öne çıkmış ve şirketlere rekabet avantajı sağlamada kilit bir faktör haline gelmiştir. Etkinlik bölgesi; başlarda nakliye ve depolama ile kısıtlı olan lojistik; tedarik, dağıtım, envanter yönetimi, işleme ve sipariş yönetimi ayrıca paketleme, servis ve parça desteği, imalat çizelgeleme, iade, talep tahmini, atık geriye dönüşümü ve imhasını içerecek şekilde genişlemiş, hatta müşteri hizmetlerini de kapsayan bir sürece dönüşmüştür (Gümüş Y. , 2009).

Romney ve Steinbart'ın yapmış olduğu değer zinciri analizinin sonucunda müşteri ihtiyaçlarını karşılarken, geleneksel içsel yöntemlerden ziyade mal ve hizmet üretiminde müşterilere değer katmalıdır. Bu katma değerli aktivite, temel aktivitenin gerçekleştirilmesidir ve bunu destekleyecek birçok farklı aktivite bulunmaktadır (Romney ve Steinbart, 2012). Bu temel ve destekleyici faaliyetler çizelge 2.4'te gösterilmektedir.

Çizelge 2.4 Temel ve destekleyici faaliyetler

Kaynak: (Romney ve Steinbart, 2012)

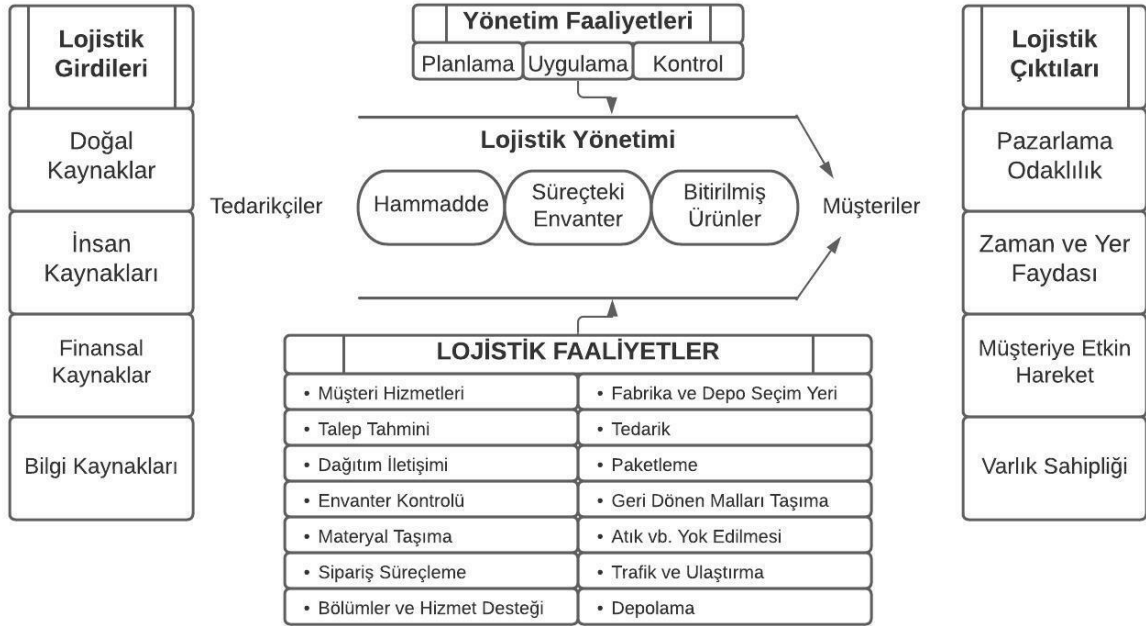
Bu faaliyetler;

- Üretim öncesi lojistik; hammadde veya hizmetlerin satışının planlanması ve depolanması.
- Üretim faaliyeti; alınan hizmetin veya hammaddenin son haline getirildiği ve paketlenmesi süreci.
- Üretim sonrası lojistik; paketlenme sürecinden çıkmış hazır mamul veya hizmetin müşteriye ulaştırılması faaliyeti.
- Pazarlama ve satış; satış için ürünün müşteriye tanıtılması.
- Satış sonrası hizmet; teknik destek veya müşteri hizmetleri.

Şeklinde temel faaliyetler tamamlanır (Romney ve Steinbart, 2012).

Güncel lojistik günümüzde ürün ve hizmet taşıma eylemlerinin fazlasıyla ötesine gitmiş teknoloji ile desteklenen, bilgi iletimi ve müşteri hizmetleri gibi kavramları süreçlerinin içine almış bulunmaktadır. Lojistik kavramı bünyesinde stok ve depo yönetiminin dışında birçok faaliyeti barındıran çok yönlü bir süreçtir. Bu lojistik kavramının faaliyetlerinin işletmedeki yeri Çizelge 2.5'te gösterilmektedir.

Çizelge 2.5 Lojistik faaliyetler ve işletme içindeki yerleri

Kaynak: (Stock ve Lambert, 2001)

Temel lojistik faaliyetlerin anlamının net bir şekilde anlaşılması, etkili bir lojistik sisteminin anahtarıdır. Unutulmamalıdır ki, farklı işletmelerin farklı yapıları sahip olmasından dolayı farklı lojistik sistemlere ihtiyacı vardır, bu nedenle belirli bir lojistik sistemi tüm işletmelere aynı anda uygulanamaz, her bir işletme farklı olacaktır (Murphey ve Wood, 2008). Lojistik kavramı süre olarak malların ve hizmetlerin üretim noktasından tüketim alanına kadar olan çift taraflı akışı kolaylaştırırken birden fazla faaliyeti süreçlerinin içerisinde barındırmaktadır. Bu temel faaliyetler aşağıdaki şekilde özetlenebilmektedir.

2.4.1 Müşteri hizmetleri

Müşteri hizmetleri, işlevinin önemi nedeniyle sadece lojistiğin değil tüm sektörlerin odaklanması gereken bir faaliyettir. Müşteri hizmetleri fonksiyonuna lojistik açısından baktığımızda küresel rekabet piyasasında vazgeçilmez kabul edilen hizmetleri içermektedir (Tseng, Taylor ve Yue, 2005).

İhtiyaç doğrultusunda stok bulundurulması, taleplere esnek ve hızlı bir biçimde cevap verilmesi ayrıca yapılmakta olan ya da yapılan işlemlerin doğruluğu gibi faaliyetleri kapsamaktadır müşteri hizmetleri (Tuna, 2001). Kalite ve fiyatın yanında müşteri hizmetleri müşterilere değer katmakta olan bir hizmettir. Tedarik zincirinin başlangıç sürecinden nihai

müşteriye varana kadar tedarikçi ve alıcı bağlantısını geliştirmekte, yeni pazarlarda yeni müşteriler elde etmede, var olan müşterilerin bağlılığını arttırmakta fiyat parametrelerine bakarak daha mühim hale geldiği söylenebilmektedir (Erdemir, 2021).

2.4.2 Depolama

Depolama; hammaddeleri(mamul), yarı mamul ürünlerin başlangıç ve tüketim konumlarında depolar ve envanterde bulunan stoklanmış ürünler hakkında sorumlu kişilere bilgi akışını sağlayan temel lojistik faaliyetin kendisidir. Depo, depolama faaliyetlerinin yürütüldüğü, tedarik zincirinin çeşitli bölümleri olarak tanımlanabilen, farklı kullanımlar ve farklı malzeme depolama süreleri göz önünde bulundurularak tasarlanmış bir alandır. Tradisyonel yönetim biçimine göre depo, sadece malların depolanmakta olduğu bir alan olarak kabul edilirken, tedarik zinciri yönetiminin mevcut kabulüne göre satış destek ve yardımcı yer olarak kullanılmaktadır (Tanyaş ve Baskak, 2012).

Lojistik sürecinde depolar; ürünün ilk halinden üretim bölümüne, üretim bölümünden ürün nakliyesine ve tüketim noktasına kadar olan bütün faaliyetleri içine alan tedarik zincirinin oluşumunda kritik rol alan belirleyici noktalar. Tedarikçiler, distribütörler, üreticiler ve perakendeciler için ambarların varlığı ve işlevi büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan uluslararası ihracat, ithalat ve gümrük süreçlerinde malları depolamak, korumak ve nakliyeye hazırlamak için kapalı veya açık sahalar gerekmektedir. Bu alanlara antrepo adı verilir, gümrüklü alanda mal ve eşyanın miktar, kalite ve özelliklerini kontrol etmek, değerlerini belirlemek ve uygun koşullarda depolama işlemlerini gerçekleştirmek için kurulan noktalardır (Erdal ve Çancı, 2009).

2.4.3 Paketleme/Ambalajlama

Paketleme ve ambalajlama, lojistik faaliyetler için çok önemlidir. Ambalaj; temel olarak bir dizi ürünü oluşturan ürün veya ürünlerin içine yerleştirildiği konteyner veya kap olarak tanımlayabiliriz. Temel olarak ambalaj, malların kullanımını, geri dönüşümünü ve taşınmasını kolaylaştıran malzemeler olarak da tanımlanabilir. Lojistik faaliyetlerde üç ana paketleme türü vardır ve aşağıdaki gibidir (Tek & Özgül, 2008):

- Birincil paketleme; Malların direkt olarak konulduğu iç ambalaja verilmiş olan isimdir.
- İkincil paketleme; Malların veya malın birincil ambalajına ve kendisine zarar gelmesini engellemek için kullanılan ayrıca ürünlerin kullanılmaya karar verilmesinin ardından atılan ambalaj türüdür.

- Yükleme veya nakliye paketi; Malların dağıtımı, stoklanması ve tanınabilmesi için kullanılan ambalaj veya diğer adıyla paketin kendisidir.

Paketlenen ürünün uygun şekilde etiketlenmesi önemlidir. Paket üzerindeki etiket, malların kapsamı, nakliyesi, kullanımı, depolanması ve geri dönüşümü gibi genel faaliyetler için bir rehber olarak kullanılmaktadır (Tek ve Özgül, 2008).

2.4.4 Elleçleme

Geçici olarak depolanmış olan ürünün görüntüsü ve teknik bakımdan özelliğinin değişmeyeceği temeline göre, aynı vaziyette kalmalarını sağlamak adına gümrük idaresinden izin ve kontrol alınarak bazı işlemler yapılabilir. Konu edilen bu işlemler "Elleçleme" olarak adlandırılır ve aşağıdaki işlem türlerini içerir (İnci, 2019).

- Paketlerin onarılması ve güçlendirilmesi,
- Paketlerin yenilenmesi,
- Ürünlerin havalandırılması,
- Kalburlama,
- Geniş paketlerden daha ufak paketlere aktarma yapılması ya da paketlerin birleştirilmesi,
- Karıştırma Yapma,
- Yeni paketleme çeşitlerinin yapılması
- Paketlerden örnekler alınması vb.

İşleme süreci; ürünün taşınması, depolanması ve yüklenmesi sürecinde tamamlanır, bu süreç sürecin verimini doğrudan etkiler. Ürünün değerini değiştirmeyen, değerini artırmayan, katma değer katan ancak doğru bir şekilde tamamlanmadığı takdirde malın kıymet kaybına neden olan bir prosedür türüdür (Koban ve Keser, 2010).

2.4.5 Envanter (Stok) yönetimi

Tedarik zincirinin halkalarından biri olan stok yönetimi, var olan müşteri ihtiyaçları ve potansiyel müşteri ihtiyaçlarını yakından takip ederek satış tahminleri yapmakla beraber müşteri ihtiyaçlarına ne zaman ve ne kadar cevap verileceğini hangi ürünlerin stoklanması gerektiğini tahmin eden, bu işlemleri takip ederken bunları koordine ve kontrol eden önemli süreçlerden biri olmaktadır (Nebol, Uslu, & Uzel, 2014). Diğer bir deyişle, şirket kurulduktan sonra atıl stok maliyetini önlemek için şirketin gelecekte kullanmak üzere elinde bulundurduğu hammadde, yarı mamul, bitmiş ürün veya varlıkları yönetmektir. Müşteri isteği ile hizmeti veya ürünü üreten şirketin arzı arasındaki istikrarı sağlayan süreç olmaktadır (İnci, 2019).

İşletmelerin üretim sisteminin büyümesi, ürün çeşitlerinin artması, arz ve talep ayrıca ürünlerin belirsizliği ile birlikte aralarındaki ilişkinin karmaşıklaşması, envantere yeterli düzeyde stok tutma süreçlerini önemli bir hale getirmektedir. Envanter yönetimi politikalarının yanlış uygulanması, kurumsal maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Gerektiğinde çok küçük malzeme ve parçaların temin edilmemiş olması, üretim sisteminin kesintiye uğramasına ve eldeki müşteri potansiyelinin kaybolmasına veya elde var olan ancak talebin planlanamaması nedeniyle üretim hattına alınamayan girdi kalemlerine yol açmaktadır. Bu girdiler maliyeti arttırmaktadırlar. Dolayısıyla şu anda lojistik stratejilerin de desteğiyle stokların getirdiği işletme maliyetleri önemli ölçüde azaltılabilmektedir (MEB, 2011).

2.4.6 Satın alma

Lojistik faaliyetlerde tedarik ve tedarik kavramları birbirine denk olsa da içerik bakımından ayırdırlar. Gerçek manada; kaynak bulma genellikle gerekli ürünlerin tedarikçilerini ve özelliklerini tespit etme sürecini tanımlamaktadır. Tedarik süreci ise, daha fazla etkinlik alanına sahiptir (Stock & Lambert, 2001). Diğer bir deyişle, planlama, stok kontrolü, sipariş verme, taşıma, teslim alma gibi süreçlerin tamamıdır. Bunlar, gerekli makine, araç, gereç, hammadde, malzeme, parça, yarı mamul satın almak için yapılmakta olan faaliyetlerdir. Üreticilerin ve hayatın her kesimindeki müşterilerin temel gereksinimleri, yüksek kaliteli, makul fiyatlı ve zamanında teslimatı yapılan ürün hizmetini beklemektir. Üretim sürecinin malzeme/hammadde tedarikinden başlayıp ürün teslimi bitimine kadar olduğu düşünüldüğünde, büyük müşterilerin ve sanayi kuruluşlarının ihtiyaçlarına cevap vermenin başlangıç noktası hammadde tedarikçisidir. Çünkü tedarikçinin sağladığı mal veya hammaddelerin nitelik seviyesi, tedarikçinin teslim zamanı ve fiyat seviyesi müşterinin maldan veya hizmetten beklentilerini etkileyen ana unsurlardır (Gökalp & Soylu, 2014). Bu anlatılardan yola çıkarak tedarikçiden alınan hammadde mamulün fiyatı ve kalitesine bağlı olarak ortaya çıkacak olan nihai mamulün kalitesi ve fiyatı farklılık gösterecektir, neticede tedarik zincirindeki en önemli süreçlerden birisinin satın alma ve tedarikçi seçimi olduğunu söyleyebiliriz.

2.4.7 Sipariş işleme

Doğru bilginin önemi hala çok değerli ve çok önemli bir konudur ve lojistik faaliyetlerin performansının devam eden başarısı için tartışılmazdır. Lojistik faaliyetlerin bazı alanları önemli olsa da sipariş işlemenin kendisi öncelikli bir süreç olarak kabul edilmektedir.

Günümüzün gelişmiş bilgi teknolojisi sayesinde şirketler, müşteri ihtiyaçlarını zamanında ve eksiksiz olarak karşılayabilmektedir. İşletme içindeki hızlı bilgi akışı, doğrudan işletme tarafından gerçekleştirilen diğer fonksiyonel alanların çalışmalarını dengelemeye yardımcı olmaktadır. Bilgi teknolojisi desteği ile bilgilendirme sistemindeki müşteri siparişleri hızlı bir şekilde cevaplanabilmektedir. Lojistik sistemin temel amacı, sistem elemanlarının dengeli çalışmasını teşvik etmektir. Entegre lojistik sistemi ile elde edilen verilerin işletmeye bir diğer katkısı da talep tahminlerinin ve müşteri ihtiyaçlarının tamamlanması için hatasız ve hızlı bilgi akışının kullanılmasıdır (Gümüş Y. , 2012).

Tedarikçiler, doğrudan çevrimiçi hizmetler sağlayarak, müşterilerin iş personeli ile iletişim kurmak zorunda kalmadan ürün seçmesine ve sipariş geçmesine olanak tanımaktadır. Taşıma faaliyetlerinde verilen siparişlerin ve araçların kontrolü ve gözlemlenmesi ile tüm lojistik araçların lokasyonları ve takibi yapılarak müşterilerin ve işletmelerin aynı anda bilgiye ulaşması sağlanmaktadır. Tüm lojistik şirketlerinin iş, işlem ve dokümanları elektronik ortamda standart bir formatta yürütmek ve hazırlamak için uzman sistemlerden yararlanmasını sağlamaktadır (Yaprak, 2010).

Müşterilerin veya alıcıların teslimat gecikmeleri, stok kontrolü, teslimat ve sipariş zamanlama değişiklikleri nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunları eş zamanlı olarak iletmesini sağlar ve bunu işletme veri tabanında görmesine yardımcı olmaktadır. Çizelge 2.6'da standart sipariş süreci, bütün esas hatlarıyla temsil edilmektedir.

belirtmektedir. İleriki dönemlerde hizmet ve ürün talebinin saptanması, planlanan bütün tahmini çalışmaların çıkış yerini ve diğer etkinliklere yol açacak bilgileri temin ederek ciddi bir görevi yerine getirmeyi içermektedir. Bu sebeple talep tahmini, lojistik fonksiyonunda önemli bir yer tutmaktadır (Kayabaşı, Rekabet gücü perspektifinde lojistik faaliyetlerde performans geliştirme, 2010).

Firmaların talep tahmininde bulunabilmesi için birden fazla faktör ve bilgi bulundurulması gerekmektedir. Gelecek hamleleri planlamanın en önemli hususlarından birisi de talep tahminidir. Firmaların talebe karşı ürün ve hizmet üretiminde talep tahmini ortaya net veriler koymaktadır. Talep tahmininin verileri doğru kararlara ne kadar yakın olursa lojistik, pazarlama ve üretim süreçleri arasında uyum artmaktadır, ayrıca süreçler arası olası çatışmaları da engellemektedir. Talep tahmini sayesinde lojistik hizmeti sağlayan işletmeler ve üretim yapan işletmelerde iş işleyişinin süreleri en aza indirebilmektedir böylece işletmelere değer kazandırmaktadır.

2.4.9 Taşıma

Lojistik sürecinin en önemli bileşenlerinden birini taşıma şeklinde tanımlanabilmektedir. Diğer bir deyişle ürünlerin çıkış lokasyonundan varış lokasyonuna, bazen iadelerini de içerecek şekilde taşınması veya aktarılmasıdır. Trafik ve nakliye süreci, taşıma yöntemlerinin (hava taşımacılığı, demiryolu, deniz, boru hattı, veri hakları ve karayolu taşımacılığı) seçilmesi ve özellikli bir rotalarının tespit edilmesini kapsamakta, farklı bölgelere, resmi ve federal taşıma kanunlarına mutabık, uluslararası ve bölgesel taşıma şartlarının bilincinde olmayı gerektirmektedir (Şahin, 2010).

"Taşıma"; gerekli eşya, ürün veya personelin gerekli ve istenilen bölge ve bölgelere ulaştırılması için yapılan hizmetin sürecinin ismidir. Taşımacılık, lojistiğin en önemli alanıdır.1980'den sonra küreselleşmenin hızlanması ile iş anlamında daha önemli hale gelmiştir. İş hayatının kilit noktası olarak kabul edilen taşıma, yurt içi ve yurt dışı olarak yürütülmekte ve bu alanda etkinliği olan araçlara göre ayrılmaktadır. Kargo taşımacılığının lojistikte en temel ve en maliyetli faaliyet olduğu söylenilebilmektedir. Lojistik faaliyetlerde görünürlük unsuru taşıyan tek faaliyettir. Malların bir noktadan diğerine aktarılmasını sağladığı gibi kısa süreli depolanmasını sağlayabilmektedir (Sahavet, Türkiye Lojistik Sektörü Altyapı Analizi, 2011). Çizelge 2.7'de taşıma türlerinin özelliklerine göre verimliliği gösterilmektedir.

Çizelge 2.7 Taşıma türleri ve özellikleri

Taşıma Biçimi	Taşıma Özellikleri					
	Maliyet	Taşıma Hızı	Hizmet Bölgesi	Ürün Çeşitliliği	Yükleme Sıklığı	Tarifeden Bağımsız
Denizyolu	Çok Düşük	Çok Yavaş	Sınırlı	Çok Yüksek	Düşük	Orta
Demiryolu	Orta	Orta	Geniş	Yüksek	Düşük	Orta
Karayolu	Yüksek	Hızlı	Çok Geniş	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Havayolu	Çok Düşük	Çok Hızlı	Geniş	Sınırlı	Yüksek	Yüksek
Boru Hattı	Düşük	Çok Yavaş	Çok Sınırlı	Çok Sınırlı	Orta	Yüksek
Data Hattı	Çok Düşük	Çok Hızlı	Çok Geniş	Çok Sınırlı	Çok Yüksek	Çok Yüksek

Kaynak: (Bamyacı, 2008).

Malların taşınmasına ek olarak, lojistik sistem içinde taşıma da mal sahibi için karmaşık bir rol barındırmaktadır. Mevcut karmaşıklık ancak yüksek kaliteli yönetim yoluyla etkili bir hal alabilmektedir. İyi bir nakliye sistemi ile müşterin ihtiyaçlarını karşılamak adına ürünler doğru zamanda doğru yere teslim edilebilir. Sistemin pratikliğinin yanı sıra üreticiler ve tüketiciler arasında bir köprü görevi de görmektedir. Bu sebeple ulaşım, lojistik ekonomisinin ve verimliliğinin temel taşı ve lojistik sistemin diğer işlevlerinin bir uzantısı olmaktadır. Ayrıca lojistik faaliyetlerde iyi bir ulaşım sistemi performansı sadece hizmet kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda firmanın rekabet gücünü de olabilen en yüksek düzeye çıkartmaktadır (Tseng, Taylor , & Yue, 2005).

Diğer lojistik süreçleri sabit şekilde işleyişlerini gerçekleştirirken, taşıma hizmetleri hareketli bir yapıda devamlı bir şekilde değişkenlik barındırmaktadır. Lojistik süreçleri içerisinde maliyet bakımından en yüksek maliyete sahip süreçlerden birisidir taşımacılık ve diğer faaliyetlerin başarılı olabilmesi adına taşımacılığın hatasız bir biçimde yapılması gerekmektedir. Örnek olarak nakliye maliyetleri firmaların stok ve depo durumunu, pazarlama işlemlerini ve üretimini doğrudan etkilemektedir. Stok ihtiyaçları kullanılacak veya kullanılmış olan nakliye biçiminden etkilenmekte; paketleme ve ambalajlama yapılırken nakliye türü dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir (Kayabaşı, 2007).

2.5 Lojistik Faaliyetlerde Performans

Dünya bankası gelişmekte olan ölkeler öncelikli olarak refah arttırmak ve yoksulluğu azaltmayı hedeflemektedir, ulusların global gelişiminin baş rolü olan lojistik kavramının performansını belirlemek için 2007, 2010, 2012, 2014, 2016 yılında ve son olarak 2018 yılında “Küresel Ekonomide Ticaret Lojistiğine Rekabet Edebilirlik Lojistik Performans Endeksi ve Göstergeleri” altıncısı yayınlanmıştır. Bu yayınlanan rapor lojistiğin ana hatları sayılabiecek olan ulusların taşıma maliyetlerine, gümrük prosedürlerine, lojistik yetkinliğine, ulaşım ve alt yapı kalitesine, sevkiyatların izlenebilmesinden, teslimatlar da ki zamanlamaya kadar ulusların lojistik süreçlerindeki performanslarını ölçerek ortaya koymaktadır. Her ölkenin Lojistik Performans Endeksi (LPE) olarak ifade edilen değerlendirme standardı istatistikler aracılığıyla hesaplanmaktadır. Elde edilen değer, her ölkenin diğer ölkelerle karşılaştırıldığında lojistik gücünü yansıtan veriler sağlar. 2018 raporunda yer alan anket sonucunda Lojistik Performans Endeksi 160 öлке için verileri ortaya konmaktadır. Bu veriler, profesyonel yöneticiler tarafından, yaklaşık 150 ölkede yaklaşık 1000 lojistik uygulayıcısının anket değerlendirmeleri yoluyla deneyim ve gözlemlerine dayalı olarak oluşturulmaktadır. İlki 2007 yılında yayınlanmıştır ve bu endeks raporu 2 yılda bir yayınlanmaktadır (Deniz, 2019).

2018'de deneyimli lojistik uzmanları, değerlendirmeye dayalı kararlar vermek için yaklaşık 6.000 ölkede/bölgede nitel veya nicel ölçümler gerçekleştirmiştir. Bu yılıki yayında dünyadaki 160 ölkenin LPE'si ve Çin'deki 100 ölkenin verileri yansıtılıyor. Rapor, lojistikteki siber güvenlik tehditleri ve nakliyeciler aracılığı ile e-ticaret platformlarının kullanımı hakkında güncel bilgiler sunmaktadır (Arvis, Ojala, Shepherd, Raj, ve Busch. 2018).

Lojistik performans endeksi raporu çıkışı, lojistik politikalarda ticaret engellerini en aza indirmek ve ticaretin akışını hızlandırmak için sadeleştirme ile olmuştur. Dünya bankası tarafından ölkelerin bütün tedarik zinciri analistler tarafından incelenerek, ölkelerin ulusal taşıma şirketleri ve hızlı taşıyıcıların global alanda araştırma sonuçlarını ortaya koyarak buldukları durumun analizini ortaya çıkararak ölkelerin gücünü ölçmek olmaktadır. Lojistik performans göstergeleri araştırması sonucunda ölkeler arası birim malların taşıma ilişkisi değerlendirilerek sayısal sonuçlar elde edilmektedir. Küresel ölçekte ticaret ve lojistik uzmanları tarafından derlenen bir gösterge raporudur.6 önemli ana gösterge ve beş noktalı değerlendirmeye sahiptir. Bugüne bakıldığında, ölkeler arası lojistiğin gelişimi iç

lojistik ile entegredir olmaktadır. İlk olarak 2007 yılında yayınlanmış olan lojistik performans endeksi raporunda, 2018'in öncesi süreçte siyasi mihrakın geliştiği ve lojistik performansın daha ilerici politikalarından nasıl etkilendiği görülmektedir (Arvis, ve diğerleri 2018).

Global ilişkilerin vazgeçilmez olduğu her ülke adına lojistik performans durumu, ekonomik açıdan büyümenin ve rekabet gücünün asıl hattı olmaktadır. Yetersiz lojistik, yapılan işteki maliyeti artırır ayrıca uluslararası ve ulusal entegrasyon gizilini azaltmaktadır. Bileşenlerin seçimi, teorik ve deneysel araştırmaları ve uluslararası nakliye lojistiği uzmanlarının deneyimlerini dikkate alınarak seçilmektedir. Lojistik performans endeksi göstergeleri iki temel grupta oluşturulmuştur (Arvis, ve diğerleri 2018). Bu iki temel grup çizelge 2.8'de içerdiği 6 bileşen ile birlikte gösterilmektedir.

Çizelge 2.8 Lojistik performans endeksinin içermekte olduğu 6 bileşen ile 2 temel boyut.

Kaynak: (Arvis ve diğerleri 2018).

Katılımcı ülkelerin görüş ve izlenimleri, Lojistik performans endeksi anketinin oluşturulması için veri kaynağı olmaktadır ve ülkelerin altyapı düzeyi, temel bakım performansı, zaman, izin gerektiren prosedürlerin kolaylığı, tedarik zinciri güvenilirliği ve maliyet konusundaki deneyimlerine dair tecrübe ayrıca görüşleri alınmakta, böylece dahil olan uluslar arasında istatistiksel karşılaştırmalar yapılabilmektedir.

2.5.1 Lojistik faaliyetlerde performans önemi ve ölçümü

Şiddetli bir rekabet ortamının olduğu günümüzde, şirketlerin gelişimlerini ve konumlarını görebilmesi adına en doğru yöntem performanslarının değerlendirilmesidir (Bayır ve Yılmaz, 2017). Lojistik hizmetlerin kalite analizinde uygulanan kaynakların çıktısı,

müşterinin alınan hizmete ilişkin algısı vb. Performansın ölçülmesi, tüm süreçlerin başarısının belirlenmesinde oldukça önemlidir (Baki ve Şimşek, 2004). Diğer bir deyişle, rekabet sorunlarının yaşandığı bir piyasada firmaların ve kurumların rekabetteki konumları belirlenirken performansın ölçülmesi gerekmektedir (Ener, 2010). Malların uluslararası pazara ne kadar rahat ve düşük maliyetle girebileceği, küresel lojistik performansının ölçülmesine de bağlıdır. "Malları uluslararası pazarlara ulaştırma yeteneği" veya "ticaret lojistiği", gelişmekte sürecinde olan ulusların rekabet kuvvetlerini geliştirmeleri, küreselleşmenin avantajlarından yararlanmaları ve giderek daha fazla bütünleşen bir dünyada yoksullukla mücadele etmeleri için esastır (Kara, Tayfur ve Basık, 2009).

Lojistik performansı basitçe mal taşımacılığının mesafesi olarak tanımlanabilir. Ancak taşınan yük birimlerinin sayısı düşünüldüğünde lojistik performans daha anlamlı hale gelmektedir (Lottersberger, Hafner, ve Jodin, 2013). Lojistik performansı, tedarik zincirinin güvenilirliği ve üreticilerin ve ihracatçıların var olan hizmet sunumunun tahmin edilebilirliği ile yakından ilişkilidir. Genel lojistik performansının iyileştirilmesiyle, gümrük ve diğer sınır teşkilatlarının lojistik performansı diğer ölçütlere göre daha çabuk iyileşmektedir. Lojistik performansını etkileyen birçok faktör vardır ve yüksek öngörülebilirlik ve güvenilirliğe sahip bir tedarik zinciri iyi bir lojistik performansa sahiptir. Lojistik performansı, bir ülke ile küresel ağ arasındaki bağlantı derecesini ölçer ve aynı zamanda ülkenin bağlantı durumunu ve hizmet ağındaki (hava ve deniz) durumunu göz önünde bulundurarak diğer ülkelerin pazarlarındaki konumunu değerlendirmektedir. Lojistik performansı zayıf olan ülkeler, bürokrasiyi, aşırı ve şeffaf olmayan prosedür gerekliliklerini ve fiziksel teftişleri azaltmak için sınır yönetimi politikalarını gözden geçirmeli ve yeniden düzenlemeler yapmaları gerekmektedir (Arvis, Musta, Ojala, Shepherd, ve Saslavsky, 2012).

Hausman, Lee, ve Subramanian (2005)'a göre, küresel lojistik istatistiklerinin önemli veriler olduğunu belirterek, göstergelere göre lojistik performansı daha zayıf olan ülkelerin uluslararası ticarete de başarı oranlarının daha düşük olduğunu söylemektedir. (Deher, 2001)'a göre lojistik performansı, lojistik maliyetleri ve lojistik hizmet düzeyi olarak adlandırılan iki boyutu içerdiğini savunmaktadır. Bu boyutlardan lojistik hizmet düzeyi, bir işletmenin pazar talebine ve kalitesine en uygun ürünleri zamanında, güvenilir ve esnek bir şekilde sergileyebileceğini temsil etmektedir; lojistik maliyetler ayrıca seçilen düzeyde lojistik hizmetleri sağlamak için yapılan tüm maliyetleri içerir (Deepen, 2007).

Dünya Bankası, ikili ticareti geliştirmek ve ülkeler arasındaki rekabet gücünü artırmak için Lojistik Performans Endeksi'ni (LPI) ortaya koymuştur. LPI; lojistik ile ilgili farklı faktörleri göz önünde bulundurarak ülkelerin kendilerini diğer ülkelerle karşılaştırmasına olanak sağlayan bir araç olarak görülmektedir (Rezaei, van Roekel, ve Tavasszy, 2018). LPI, ikili ticarete karşılaşılan zorlukların ve mevcut tesislerin lojistik gereksinimlerinin belirlenmesinde birleşik bir kıstas olarak ülkelerin lojistik performansının belirlenmesinde önemli bir istatistiksel katkı sağlamaktadır (Martia, Puertas, ve Garcia, 2014).

2.5.2 Lojistik faaliyetlerde performans göstergeleri

Lojistik faaliyetleri sonucunda bu elde edilen başarıların dolaylı veya doğrudan firmaların büyümesine ve gelişmesine etkisi olduğu kabul edilmektedir. Lojistik süreçlerinin firmaların farklı bölümlerine yönelik etkileri üzerine çalışmalar yapılmaktadır. İşletmeler açısından lojistiğin rekabet avantajı yaratmaya başlaması lojistik performansın ölçülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Lojistik faaliyetlerde temel performans göstergeleri değerlendirildiğinde birden fazla düşünce olmasına rağmen aşağıdaki öğeler temel performans göstergeleri olarak ele alınabilmektedir.

Maliyet

Bir ürünü veya hizmeti üretirken katlanılması gereken toplam giderlerdir. Bir projenin genel koşulları ile tamamlanmasını destekleme derecesine maliyet denmektedir. Maliyet sadece bir teklif bütünü ile sınırlı değildir, başlangıcından bitimine kadar bir projeyi değişik olması durumunda ortaya çıkan masraflar dahil üretim aşamasında çıkan değişiklikler dahil, lojistik ve pazarlama hizmetlerinden doğabilecek masrafları içeren bütün maliyettir (Chan ve Chan, 2004). Rekabetin zorlu olduğu bir alanda firmaların müşterilerin talep ve isteklerini tam zamanında karşılaması gerekmektedir. Bu rekabetin içerisinde rekabet avantajını elde edebilmek adına maliyet büyük önem yer almaktadır. Firmalar maliyet hesaplamalarını yaparken lojistik ve pazarlama maliyetlerini de üretim maliyetlerinin yanı sıra göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Sebep ise bir ürünün lojistik maliyetinden kaynaklı üretim maliyeti düşük olması durumunda bile, ürünün fiyatı pazar fiyatının üzerine çıkabilir bu da firmaya rekabet alanında zarar verecektir. Maliyete dayalı ölçümler dış paydaşların daha fazla ilgilendiği bir süreçtir. Bu sebeple etkinlik ve verimlilik ölçütleri firmalar maliyet muhasebesi sistemini kullanmaktadır (Erdemir, 2021). (De Toni ve Tonchia, 2001), maliyet performansını işçilik maliyeti, makine malzeme tüketim maliyeti, malzeme maliyeti, makine enerji maliyeti, toplam verimlilik, envanter maliyeti, işletme sermayesi verimliliği, katma

değer verimliliği, değerlendirilmiş verimlilik ve çalışanların maliyetlerinin ölçümleri olarak belirlemiştir (Bhatti, Awan, ve Razaq, 2014).

Kalite

İngiliz Standartları Enstitüsü (1991) bir ürünün veya hizmetin belli bir gereksinimini karşılama kabiliyetine dayanan hususların toplamı ve amacına uygunluğunu göstermektedir (Dofoe ve Juran 2010). Crosby (1979) kaliteyi tanımlarken ihtiyaca uygunluk; beklentileri karşılamakta veya aşmakta olan seçkin değer üretmeye yardımcı olacak ürünler, insanlar, ortamlar ve hizmetler ile ilgili durumları dinamik bir yapı vurgulamaktadır. Kalite, etkileyici ve güvenli bir hizmet temin ederek kabul edilebilir performans düzeyini karşılamayı ve performansını yükseltmeyi hedeflemektedir. Ölçülmesi veya tanımlaması kolay olmayan fakat yine de modern, etkili ve işletmeler bakımından bir o kadar karmaşık ve önem arz eden bir kavram olmaktadır.

Rekabet seviyesinin en üst düzeye doğru yükselmesi, piyasadaki şartlar, tüketicilerin beklentileri, ürün çeşitliliğinin çoğalması, işletmelerin ürünlerinde ve faaliyetlerinde farklılaşmasına sebep olmaktadır. Rekabette değişen koşullar sebebiyle işletmelerin kurumsal yapılarında da değişikliklerin yaşanmasına yol açmıştır. Birden fazla işletmeler geleneksel yapılardan vazgeçerek modern yapılanmaya doğru bir eğilim göstermişlerdir. Kalite anlayışı yeni yapılanmanın en önemli yapı taşı oluşturmaktadır. Kaliteyi doğru yerde ve zamanda müşteri ile buluşturmak çok önemlidir, yani tek başına kalite yeterli olmamaktadır. Kalitenin iyileşmesi bu sebeple etkin lojistik hizmeti açısından ayrılmaz bir bütün olarak düşünülmektedir (Tek,1999).

Kalite yönetimi üretim sektöründe ortaya çıkmasına rağmen, yaygınlaşması ve özümsemesi yavaş yavaş lojistik sektörü de dahil olmak üzere hizmet sektörüne yayılmıştır (Millen ve Maggard, 1997). İdare yaklaşımı, artan müşteri memnuniyeti ve azalan maliyetler gibi kurumsal amaçlara ulaşması açısından nitelik ve üretkenlikte devamlı ve uzun süreçte iyileşmeyi hedeflemektedir (Hackman ve Wagemen, 1995). Müşteri ve nitelik memnuniyeti birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Alıcı memnuniyeti, bir ürünün veya hizmetin standardını değerlendirmede ana etmendir. Hizmet niteliğini tarif etmek ne kadar güçse; müşteri memnuniyeti seviyesini belirlemek daha güçtür (Caceres ve Papparoidamis, 2007).

İşletmeler, rekabete ilişkin mevzuları aşmak için zamana ve niteliğe dayalı lojistik faaliyetlerinden daha iyi yararlanmaktadırlar. Müşteri işletmelerinin fizyolojik ürün

siparişlerinin ele alınması ancak lojistik hizmet sisteminin devamlı olarak iyileştirilmesi ile gerçekleşmektedir, Freight Forwarderler için ise zorluk bu olmaktadır. Freight Forwarderler, alıcıların kıymetini sağlamak için, niteliklerin farklı doğrultularını iyi bir biçimde benimsemeli ve etkin bir şekilde yönetmelidirler, müşteri ve pazar ihtiyaçlarına uygun hale getirmek zorundadırlar (McGinnis, Kochunny, ve Ackerman, 1995).

Bir kuruluş, müşteri değerinden daha yüksek kalitede lojistik hizmetler sağlıyor veya talep ediyorsa, ihtiyaç duymadığı şeyler için ödeme yapabilir. Bu artan maliyet, ilişki değer algısı olmadan, bir şirketin ürününün rekabet gücünü etkileyebilir. Sözün kısası, lojistik hizmet tekliflerini tasarlayan kurumlar, müşteri ile kalite beklentilerini anlamalı ve faaliyet gösterdikleri rekabet ortamını sağladıkları lojistik hizmetlerin kalite düzeyi ile eşleştirmeye çalışmalıdır. Bu sayede kalite anlayışı karşılıklı olarak sağlanmış olabilmektedir (Bowersox, Closs, ve Cooper, 2002).

Etkinlik

İşletmenin ulaşmak istediğini elde etmek için gerçekleştirilen faaliyetlere dayalı olarak sürecin değerlendirilmesini sağlayan performans göstergelerinden biridir (Yükçü & Atağan, 2009). Verimliliği, “hammadde, işgücü, malzeme diğer maliyetlerin şirket içinde belirlenen hedefler çerçevesinde ne kadar yeterli ve verimli kullanıldığını gösteren bir değerlendirme kriteri” olarak tanımlamaktadır. Verimlilik, standart performansın gerçek performansa oranıdır. Etkili olabilmesi için verimlilik oranının “1” değerinin üstünde olması gerekmektedir. Verimliliği ölçerken farklı işletme uygulamaları değerlendirilmektedir (Kayabaşı, 2007). Bu etkinlik içerisinde lojistik faaliyetleri de var olmaktadır.

Esneklik ve Hız

Oxford sözlüğü'ne göre, “esnek” kelimesi “yeni koşullara veya durumlara uyacak şekilde değiştirilebilir” anlamına gelmektedir (Oxford Advanced Learner'm Sözlüğü, 2000). “Esneklik” terimi çoğu kez farklı anlamlarda kullanıldığından bir kavram olarak bağlamı belirsizdir (Soffer, 2005). “Uyarlanabilir” ve “esnek” terimleri bazen birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat bazı yazarlar bu kavramları birbirinden ayırmaktadır. Şirketlerde çoğunlukla üretim odaklı olarak görüldüğü için “esneklik” terimi üretim birimi olarak da tanımlanabilmektedir. Esneklik, bir işletmenin makine, iş gücü vb. gibi bazı kaynaklarında birçok görevi gerçekleştirme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Zhang, ve diğerleri, 2003).

Esas olarak esneklik, emin olunmayan durumlarda adaptasyon yoluyla reaksiyona girme yeteneği olarak tanımlanabilmektedir.

En etkili esneklik kriterlerinin malzeme kalitesi, çıktı kalitesi, yeni ürünler, değiştirilmiş ürünler, dağıtım, miktar ve kaynakların birleşimi olduğunu söylenebilmektedir (Neely, Gregory, ve Platts, 2005). (White, 1999) algılanan esneklik, rakiplere göre esneklik, rakiplere göre süreç esnekliği, algılanan görelü ürün esnekliği, ürün çevrim süresi, kurulum süresi, makine değiştirme süresi ve zamanı, ürün karışımı değişiklikleri üzerindeki etki, yanıt süresi, montajı veya nakliyesi , göreceli hacim esnekliği, çoklu görevleri gerçekleştirme yeteneği, programlanabilir ekipman yüzdeleri, ekipman boşta kalma süresi yüzdesi, tedarikçiler ve arızaların neden olduğu kesintiler, imalat şirketlerinin esneklik performans stratejileriyle ilgili sorunları kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Dünya genelinde ticaret hacimlerinin büyük bir paya sahip olması, firmaların lojistik faaliyetlerinde olduğu kadar ürün kalitesi ve miktarında da esnek olmalarını zorunlu hale getirebilmektedir (Zhang, Vonderembse, ve Lim, 2002). Lojistik esneklik, kuruluşun teslimat, destek ve hizmet açısından müşteri gereksinimlerine hızlı bir şekilde yanıt verme yeteneği olarak tanımlanabilmektedir. Lojistik esneklik; nakliye planlaması ve yönetimi, tesis yapısı yönetimi (depo yerleri gibi), envanter yönetimi, malzeme elleçleme (paketleme ve yükleme gibi) ve tersine lojistik, takip ve teslimat gibi lojistik faaliyetlerde bilgi işleme ile ilişkilendirebilir. Bu, bileşenlerin ilgili bilgilerini ve mallarını kaynaktan tüketime kadar akışını ve depolanmasını planlayarak ve kontrol ederek elde edilmesini sağlamaktadır (Krajewski ve Wei, 2001).

Lojistik esnekliği müşterilere rekabet avantajı sağlar ve iş süreçlerini kolaylaştırabilmektedir. Lojistik esneklik bileşeni, tedarik zincirindeki her katılımcının müşteri talebini başarılı bir şekilde karşılamak için ihtiyaç duyduğu esneklik yönünü içermelidir olarak tanımlanabilir. Lojistik esneklik yenilemeye ve bir dizi sözleşmeye başvurmaksızın iş prosedürlerini değiştirmek, uyarlamak ve koordine etmek için bir ticari ilişkide ikili motivasyon beklentisi olması gerekmektedir (Richey, Adams, ve Dalela, 2012).

Verimlilik

Verimlilik, üretimin kalitesinin, çıktı miktarının veya ilgili üretim sürecindeki girdi miktarından bağımsız olarak bir üretim sürecindeki kaynakların ne kadar verimli kullanıldığının göstergesidir. Bu, ancak üretim sürecinde birim girdiden elde edilen birim

çıktı değerlendirilirken belirlenebilen göreceli bir kavramdır (Steinndel ve Stiroh,2014). Verimlilik, ekonomik büyümenin ve rekabet edebilirliğin temel kaynağını oluşturmaktadır. Verimlilik artışı, bir ekonominin üretken kapasitesinin biçimlenmesinde önemli bir unsurdur. Çeşitli verimlilik ölçütleri vardır ve bunlar arasındaki seçime, verilerin kullanılabilirliğine ve etkinlik ölçümünün amacına bağlı olmaktadır (Krugman P. , 1994).

Teorik açıdan lojistik yönetimi, lojistik sektörünün verimliliğini arttırmaktan doğal olarak sorumludur. Bu sebeple, kuruluşun üretkenliğinin genel olarak iyileştirilmesinin bir parçasıdır. Toplam verimlilik; tüm ekonomik süreci ölçen bir kavramdır. "Bu ölçüm, kullanılan tüm kaynakların birimi başına çıktısına göre belirlenmektedir (Kayabaşı, 2007).

Güvenilirlik

Güvenilirlik, bir ürünün kullanım ömrü boyunca tüm işlevlerini doğru bir şekilde yerine getirilip getirilmediğinin bir ölçüsü olarak düşünülmektedir (Doğan, Marangoz, ve Topoyan, 2003). Bu oranın belirlenmesinde, ürünün ortalama olarak ilk ne zaman bozulacağı ve toplam arızalar arasındaki zaman aralığı gibi çeşitli kriterler kabul edilmektedir. Müşterinin iş açısından bakıldığında, özellikle bakım, onarım ve dönemsel servis ihtiyaçlarının pahalı olduğu durumlarda güvenilirlik çok önemlidir. Artan ürün arıza süresi ve uzun bir süre boyunca oluşan hatalar, pazardaki diğer rakipler karşısında rekabet avantajı sağlayabilmektedir.

Ürün güvenilirliğin öneminde lojistik hizmetler ilk sırada yer almaktadır. Çünkü nakliye sırasında nihai ürünün hammaddelerindeki kusurlar ürünün üretim süresine yansıtacak ve bu da bitmiş ürünün bozulmasına sebep olacaktır. Ayrıca, ürünün tamamı güvenli bir şekilde saklanmalı, işlenmeli, paketlenmeli, nakledilmeli ve teslim edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, lojistik faaliyetlerde meydana gelen hasarlar, üreticilere ve müşterilere doğrudan etki edecektir. Müşterilere sunulan ürün ve hizmetlerin güvenilirliği ya da satış sonrası desteğin güvenilirliği, müşterilerin seçim yaparken bu ürün/hizmetleri tercih etmesini sağlayacaktır. Sonuç olarak güvenilirliği yüksek olan şirketler rekabet avantajı elde edebileceklerdir.

Final Göstergeler

Finansal ölçütler, lojistik performansı ölçmenin en iyi yollarından biridir. Bunun temelindeki neden tedarik zincirindeki diğer yapıların beraber çalıştıkları firmaların iç performans değerlendirmelerinde finansal verileri kullanma konusundaki talepleridir (White, 1999).

Karlılık, hissedar değerleri, verimlilik denetimi gibi yapılar finansal performansın temelini oluşturmaktadır. Kar, belirli bir süre boyunca bir faaliyetten elde edilen gelirin ilgili giderleri aşan kısmıdır. Benzer anlamlara sahip olan kelimeler arasında ‘teminat’, ‘kazanç’, ve ‘gelir’ gibi terimler yer almaktadır. Karın, şirketlerdeki yönlendirmeyi sağlayan bir motor olduğu ifade edilmiştir (James, Van, ve John, 2005). Şirketler gelişmek ve uzun vadede ayakta kalabilmek için yeterli karı elde etmelidirler.

Yönetim, karı en üst seviyelere yükseltmesi için toplumun refahını da gözetmesi gerekmektedir (Khan & Jain, 2003). Karlılık, bir şirketin faaliyetlerinden getiri elde etme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Yöneticilerin piyasadaki tüm kaynakları kullanarak ne kadar kar elde edebileceğini de göstermektedir. Harvard ve Upton’a göre “karlılık,” yatırımın belirli bir kullanımından getiri elde etme yeteneğidir (James ve diğerleri, 2005). Profesyonel Finans Yöneticileri Enstitüsü’ne göre kârlılık, elde edilen getiri oranıdır ve bir şirketin işini ne kadar iyi yürüttüğünü yansıtır. Bu nedenle, bir şirketin ticari faaliyetlerini objektif olarak değerlendirmek mümkündür. Kârlılık kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Institute of Professional Financial Managers, 2009).

- Yüzde olarak ticari faaliyetlerden kazanç,
- Yatırım sermayesini korumak ve yeni sermaye artırmak için yeterli getiri sağlama yeteneği,
- İşletmeye yatırılan sermayenin faiz geliri,
- Yatırım ve kar miktarı arasındaki ilişki.
- Kar seviyesi ile alakalı kar miktarı ile ilişkisi olan başka bir ölçüt arasındaki ilişkiyi tanımlamakta olan işletme işletmelerinin etkinliğini değerlendirmek.

Karlılık, verimliliğin önemli bir ölçüsüdür ancak karlılık derecesi, verimliliğin kesin bir kanıtı olarak kullanılamaz (Parkitna ve Sadowska, 2011). Bir şirketin varlıkları kıyaslandığında net gelir ve net ciro arasındaki ilgi bize karlılık analizini göstermektedir ve bunlar çoğunlukla yüzde olarak gösterilir. İlgi düzeyi ne kadar fazla olursa, şirketin verimliliği o kadar yüksek olur ama bu analizlerin düzeyi düşük olursa, bir şirket büyümenin zorluklarıyla baş başa kalır. Zamanında bu sorunlar ele alınmazsa, bu problemler şirketleri krize sürükleyebilir (Zaja, 1990).

Hissedar değeri, yaygın olarak kullanılan ancak pek anlaşılmayan bir terim haline gelmiştir. Yatırımcılar açısından, yatırılmış olan değer genel olarak bir firmanın hisse fiyatlarındaki bir periyot boyunca ondan alınmış olan temettüler, büyüme ve Toplam Hissedar İadesi (TSR) ile beraber ölçülmektedir. Bu temel olarak ileriye dönük bir yapı olmaktadır. Piyasanın gelecekteki nakit akışının beklentilerini hisse fiyatlarına yansıtmaktadır. Yönetim

açısından bakıldığında, öz kaynak kullanımının ‘serbest’ olmadığı bir ‘değer’ odağını, ancak bir getiri elde etmesiyle yatırıldığını ve bu gerekli getiri, şirketin öz kaynak maliyetini belirlediğini gösterir. Yönetim, ancak şirketin sürekli olarak sermaye maliyetinin üzerinde bir sermaye getirisi sağlıyorsa, hissedarlar için uzun vadeli değer yaratabilir. Şirketlerin bu değere odaklanmayı hem performans ölçüm hem de stratejik planlama süreçlerinde kullanabilmektedirler.

Diğer Göstergeler

Şirketin kontrolü dışındaki nedenlerle yukarıda açıklanan performans göstergelerinde dalgalanmalar olabilmektedir. Çevresel faktörler olan rekabet, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme piyasa dengelerini cezbetmektedir. Çeşitli ülkelerin ekonomik ve politik durumu, çevre kirliliğinin önlenmesi, sosyal olaylar, değişim ve güncellemelere sürekli uyum sağlanması lojistik firmalarını zor duruma sokmasına sebep olmaktadır. Beklenmedik bir anda oluşan kazalarda performansın düşmesine neden olan faktörlerdir. Diğer performans göstergeleri arasında tersine lojistikte yeniden kullanılan ürünler, doğru teslimat sayısı ve yanlış teslimat oranı gösterilmektedir.

Yenilikçilik

Açık bir global ticaret sistemi, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kurulması; farklı müşteri ihtiyaçlarını karşılanabildiği, müşterilerin daha fazla seçeneğe sahip olduğu ve tedarik seçeneklerinin daha şeffaf olduğu bir durumu ortaya koymuştur. Durum böyle olunca özellikle müşteri odaklı şirketler için bir mecburiyet ve kolay olması haline gelmiştir. Bilgi edinmeyi ve müşterilere daha düşük maliyetli çözümler sunmayı teknolojiye ilerlemeler mümkün kılmıştır. Bu ilerlemelerden yola çıkarak şirketlerin müşterilerine sunduğu değer önermelerini yeniden incelemeleri gerekmektedir. Birçok sektör için, kurumsal satışlar veya kalite odaklı bir yaklaşım sürdürülemez (Teece, 2010).

İnovasyon performansı, kurumsal performansı ölçmek için alınan yeni bir yöntemin veya yeni bir ölçüm kriterinin performansının bir ölçüsüdür (Wen ve Fang, 2010). İnovasyon performansı bir işletmenin yeni fikirleri, yaratıcı çözümleri ve deneyselliği aktif bir şekilde destekleme olarak tanımlanmaktadır (Wang ve Ahmed, 2004). Yıllık İnovasyon çıktı ve girdi büyüme istatistiklerinde, bilgi stokları araştırma verimliliği olarak tanımlanabilmektedir (Gantumur ve Stephan, 2007).

Araştırmacılar, stratejik inovasyonun bir organizasyonun iş modelini yeniden tanımlamayı içerdiğini kabul ederler; fakat stratejik yeniliğin iki uç noktası arasındaki soru, organizasyonların iş modellerini yeni baştan nasıl tanımladıklarını ve bunu stratejik literatürde nasıl ilişkilendirdikleridir. Stratejik vizyon, piyasa odaklı bir bakış açısıyla yönlendirilen bir pazarda rekabet avantajı elde etmenin anahtarıdır (Katerina, 2013). Ekonomik olarak inovasyon ise pazar yerini temelden değiştiren bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, yenilikçi kurumlar yeni piyasa liderleri haline gelebilir ve rakiplerine göre önemli avantajlar elde edebilirler (Katz, Preez, ve Schutte, 2010). İnovasyon, teknoloji ve önseziyi hissedarlar için yeni değer kazandıran süreçlere, ürünlere ve hizmetlere dönüştürmek; yaşam standartlarını yükseltmek ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmektir, 21 at Century Innovation Working Group (2004). Daha kapsamlı olarak inovasyon yalnızca organizasyonel süreçlerin yenilenmesini değil aynı zamanda pazarlama, lojistik ve üretim gibi yapıların performansını da belirlemektedir.

3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KAVRAMI VE TANIMI

Doğrudan yabancı yatırımlar farklı biçimlerde tanımları yapılabilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar çok uluslu firmalar tarafından yurtdışındaki yeni bir ülkede yeni bir yatırımın yapılması, daha önceden kurulmuş bir firmanın satın alınması veya yeni ortaklıklar kurularak hedef ülkeye fon transferi olarak da tanımlanabilmektedir (Seyidoğlu, 2001:397). Doğrudan yabancı yatırımlar bazen gerçek kişiler tarafından yapılabilir ancak bu yatırımların çoğu tüzel kişilik olan firmalar tarafından yapılabilmektedir. Fakat yatırımın yapıldığı ülkenin fiziki üretim araçları kullanılarak yapılırsa Doğrudan yabancı yatırım olarak değerlendirilir.

Doğrudan yabancı yatırımlar, aynı zamanda sermaye yapısı, yönetim uygulamaları ve teknoloji açısından küresel standartlara uyum sağlamasına katkıda bulunarak, ziyaret ettikleri ülkelerdeki şirketlerin küresel süreçte rekabet avantajı yaratmalarına yardımcı olan bir faktör olarak da görülebilmektedir.

Türkiye’de 5 Haziran 2003 tarihinde kabul edilen Doğrudan Yabancı Yatırım Yasası, Doğrudan yabancı yatırımları aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır (Gazete, T.C. Resmî, Sayı: 25141.).

Yabancı yatırım açısından incelendiğinde,

a. Yurt dışından getirilen;

-Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından alınıp satılabilen konvertibl para cinsinden tutulan nakit sermaye,

-Devlet tahvilleri dışındaki işletmelerin menkul kıymetleri,

-Hem fikri mülkiyet hem sınai haklar,

-Teçizat-makine,

b. Yurt içindeki yatırımcı durumundan incelendiğinde;

-Kâr, gelir, alacak gibi yeni yatırımlarda kullanılan haklar veya finansal değeri olan yatırımlarla ilgili diğer haklar,

-Çeşitli şubelerin açılması veya yeni işletmelerin kurulması,

-İktisadi kıymetler aracılığıyla saf kaynakları arama ve çıkarmaya yönelik haklar olarak ifade edilmektedir.

DPT yayınları DYY'yi (T.C. Başbakanlık DPT, 2000):

Bir veya daha fazla uluslararası yatırımcı tarafından tutulan yerli işletme ya da işletmelerle ortak olarak yapılan portföy yatırımları olmayan yatırımlar olarak tanımlanabilmektedir.

DYY, farklı OECD kaynaklarında ise şu şekilde tanımlanmaktadır (T.C. Hazine Müsteşarlığı, 2001:11):

-Yabancı yatırımcıların aynı veya nakit sermaye karşılığında ana şirketten borç ve hisse senedi (kısa, orta ve uzun vadeli borç senetleri) alımları,

-Yabancı yatırımcıların işletmelere takdim ettiği krediler,

-Yabancı yatırımcıların işletmelerde dağıtılmayan ve yeniden yatırım yapmak maksadıyla ulaştıkları kazançlardaki payı,

-Yabancı yatırımcıların firmalardan nakit dışı makine alımı ve imal hakkı almaları olarak ifade edilmektedir.

Büyümekte olan ülkelerde II. Dünya Savaşı'ndan sonra doğrudan yabancı yatırımların endüstriyel yapılardaki iyileştirme etkisi ve bütçe açıklarının finans edici yönü giderek çoğalmaktadır. Dünyanın yaşamakta olduğu küreselleşme ile birlikte özellikle 1980 yılından itibaren çeşitli nedenlerle yabancı yatırımlar yapılabilmektedir (Bay, Oskay ve Çiçek, 2007:256). 2000 yılından bu zamana 1,5 trilyon dolara tekabül eden ve artan dünya ticaret hacminin arkasında kalan doğrudan yabancı yatırımların gerçekleşme sebebinin araştırılması, araştırmacılar ve fayda temennisi içinde olanlar için oldukça önem arz etmektedir. İşletmeler, ülkelerinde ürettikleri hizmetleri ve ürünleri başka ülkelere ihraç etmek için veya farklı yönetim ve lisans sözleşmelerini hayata geçirmek adına hedef ülkeye gitmektedirler. Giderek artış gösteren bir seçenek olarak karşımıza çıkan doğrudan yabancı yatırımlar, aşağıdaki nedenlerden dolayı yapılmaktadır (Seyidoğlu,2017:665-668).

-Farklı ülkelerde gerçekleştirilen üretim adımlarından kaynaklanan maliyet avantajından yararlanma fikri,

-Üretici şirketlerin mal ve hizmet konusundaki özel bilgi ve yöntemlerini diğer üreticilerle paylaşmak istemedikleri için, lisans anlaşması yapmak yerine doğrudan yatırım yoluna girmeleri,

-Yetersiz iç pazar talebi nedeniyle rekabet olmamasına rağmen, dış pazarlardaki aşırı talep nedeniyle oluşan yüksek rekabetten yararlanmayı ve kârlılığını sürdürmeyi umudu,

-Hammadde ve diğer üretim faktörlerinin farklı bölgelerde ucuz olması ve talebi karşılamak için sürekli tedarik edebiliyor olması,

-İthalatçı ülkenin gümrük mevzuatlarından vergi yükümlülüklerinden ve kısıtlamalardan kurtulmak istemesi,

-Kendi ülkelerinde kısıtlanmış şirketler serbest piyasada faaliyet göstermek istemeleri,

-Gelişmiş yabancı teknolojileri ve yenilikleri takip etme ve kullanma fikri,

-Firmaların tasarladıkları yeni ürünleri dış pazarlara açarak ve müşteri portföylerini genişleterek markalaştırmanın getirdiği güven duygusunu artırma umudu,

-Üretici firmalar, tasarladıkları yeni markaları korumak adına üretim konusunda katı bir yaklaşım sergilemektedirler (sadece ben üretmeliyim düşüncesi).

3.1 Doğrudan Yabancı Yatırım Çeşitleri

Doğrudan yabancı yatırımlar içerisinde çeşitlilik barındırmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların barındırdığı bu çeşitler; yatırımın mülkiyetine, yeni işletmelerin kurulmasına, üretim zincirindeki konumuna ayrıca amaçlarına ve diğer çeşitli değişkenlere göre çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitler de kendi içerlerinde farklı başlıklar barındırmaktadır.

3.1.1 Mülkiyet durumuna göre yatırımlar

Ortak girişim ve tam mülkiyete dayalı bağlı şirket (Joint Ventures and Full-Ownership)

Ortak girişim; bir veya daha fazla yabancı yatırımcının, ev sahibi ülkede faaliyet gösteren yerli yatırımcılarla ittifak kurarak işletme açmasıdır. Öte yandan, yurt dışından bir veya birden fazla yabancı yatırımcı, %100 bağlı ortaklık kurma konseptine uygun olarak ev sahibi ülkede kendi işlerini kurmasına ise tam mülkiyete dayalı şirket kurma kavramını tanımlamaktadır. Bu kavramlar arasındaki asıl ayırım, mülkün sahibi olan yerli bir yatırımcının var olup olmadığıdır. Yabancı yatırımcının hangi yabancı yatırımcıyı seçeceği, ev sahibi ülkenin piyasa durumu, ülkenin gelenek ve görenekleri, dini gelenekleri, tüketim açısından alışkanlıkları, iş ilişkileri, yabancılara karşı tutumları, üretimde kullanmakta oldukları teknolojileri ve patentler, lisanslar ayrıca mülkiyet hakları da önem göstermektedir (Seyidoğlu, 2017).

Şirketler arası birleşmeler ve satın almalar (Mergers and Acquisitions – M&A)

Doğrudan yatırım yapanlar, özellikle Ar-Ge faaliyetlerine kaynak ayırma ihtiyacını azalttığı ve ölçek ekonomilerinden daha fazla fayda sağladığı için dış pazarlara girerken birleşme ve devralmalara girerler. Bu artılarına karşı olarak, birleşme ve devralma faaliyetleri karşılığında yabancı yatırımcılar için din, yaşam tarzı, milliyet, gelenek ve görenekler, çeşitli siyasi engeller, istihdam değişiklikleri, ücretler ve sözleşmeler gibi çıkarlarına karşı değişiklikler yapılmaktadır (Hajibeigi, 2021).

Stratejik birleşmeler (Strategic Alliances)

Doğrudan yabancı yatırımlar tarafından yaygın olarak kullanılan bir diğer yatırım şekli de stratejik birleşme ve satın almalarıdır. Stratejik birleşmede Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili maliyetler paylaşılır, pazara zamanında girer, ortak hizmet ve pazarlama fırsatlarından yararlanır (Seyidoğlu, 2017).

3.1.2 Yeni İşletme yaratmasına göre yatırımlar

Yeşil alan yatırımları (Greenfield Investments)

Yatırım, ev sahibi ülkede yeni istihdam yaratıyorsa, bu tür yatırımlara yeşil alan yatırımı denir (Unctad, 1995). Bu tür yatırımlar, ağırlıklı olarak iş hayatı için bir nişin bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Bu yatırım türünde yabancı yatırımcının amacı, kendi teknolojisini, üretim yöntemlerini ve yönetim yöntemlerini kullanarak yeni bir girişim kurmaktır. Bu şekilde, karı maksimize etmeye çalışırlar. Bu tür bir yatırımın dezavantajı, ev sahibi ülkenin pazarına daha yavaş girmektir.

Kahverengi alan yatırımları (Brownfield Investments)

Brownfield yatırımları, sıfırdan yatırımlarla satın almalar arasında karma bir yatırımdır. Bu yatırım türünde alımlar gerçekleşir ancak ev sahibi ülke firmasının üretim faktörlerinden ziyade yabancı yatırımcının getirdiği faktörler firmanın şekillenmesinde etkilidir olmaktadır (Meyer ve Estrin, 1998).

Satın almalar

Bu yatırım türü, bir veya daha fazla yabancı yatırımcı tarafından ev sahibi ülkede bir işletmenin satın alınmasıdır. Bu, yabancı yatırımcı işi ayarlamadıkça veya genişletmedikçe iş ortaya koymayacak bir yatırım şeklidir.

3.1.3 Üretim zincirindeki yerine göre yatırımlar

Yatay yatırımlar (Horizontal)

Bu, uluslararası ticaretin önündeki engellerin olduğu ve nakliyenin pahalı olduğu durumlarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yaklaşıma göre yabancı yatırımcı kendi ülkesinde üretip ev sahibi ülkeye ihracat yapamamaktaysa veya yapsa bile rekabet edemiyorsa, bu durumda neticesinde ev sahibi ülkede pazar payı elde edebilmek için ev sahibi ülkeye yatırım yapacaktır. Bu sayede ev sahibi pazara satış yapma fırsatı bulabilmektedir (Hanson, 2001).

Bu yatırım türünde yabancı yatırımcılar farklı ülkelerde aynı üretim biçimini uygulamaktadır.

Dikey yatırımlar (Vertical)

İletişim ve ulaşımdaki gelişmelere ve tüm serbestleşme hareketlerine rağmen, faktör fiyatları ve faktör donatımları ülkeler arasında hala farklılık göstermektedir. Bu durumda, farklı faktörler gerektiren bir üretim biçiminde üretim, her biri kendi faktörlerinin daha ucuz olduğu bir ülkeye taşınan aşamalara bölünür. Sermaye yoğun aşamayı sermayenin ucuz olduğu yere ve emek yoğun aşamayı da emeğin ucuz olduğu yere kaydırarak maliyetleri en aza indirmeye çalışılmaktadır (Hanson, 2001).

3.1.4 Amacına göre yatırımlar

Bu ayrıma göre dört tür yatırım vardır. Bu farklılıklar ve ev sahibi ülkenin yukarıda bahsedilen yatırımları çekmesinin sebepleri aşağıda bulunan çizelge 3.1'deki gibidir.

Çizelge 3.1 Amacına göre yatırım çeşitleri

Yabancı Yatırımın Amacı	Ev Sahibi Ülkede Aranılan Özellikler
Verimliliğe Yönelik (Dikey Yatırım)	<ul style="list-style-type: none"> • Emeğin üretkenliğine göre ayarlanmış kaynak ve varlık maliyetleri • Ulaştırma ve ara ürünler gibi diğer girdi maliyetleri • Ölçek ekonomileri için bölgesel bir birliğe üyelik
Piyasaya Yönelik (Yatay Yatırım)	<ul style="list-style-type: none"> • Piyasa büyüklüğü • Piyasanın büyüme oranı • Bölgesel ve küresel piyasalara erişim • Ülkeye has tüketici tercihleri • Piyasaların yapıları • Yerli iş hayatının gücü
Varlığa Yönelik	<ul style="list-style-type: none"> • Vasıflı emeğin varlığı • Kaliteli üniversite ve araştırma kuruluşlarının varlığı • Mezun işçi arzının genişliği • Yenilikçi kapasite, teknolojik adaptasyon, pazarlama ağları, teknik beceriler, iş ve kültürel tutumlar ve kümelenmeleri içeren yaratılmış varlıklar • Ar-Ge ve DYY küme ve eşik büyüklüğü

Kaynağa Yönelik	<ul style="list-style-type: none"> • Hammaddeler • Düşük maliyet, vasıfsız emek
-----------------	--

Çizelge 3.1 Devamıdır.

Kaynak: Loewendahl, H. ve Loewendahl E. (2001).

Bu biçimde olan türler için literatürde “Yatırım Güdülü” adı da kavramda yer almaktadır. Piyasaya yönelik yatırım ile yatay yatırımın gereksinimleri aynı olduğundan, piyasa odaklı yatırım yatay yatırım olarak da adlandırılabilir. Aynı şekilde verimlilik arayışında olan yatırımlar da dikey yatırımlar olarak adlandırılabilir.

3.1.5 Diğer doğrudan yatırım çeşitleri

Yeniden yatırılan kazançlar (Reinvested Earnings)

Bu tür yatırımlar, daha önce yapılmış doğrudan yabancı yatırımlardan elde edilen gelirlerin dağıtılmamış bir kısmı ile yeniden yatırım yapılmasıdır (IMF ve OECD, 2003). Bunun nedeni, ihracat kazançları üzerindeki ev sahibi ülke kısıtlamaları ve yeni iş alanlarını genişletme veya yatırım yapma arzusu olabilir (Seyidoğlu, 2017).

Transfer fiyatlandırması (Transfer Pricing)

Transfer fiyatlandırması, bir taneden fazla ülkede şubesi bulunan şirketlerin, alışveriş sürecinde kârlarını ve fiyatı maksimize etmek amacıyla şubeleri arasında mal, yarı mamul, hizmet ve teknoloji alışverişinde bulunma yeteneğidir. Bunun sayesinde şirketler istedikleri ülkelerde fon toplayabilir, gelir vergisi en az olan ülkede gelir vergisini ödeyebilir, tarife ve kotalardan minimum düzeyde etkilenebilir ve spekülasyon yapmak için beklenen döviz kuru değişikliklerinden faydalanabilirler (Seyidoğlu, 2017).

3.2 Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Çokuluslu Şirketler İlişkisi

Çok uluslu şirketler, ana merkezleri belirli bir ülkede var olmasına rağmen, çalışmalarını bir veya daha fazla ülkede üzerinde devam ettiren işletmelerdir (Aktan ve Vural, 2006). ÇUŞ yatırımları, üretim, araştırma fonksiyonları ve personel politikaları ile ilgili stratejik kararları ana merkezde ele almaktadır (Kutal ve Büyüksulu, 1996). Bu nedenle, DYY'de yabancı bir ülkede fiziki sermayeye sahip olan ve işleten şirketlere çok uluslu şirketler denmektedir (Krugman ve Obsfeld, 2000).

Çok uluslu şirketler faaliyet gösterdikleri ülkelere bazı faydalar sağlarken, ayrıca zararları da olabilmektedir. Bu faydalı veya zararlı etkiler; çok uluslu şirketlerin özelliklerine ve faaliyet gösterdikleri ülkelerin sosyal, siyasi ve ekonomik altyapısına göre değişiklik

göstermektedir (Yılmaz M. , 2008). Çok uluslu şirketlerin aktif olarak faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki faydalı ve zararları hakkındaki görüşler çizelge 3.2’de gösterilmektedir.

Çizelge 3.2 Çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin etkileri hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşler.

	Çok Uluslu Şirketler Hakkındaki Olumlu Görüşler	Çok Uluslu Şirketler Hakkındaki Olumsuz Görüşler
Kaynak Kullanma Bakımından	Fazla gelişmemiş ülkelerde madenleri enerji kaynakları ve hammaddeler gibi atıl kaynakların üretime döngüsüne dahil edilmesini sağlayabilir.	Kaynakların israf edilmesine de neden olabilir.
Sermaye Birikimi Açısından	Çok Uluslu Şirketler kendileri ile getirdikleri sermaye sayesinde faaliyet gösterdikleri ülkenin tasarruf ve döviz yetersizliğini giderebilir.	Şirketin aktif olduğu ülke açısından, ekonomik yığılma ve siyasi bakımdan bir bağımlılık oluşması söz konusu olabilmektedir.
Teknolojilerin Transferi Açısından	Yeni ve güncel teknolojilerin aktif oldukları ülkeye girmesini ve yayılmasını sağlayabilir.	Güncel teknolojiler yerine eski teknolojileri aktif oldukları ülkelere sokabilir.
İstihdam Açısından	Çok Uluslu Şirketler aktif faaliyete geçtikleri ülkelerde istihdamı artırıp yeni iş alanları yaratabilir, iş gücünün yetenek ve bilgisini arttırabilir.	Ücret bakımından dengesiz bir ortama ve ucuz işçi gücü istismarına yol açabilir.
Sosyo-Politik Etkileri Açısından	Çok uluslu şirketler ekonomik organizasyonlar oldukları için yerel ülke ile ilişkili ekonomik, politik ve yasal faktörleri dikkate alarak karlı mal ve hizmetler üretebilirler.	Bu faaliyetler, yerel ülkelerin sosyal refahını arttırmaktan çok, çok uluslu şirketlerin karlarını ve ulusal çıkarlarını maksimize eder.
Ödemeler Bilânçosuna Etkileri Açısından	Döviz girişi sağlayarak ödemeler dengesine olumlu katkı sağlayabilir.	Yabancı yatırımcılara verilen garantiler, transfer fiyatlandırması, yerel ülkelerden yapılan ihracattaki düşük eğilimler, ödemeler dengesi

		dengesizliklerine yol açabilir.
--	--	---------------------------------

Çizelge 3.2 Devamıdır.

Kaynak: (Yüksel Ö. , 1999) ve (Özalp, 1986).

3.3 Doğrudan Yabancı Yatırım Teorileri

Ana akım teorilere bakarsak, Doğrudan yabancı yatırım teorileri aksak rekabet ve tam rekabet teorileri olarak iki farklı kavramda incelenmektedir. Tam rekabet teorileri kazanç oranlarındaki farklılıklar, üretim seviyesi, portfolyo teorisi ve Pazar genişliği olmak üzere 4'e ayrılmaktadır (Öztürk, 2004). Diğer taraftan Aksak rekabet teorilerinde temel akımını Mark Casson ile Peter J. Buckley'in İçselleştirme Teorisi ve John H. Dunning'in Eklektik Teorisi ayrıca Raymond Vernon'un Ürün Döngüsü Teorisi meydana getirmektedir. Doğrudan yabancı yatırım teorisinin önemi, bu teorisyenlerin çokuluslu şirketleri incelemesinden sonra daha da belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle, bu teorileri doğrudan yabancı yatırım perspektifinden kısaca gözden geçirmekte yarar sağlanmaktadır. Diğer yandan, bu teorilerin hiçbirisi tek olarak tüm doğrudan yabancı yatırımları açıklamak için yeterli gelmemektedirler. Ancak her biri doğrudan yabancı yatırım akışlarını açıklamaya önemli katkılarda bulunmaktadır (Demirel, 2006). Bakıldığında bunlar ile benzeri araştırmaları kategorilere ayırma imkânı bulunmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımları çokuluslu şirketlere göre sınıflandıracak olursak 4 temel sınıf var olmaktadır (Voutilainen, 2005).

- Piyasa gücü teorileri
- Makroekonomik gelişme teorisi
- Rekabetçi uluslararası endüstriler
- İçselleştirme teorileri

Bunlar arasında içselleştirme teorisi, işlem piyasası başarısızlıklarıyla ilgilenir; makroekonomik kalkınma teorisi, bir ülkenin karşılaştırmalı avantajındaki değişikliklere doğrudan yabancı yatırımın tepkisini inceler; piyasa gücü teorisi, çok uluslu şirketlerin sahip olduğu avantajlardaki değişikliklerin doğrudan yabancı yatırım üzerindeki etkisini inceler ve son olarak, uluslararası rekabet Endüstri, çok uluslu şirketlerin dünya pazarındaki genel eğilimlerini inceler.

Başka bir bölümlendirme şeklinde doğrudan yabancı yatırım teorileri üçe ayrılmaktadır (Voutilainen, 2005). Bunlar;

- Makroekonomik gelişmeci teoriler
- Mikroekonomik teoriler
- Rekabetçi uluslararası endüstrilere dayalı teoriler

Sınıflandırma şekillerinden başka birisi de Dunning'in ortaya koyduğu sınıflandırmalardır (Dunning, The Determinants of International Production, 1973).

- Sermaye teorisi
- Araştırma yaklaşımı
- Konum teorisi
- Endüstriyel organizasyon ve piyasa yapısı
- Ticaret yaklaşımı

3.3.1 Ürün döngüsü teorisi

Bu teori, geleneksel neoklasik ticaret teorisinin açıklamadığı uluslararası üretimi açıklamayı amaçlamaktadır. Teori literatürde Vernon'un 1966 tarihli "Uluslararası Yatırım ve Ürün Döngüsünde Uluslararası Ticaret"³⁶ başlıklı makalesiyle ön plana çıkmaya başlamıştır (Dunning, 1973).

Teorik açıdan yenilenmenin zamanına, ölçekleme ekonomisinin tesirine ve ortaya çıkan belirsizliğin ehemmiyetine bilhassa dikkat çekilmektedir (Vernon, 1966).

Teoriler ortaya konarken şu varsayımlar ele alınmıştır (Vernon, 1966).

- Yeni ürünler yaratmak için bilimsel ilkeler ile uygulama ilkeleri arasında doğal bir zaman aralığı vardır ve girişimcilerin bu riski alması gerekir.
- Bilgi, evrensel olarak yayılabilen bedava bir meta değildir. Bundan yola çıkarak bilgi, ticaret ve yatırım algılarında bağımsız bir parametredir.
- Herhangi bir gelişmiş ülkedeki bir şirketin, diğer gelişmiş ülkelerdeki şirketlerden farklı olmayan bilimsel bilgi ve ilkelere erişimi vardır. Ancak bu fırsat eşitliği, her şirketin aynı ürün geliştirme olasılığına sahip olduğu anlamına gelmez.

Bu teoriye göre, yenilik esas olarak kişi başına düşen gelir veya satın alma gücü yüksek olan doymamış pazarlarda gerçekleşecektir. Çünkü böyle bir pazarda yüksek fiyatlı ürünler, inovasyon ve Ar-Ge maliyetlerini içerdiği için satışı kolay olmaktadır. Ayrıca bu tarz piyasalarda hizmet ve mal üreticisi ile tüketici aralarındaki iletişim gittikçe gelişmektedir. Bu nedenle, ürün standardizasyon sürecinde önemli olan kolay geri bildirimine sahip bir pazar, ilk üretim yeri olarak uygun olmaktadır (Demirel, 2006).

Ürün döngüsü teorisi, doğrudan yabancı yatırım akışlarını açıklamada önemli katkılar sağlasa da hammadde arayışına yapılan yatırımları açıklamak için verimli olmamaktadır (Dunning, 1991). Ayrıca teori, sınır ötesi üretimin belirsizliğine ve maliyetine çok fazla vurgu yapan çok uluslu şirketler tarafından yeni icatların yapıldığı günümüz ekonomik

yapısında anlamının azalması ve ürün döngüleri kısa olduğundan zayıfladığı için eleştirilmektedir (Voutilainen, 2005).

3.3.2 İçselleştirme teorisi

İçselleştirme kavramı Coase ve Williamson'un işlem maliyetleri teorisinin global alanda ele alınmış ve uyarlanmış benzeridir (Hansen, 2006). P.J. Buckley ve M. Cason ile J.H. Dunning ve A.M. Rugman da bu teoriye katkıda bulunmuş ve dış piyasaların birçok düzensizlik ve risk içermesi firmaları DYY yaparak bu piyasaları içselleştirmeye yöneltmiştir (Tekeli ve İlkin, 1987). Şirketlere içselleştirmenin faydaları, gecikmelerden, pazarlıklardan ve müşteri belirsizliğinden kaçınma, transfer fiyatlandırması yoluyla hükümet düzenlemelerinin etkisini en aza indirme ve piyasalar arasında fiyat değişkenliğinde bulunma yeteneği olarak sıralanabilmektedir (Agarwal, 1980). Benzer bir biçimde, uluslararası şirketlerin gerçekleştirdiği içselleştirmeler:

- Yatay biçimde bütünleşmiş birden fazla fabrikalı şirketlerin patentler ve benzeri şirkete özgü avantajlarını koruma adına yaptıkları yatırımlar.
- Düşey bir şekilde bütünleşmiş çok üretim merkezli şirketlerin bir ürünün tüm üretim döngüsünü gerçekleştirmek için yaptıkları yatırımlar.
- Global arenada riskin türlerinin artırılması ve dağıtılmasına yönelik yatırımlar biçiminde 3 gruba ayrılmaktadır (Tekeli ve İlkin, 1987).

3.3.3 OLI paradigması (Eklektik Paradigma)

Bu teori, Jhon H. Dunning tarafından genel bir doğrudan yabancı yatırım teorisi oluşturmak için geliştirilmiş olan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre doğrudan yabancı yatırım, Sahip olmanın (Ownership), mekansal avantajın (Location) ve içselleştirmenin (Internalization) bir işlevidir. J.H. Dunning, bu değişkenleri firmaların belirli DYY kararları almak için karşılaşması gereken koşullar olarak tanımlamaktadır (Lee, 1999). Birincisi, piyasa başarısızlığına dayalı olarak, bir teşebbüsün ev sahibi ülkedeki diğer şirketlere göre patentli teknoloji ve ticari markalar, yönetim ve pazarlama bilgisi, pazara erişim kontrolü vb. gibi belirli özel avantajları olması gerekmektedir. Bu koşullardan ikincisinde şirketin, yukarıda belirtilen avantajları doğrudan yabancı yatırım yoluyla içselleştirmenin faydalarının, lisans anlaşmaları ve patent satışları gibi başka alternatiflerden elde edeceği faydalardan daha fazla olduğunu görmesi gerektiğidir. Üçüncüsü ise, yatırımı alacak olan ülkenin şirketin merkezinin bulunduğu ülkeye göre enerji fiyatlarının uygunluğu, daha uygun hammadde, ücretlerdeki maliyetler ve yatırım teşvikleri gibi konum bakımından avantajları barındırıyor olması gerekmektedir (Dunning, 1995)

Ana akımda açıklanmış olan bu 3 teori doğrudan yabancı yatırım akımlarını değişik konuları ele alarak açıklamaya çalışmaktadır. Ürün döngüsünün teorisi yeniliğe, içselleştirme teorisi bilgiye ve OLI paradigması ise gelir getirmekte olan yeteneklerin ayrıcalıklı sahipliğine dikkat çekmektedir.

3.4 Doğrudan Yabancı Yatırım Kararlarını Etkileyen Faktörler

Doğrudan yabancı yatırımı etkileyen faktörler arasında literatürde genel olarak kabul görmekte olan politik denge, özendirici politika ve düşük ücretler ele alınmaktadır.

3.4.1 Politik denge

Ülke içindeki politik istikrarsızlıklar bu ülkeye gelebilecek olan potansiyel DYY'lere caydırıcı bir ortam yaratabilecektir. Literatürde bu etkinin gücü konusunda tam bir fikir birliği olmamasına rağmen, yabancı yatırım ile siyasi istikrarsızlık arasında, büyüklüğü yatırımın kaynağına veya bulunduğu sektöre bağlı olarak değişen ters bir ilişki olduğu genel olarak kabul edilmektedir (Asiedu, 2002).

3.4.2 Özendirici politikalar

Bir ülkenin yabancı sermaye yatırımını çekmek için uyguladığı teşvikler bu tür yatırımları teşvik edebilmektedir. Ancak Y. Aharoni, E.R. Barlow ve I.T. Wende gibi ekonomistler, şirketlerin doğrudan yabancı yatırım yapma kararlarının ilk aşamalarında bu tür teşvikleri (özellikle gelir vergisi muafiyetlerini) dikkate almadıklarını söylemektedirler (Agarwal, 1980).

3.4.3 Düşük ücretler

Gelişmekte olan uluslar yoğun emek sahibidirler ve bundan dolayı emek yoğun ürünlerin ihracatı bu uluslara karşılaştırmalı avantajlar sağlamaktadır. Diğer yandan, yapılmakta olan ve yapılan doğrudan yabancı yatırımların emek yoğun ürünlerin üretimi konusuna etki edebilmektedir. Örneğin, işgücü fiyatlarının diğer ülkelere göre daha düşük olduğu Tayvan'da bu, ihracata yönelik yatırımın kilit bir belirleyicisidir (Hajibeigi, 2021). Bu nedenle DYY, çok uluslu şirketlerin belirli konum ve belirli mülkiyet avantajlarına sahip olduğu ürünlere ve üretime odaklanabilir. Dolayısıyla ucuz işgücü bu yatırımların gerçekleştirilmesinde önemli bir faktör haline gelmektedir (Ietto-Gillies, 1992).

4. EKONOMİK BÜYÜME

Temel anlamda Ekonomik büyüme, bir ekonomideki üretim hacilerinin dönemler bazında ortaya çıkan yükseliş değerleri olarak tanımlanmaktadır. Ülkelerin üretimlerindeki artışların en önemli bir göstergesi de Gari Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'dır (Turan, 2008).

4.1 Ekonomik Büyümenin Tanımı

Ekonomik büyüme, bir ülkenin mal ve hizmet üretme kabiliyetindeki artış olarak tanımlanabilmektedir (Ünsal, 2005). Ekonomik büyüme, modern ekonominin ortaya çıkışından bu yana araştırma ve tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Adam Smith, ekonomik büyümenin ana faktörlerinin iş bölümü ve sermaye birikimi olduğuna inanıyordu. Smith'e göre, iş bölümü aynı zamanda sermaye birikiminin ana kaynağıdır. Sermaye stokunun büyümesi ve işgücünün uzmanlaşması, verimliliğin artmasına ve dolayısıyla milli gelirin artmasına neden olacaktır. Milli gelirdeki artışa bağlı olarak tüketim artacak ve milli refah seviyesi de yükselecektir (Smith, 2006; Taban, 2008).

Başka bir açıklamaya göre ise ekonomik büyüme, zaman içerisinde elde edilmekte olan getirinin sonuçlarının artması demektir. Bu getiride bir artma olmaz ise ekonomik olarak durgunluk veya gerileme ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca getiri artışının devamlı olması gerekmektedir (Karagül M. , 2002).

Büyüme, yaşam standartlarını iyileştirirken, değişimi de beraberinde getirmektedir. Toplumun bir kesimi büyümeyi temel bir gereklilik olarak görürken, bir başka kesim bunun geleneksel değerleri aşındırdığını, istismara, çevre sorunlarına ve yolsuzluğa yol açtığını düşünmektedir (Parasız, Modern Büyüme Teorileri: Dinamik Makro Ekonomiye Giriş, 1997). Büyüme, üretim faktörlerinin sayısındaki artıştan veya teknolojik gelişmeden kaynaklanan toplam faktör verimliliğindeki artışın sonucudur. Teknolojik gelişmeler, üretimde kullanılan faktörlerin etkinliğini artırdığı için büyümede üzerinde fazlasıyla etkili olmaktadır. Aynı zamanda, ekonomik faaliyet ölçeğinin ve toplam ekonomik faaliyet ölçeğinin büyümesi, toplam nüfustan daha yüksektir, bu da kişi başına düşen hasılanın büyümesini göstermektedir. Dolayısıyla ekonomik büyüme kavramı; ekonomideki emeğin, diğer üretim faktörlerinin ve doğal olan kaynakların seneden seneye kişi başına daha fazla reel gelir sağlayacak şekilde artmasını veya genişlemesini ifade etmektedir (Acar, 2002). Bu sebeple, ekonomik büyümenin göstergesi, ülkedeki reel gelir değerindeki değişimdir (Yılmaz M. , 2008).

Büyüme, üretim faktörlerinin sayısındaki artıştan veya teknolojik gelişmeden kaynaklanan toplam faktör verimliliğindeki artışın sonucudur. Teknolojik gelişmeler, üretimde kullanılan faktörlerin etkinliğini artırdığı için büyümede oldukça etkilidir. Aynı zamanda, ekonomik faaliyet ölçeğinin büyümesi ve ekonomik faaliyetin toplam ölçeği, toplam nüfustan daha yüksektir ve bu da kişi başına çıktının büyümesini gösterir. Uluslar, kurumlar ve kuruluşlardaki farklı insan faaliyetleri ve mevcut ilişkiler, insan ve maddi kaynak varlıklarının karşılıklı ilişkileri, bu ulusların yarattığı gerçeklik alanını oluşturur; tüm bunların yapısı analitik bir parça oluşturur. Dolayısıyla basit ölçeğin ötesinde ekonomik büyüme, çeşitli yapısal değişiklikleri içeren bir süreçtir (Tezel, 1995).

4.2 Ekonomik Büyümenin Başlıca Özellikleri

Ekonomik büyüme sayısal bir olgudur sebebi ise, milli gelir ve toplam gelir Ulusal ürünlerdeki değişimler rakamlarla ölçülmektedir. Bununla birlikte, ekonomik büyüme uzun vadeli bir olgudur, çünkü beklenen yatırım getirisine sahip olunması ve üretimdeki artışın sağlanması sadece uzun vadede olmaktadır. Ekonomik büyüme reel artışları ifade etmektedir. Bu sebeple reel artışları sağlamayan üretim etmenleri gelirinin yükselişi ekonomik büyümeyi tanımlamamaktadır. Bu bakış ile, ekonomide yer alan ikame yatırımın ekonomideki büyümelere katkısı olmamaktadır. Sebebi ise ikame yatırımın milli gelirden gerçek bir artışı gösteriyor olamayışdır. İkame yatırımlar sadece milli gelirlerin gerçek varlığının önceki dönemlere eşlenik seviyede olmasını sağlıyor olmaktadır. Ekonomik büyümenin kendisi, gelişmiş gelir dağılımının bir göstergesi değildir. Çünkü gelir dağılımındaki iyileşme, ekonomideki reel gelir artışının ekonomik aktörler arasında nasıl paylaşıldığı ile ilgilidir. Ayrıca, ekonomik büyüme dinamik bir makroekonomik göstergedir. Büyüme ekonomik canlılık getirir. Büyüme, ekonominin belirli bir alanını veya sektörünü değil, tüm ekonomiyi kapsamaktadır (Acar, 2002).

4.3 Büyümenin Kaynakları

Büyüme arz veya talep tarafından yönlendirilebilir. Büyüme, bir toplum daha fazla kaynak elde ettiğinde veya kaynaklarını verimli bir şekilde kullandığında gerçekleşmektedir. Öte yandan, reel büyümede, nüfus artış hızının üzerinde yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve büyümesi esastır (Şiriner ve Doğru, 2008).

4.3.1 Sermaye

Fiziki araç ve gereçlerin dahil olduğu sermaye faktörü, diğer üretim tiplerinden daha erken üretilmesi tarafı ile öne çıkmakta ve klasiklere kadar uzanan büyüme süreçlerindeki konumuyla alakalı düşünceler bulunmaktadır. İş kısmının sağlanması ve işgücü üretkenliğinin yükseltilmesi; makine-teçhizat gibi fiziksel bilgi birikime, sağlık gibi fiziki olmayan sermaye birikimi ile muhtemel olmaktadır. İstenilen büyümeyi elde edebilmek için sermaye stoku belirli seviyede tutulmakta ve yıpranma ölçüsü kadar ilave yapılmaktadır.

Sermaye faktörlerinin birikimi hem üretim hem de büyüme için etkilidir ve belirli koşullar gereklidir. Ana sermaye kaynağı olarak gösterilen yüksek tasarruf eğilimi bu koşullardan biridir. Diğer bir koşul ise tasarrufların yatırıma dönüştürülmesidir. Finans kurumları bu konuda önem arz etmektedir. Birçok ülkede yaygın olarak görülen panik ve bankalara yönelik güvensizlik tasarrufların yatırıma dönüşmesine mâni olmaktadır. Yapılması tasarlanan yatırımların öncelikli olarak ilgili alanlarına odaklanılmalı ve yatırımlar rasyonel yapılmalıdır. Altyapısı oluşturulmuş yatırımların yararlılığı yüksek olan firmalarda uygulanması yerinde olacaktır. Sanayileşmede ihracata yönelik sanayileşme yoluna girilerek veya ithal ikamesi ile dış ticaretin avantajlarından yararlanmak mümkündür. Fakat çıktı miktarındaki artışlar yalnızca anapara birikimden kaynaklanmamaktadır. Bu durum, fiziki sermayenin getiri oranındaki düşüşle alakalı olmaktadır. Tasarruf oranından ekonomi etkilenmektedir. Tasarruflar her zaman büyüme sağlamasa da çıktı seviyeleri için gerekli görülmektedir (Howitt, 2007).

Herhangi bir gelişmenin olmadığı zamanlarda dışsal teknoloji de anapara birikiminde artış yaşanırken; eksilen getiriler artık söz konusu olmayabilir. Teknolojik gelişmelerin oluşmasına olanak sağlayan ve istihdam yaratan fiziksel sermaye yatırımlarının oluşturduğu pozitif dışsallıklar, artan getiri şartlarının oluşmasına yol açmaktadır. Sermaye yatırımları sosyal sermayenin ve ölçek ekonomisinin oluşmasına neden olmaktadır. Verimli bir çalışma alanı ve uygulamalı öğrenme imkânı sağlamaktadır. Teknolojik ilerleme ve sermaye birikimi arasında sıkı bir bağ vardır. Bilgi dışsallıklarını ve etkili kuramsal idare biçimlerini yaratan yatırımlar, yenilikçi faaliyetler için teknolojiyi etkilemekte ve gerekli fizyolojik şartları sağlamaktadır. Bununla birlikte yeni yaklaşımların ortaya çıkması yatırımları gerekli kılmaktadır. Bu sebeple fizyolojik ve beşerî yatırımlar, gelişmenin uzun vadeli belirleyicileri olarak kabul edilmektedir (Karagül M. , 2003).

4.3.2 Beşerî sermaye ve işgücü

Nüfus değişmese bile, işgücüne katılma oranı artarsa kısa vadede işgücünde bir artış yaratılabilir. Solow'un dış değişken olarak ele aldığı işgücü, büyüme kadar nüfus artış hızından da etkilenecek büyüme de etki etmektedir. Kullanılan emekteki artış, elde edilen çıktıyı da artırır. Bununla birlikte, artan maliyet yöntemi altında, her bir ek işçilik birimi daha küçük bir artışa neden olmaktadır. Sonuç olarak, yalnızca emeğin marjinal ürünü değil, ortalama ürünü noktasında da azalma olacaktır. Bu noktadan sonra büyüme devam eder, toplam üretim artar, ancak yaşam standartları ve kişi başına düşen gelir azalır. Ayrıca, talep açısından bakıldığında, nüfus artışı pazar büyümesine yol açacaktır (Taban, 2008).

Beşerî sermaye ve büyüme arasındaki ilişki literatürdeki en önemli sorulardan biridir. Bu durum, beşerî sermayenin aynı şekilde fiziki sermaye gibi istenen çıktıları üretmek ve ekonomik büyümeyi sağlamak adına büyük önem taşımakta ve gerekli bir girdi olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Özetle beşerî sermaye; bir bireyin veya toplumun sahip olduğu güç, bilgi ve beceri düzeyini ifade eder (Varsak ve Bakırtaş, 2009). Geleneksel büyüme teorisine göre tasarruf, fiziki sermaye ve nüfus artışı büyümenin temel unsurlarıdır. İçsel büyüme teorisine göre, geleneksel büyüme teorisinin dışsal kabul ettiği teknoloji, büyümenin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. İş gücü niteliklerini geliştirmeye yönelik insan sermayesi yatırımları, yeni ürünlerin ve bir diğer teknolojilerin benimsenmesini ve uygulanmasını sağlayarak büyümeyi etkiler. İnsan sermayesi doğrultusunda nitelik ve nicelik üretmeye yardımcı olmaktadır. Bu, fiziksel sermayeye benzerliğinden kaynaklanmaktadır. Beklenen kalifiye işgücü sayısına ulaşamaması, hem zaman kaybı yaşanmasına ve kalifiye işgücü maliyetlerinin artması sebep olacağı gibi hem de yeni teknolojilerin tercih edilmemesine sebep olmaktadır. Sonuç olarak, yatırım beklentilerin altında kalır ve büyüme hedefi sağlanamaz (Karagül M. , 2002).

4.3.3 Tasarruf

Yurtiçi tasarruflar mevcut bir kaynaktır ve büyüme için ihtiyaç duyulan en temel yatırım finansmanlarından birisi olmaktadır. Ülkelerin sermaye stoklarındaki yatırımları ve büyük tasarrufları hem üretkenliği hem de büyümeyi artırmaktadır. Mevcut tasarruflar, henüz üretilmeyen mal ve hizmetlerin üretim kapasitesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmaktadır. Bu, gelecek neslin yaşam standardını iyileştirmeye yardımcı olacaktır. Yüksek gelir, yüksek tasarruf anlamına gelmemektedir. Gelirlerden çok tasarrufların kaynağı tutumluluk olmaktadır (Han ve Kaya, 2008). Ekonomik büyüme ve tasarruf arasındaki ilişki

üzerine yapılan birçok çalışmada nedenselliğin yönü konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Tasarrufların büyümeyi belirlediği bir durumda, büyüme politikalarının uygulanmasındaki amaç, insanları tasarrufa teşvik etmek ve tasarruf miktarını artırmak olmalıdır. Nedenselliğin büyümeden tasarrufa, dolaylı olarak da yatırıma gittiği durumlarda, çeşitli dış ticaret politikaları yardımıyla büyümeyi sağlamak için mevcut beşerî sermayenin genişletilmesi gerekmektedir (Hajibeigi, 2021).

4.3.4 Verimlilik artışı

Rekabet giderek daha önemli hale geldiğinden, üretim faktörleri uzun vadeli büyüme için etkili olmaktadır. İşgücü verimliliğini kullanarak verimliliği artırmaya yönelik çabalar, ölçülmesi kolay olmasına ve teknolojik ilerleme ve sermaye yatırımı gibi çeşitli faktörlerden etkilenmesi ile bu verimliliğin kullanımını yaygınlaştırırsa da toplam faktör verimliliği, tüm üretim faktörlerini ele alan bir kavramdır ve daha açıklayıcıdır (Hajibeigi, 2021).

İnsan sermayesi ile ilgili bazı teorilerde, yüksek eğitilmiş çalışanların hızlı bir "yaparak öğrenme" aşamasının ve edinilen teknolojinin verimli kullanımının ülkede yeni teknolojilerin geliştirilmesinde etkili olduğuna işaret edilmiştir. Başka bir deyişle, çalışanların eğitim düzeyi, emeğin kalitesini artırdığı için verimliliği doğrudan, toplam faktör verimliliğinde artışa yol açan yeni teknik bilgiler sağladığı için fiziksel sermayenin verimliliğini dolaylı olarak etkilemektedir (Todaro ve Smith, 2012).

4.3.5 Büyümenin diğer belirleyicileri

Ülkeler arasındaki sermaye akımları arttıkça, doğrudan yabancı yatırımları genişleterek farklı teknolojiler karşılanabilmekte, üretim ve büyümede artış gözlemlenmektedir. Açıklık, büyümenin arz ve talep taraflarıyla ilgilidir. Kavram, ölçek ekonomileri, rekabetçi yapılar, teknolojik yapılar ve bilgi transferi yoluyla ve dolaylı olarak arz tarafında statik ve dinamik faydalar sağlar; ayrıca dış ticaret kazançları ve net ihracat yoluyla talep tarafını da doğrudan etkiler. Uyum ve serbestleşme ile dış pazardaki rekabet düzeyleri artmakta, yerel üretim daha fazla dinamik olmakta ayrıca ölçek ekonomilerinde bulunan imkanlardan fayda sağlamaktadır (Kılavuz ve Topçu, 2012).

Zengin doğal kaynaklara ve uygun iklim koşullarına sahip ülkelerde büyümeyi artırmak için çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Ülke koşullarının tarım sektörü ve insan sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu gibi yabancı yatırımların da odağını üzerine almaktadır. Ancak doğal kaynaklar başlı başına yeterli bir faktör olmamaktadır. Bazı doğal kaynaklar açısından

fakir ülkelerin yüksek büyüme oranları bunun bir kanıtı olmaktadır (Ağayev, 2010). Finansal yapının iyileştirilmiş olan varlığı ile, kaynakların verimli bir şekilde tahsis edilmesini sağlayarak üretkenliği çoğaltmakta ve hane halkı tasarruflarından yararlanan firmalar aracılığıyla üretimi artırmaktadır (Todaro ve Smith, 2012).

4.3.6 Teknolojik gelişme ve yenilikler

Üretim sürecinde kabiliyet, kullanılan bilgi ve teknik metotların tümünü kapsayan teknoloji; uzun vadeli rekabet göstergeleri olarak büyümeyi ve öteki üretim unsurlarının eskisinden daha az kullanılmasına yol açmaktadır. Buradan hareketle sermaye, emek yoğunluğu ve yansız büyüme şeklinde sınıflandırma yapılabilmektedir. Sonuç olarak yeni üretim yöntemleri ortaya çıkmakta, üretimde aynı nicelikte girdiden daha fazla çıktı üretilmekte ve kaynaklar etkin bir şekilde dağılmaktadır.

Yenilik, teknolojik sürecin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Yeniliğin ekonomik yaşama girmesi, o yeniliği değişik sanayilerde görülmesine ve kümelenmesine sebep olmaktadır. Bu durumda ekonomide özerk yatırım miktarının artmasını sağlamaktadır. Üretim etmenlerinin farklı biçimlerde kullanıldığı ve krediler gibi çeşitli fırsatların finansal edildiği yatırımlar, iktisadi yapının farklılığa uğramasına yol açarak yaratıcı tahrir süresinde gelişmesine sebep olmaktadır. Tamamen yeni bir biçimde oluşturulan ve geliştirilen teknolojiler, istihdam ve üretim talebinde artış göstererek verimliliği yükseltmekte ve katma değer meydana getirmektedir (Albeni ve Karaöz, 2003).

Meydan getirilen yeniliklerin ekonomik etkisi yayılma ile bağlantılı olmaktadır. Bu zamanda ticari faaliyetlerden kazanıldığı yenilikler, çeşitli ülkeler ve kullanıcılar arasında yaygınlaşmakta ve çeşitli pazarlara girme imkânı sağlamaktadır. Ancak yeniliklerin bir parçası olan patentin yeni teknolojilerin yayılma süratini düşürme olanağına sahip olmaktadır. Yeniliklerin gerçekleştirilebilmesi için ülkelerde, AR-GE olanaklarının ve eğitim hizmetinin sağlanması gerekmektedir. Ölçek açısından getiri şartlarının oluşmasını pozitif dışsallığı ortaya koyarak sağlayan etkenler katkı ve yatırımlardır. AR-GE çalışmaları sayesinde elde edilen bilgi, yöntem ve yenilikler, ek bir maliyete gerek duyulmadan sabit bir maliyetle gerçekleştirilebilmektedir (Todaro ve Smith, 2012).

Sermaye hareketliliğine müsaade eden ve dış açıklık oranını artıran ülkeler, yüksek bir seviyedeki rekabetle karşı karşıya gelmektedir. Bu sebeple ülkeler maliyetleri düşürmek, niteliği artırmak ve geniş bir ürün yelpazesi sunmak mecburiyetindedirler. Bilgiye dayalı

çalışmaların küresel pazarda her geçen gün daha fazla öne çıkması, büyümenin kesintisiz bir şekilde olabilmesi için yeniliklerin sürekli yapılmasını gerekli kılmaktadır.

4.4 Ekonomik Büyüme Teorileri

Ülkelerin tarih boyunca uzun süredir uğraştığı en önemli konulardan biri ekonomik büyüme şeklinde ifade edilebilmektedir. Aslında bu süreçte ekonomik büyüme sistemini ele almaya ve bu yönde adımlar atarak ekonomik büyümeyi sağlamaya yönelik ulusal çapta denemeler ve çalışmalara denk gelmek mümkündür. Bu bağlamda konuyla ilgili birçok düşünce ve hipotezin üretildiği söylenebilmektedir (Türlüoğlu, 2019). Diğer bir tanımla büyüme modelleri, dünyanın sanayileşme ve sömürgeleşmeye başlamasıyla ortaya çıkan merkantilist ve fizyokrat hareketlerden günümüzün Ar-Ge, insan sermayesi, sosyal sermaye, teknolojik bilgiye dayalı içsel modellerine kadar çeşitlenmektedir (Demirel, 2006).

4.4.1 Keynesyen büyüme modeli

Büyük buhran olan 1929 yılından sonra ekonomilerde büyük durgunluklar meydana gelmiştir. Büyümek ve bu durgunlukları sorun olmaktan çıkarmak için Keynes, maliye ve para politikalarının uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Büyüme Keynes'e göre iktisat politikasının ilk amacı değildir. Politikalar uygulanırken ekonomi canlandırılarak işsizliğin azaltılmasına çalışılmaktadır. Keynes, kamu yatırımının işsizliği azaltmaya odaklanması gerektiğine ve kamu yatırımının bir çarpan mekanizması yoluyla daha yüksek gelir yaratacağına ve böylece ülkenin istihdam edilebilirliğini artıracığına vurgulamaktaydı (Hajibeigi, 2021). Devamında ise Keynes ile birlikte başlamış olan teorik araştırmalar Harrod ve Domar'ın katkıları ile sürmüştür (İncekara ve Tatoğlu, 2008).

Roy F. Harrod ve Evsey D. Domar tarafından yapılan iki farklı çalışma ile ortaya Harrod-Domar modeli çıkmıştır. Tek mal bulunan iki faktörlü piyasa ekonomisi çerçevesinde bu model ortaya konmuştur. Bir ekonomide hem tüketim hem de yatırım için kullanılacak tek bir mal meydana getirilmektedir. Paranın ekonomide yer almamasından dolayı parasal fiyatlarda mevcut olmamaktadır. Bu modele göre devlet, ekonomik olan süreçlerde faaliyet göstermemektedir. Ekonomik süreçler için kararlar, hususi karar üniteleri tarafından alınmaktadır. Ekonomi kapalı bir anlayışa sahiptir. Başka bir tanım ile finansal ve ticari açıklık ekonomide yoktur (Turan, 2008).

Ekonomideki net yatırım, çıktı talebi yaratırken, ekonominin çıktı üretme kabiliyetini de artırır. Örnek olarak yeni fabrikaların kurulması demir, tuğla, makine gibi gerekli

materyallerin talebini yükseltmektedir. Öte yandan, fabrikalar kuruldukça ekonominin üretim kapasitesi de artmaktadır. Sabit üretim teknolojisi varsayıldığında, belirli bir üretim için belirli miktarda sermaye gereklidir (Özel, 2012).

Harrod-Domar modeli, varsayımları ve gelişmiş ülkelerden başka ekonomilerin ekonomik büyüme performansını açıklayamaması nedeniyle eleştirilmiştir. Başta 1950'li yıllar olmak üzere Harrod-Domar modelinin kusurlarını gidermek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara yönelik temel olan varsayımların klasik iktisadi düşünce çevresinde belirlendiği ortaya çıkmaktadır (Özel, 2012).

4.4.2 Klasik büyüme modeli

Klasik büyüme modeli, gerçek dünyadaki gelişimi doğru bir şekilde simüle ettiği için değil, ilk sistematik büyüme teorisi olduğu için önemlidir. Nüfustaki artmanın kişi başına düşen gelir düzeyi tarafından belirlendiği görüşüne dayanan büyüme teorisine "klasik büyüme teorisi" denmektedir (Akad, 2012). T. R. Malthus, J. S. Mill, J. Mill, J. R. McCulloch ve N. W. Senior gibi isimlerin yanında özellikle A. Smith ve D. Ricardo gibi klasik düşünürler klasik büyüme modelini şekillendirmişlerdir. Klasik teorilerde büyüme ve kalkınma kavramı verimlilik artışı, üretim artışı ve sermaye birikimi olarak tanımlanmakta ve birebir anlamı taşımaktadır. Teknolojik değişim ile sermaye birikimi büyümenin körükleyici kuvveti olarak görülmüştür (Noyan Yalman, 2010).

Adam Smith'e göre tasarruf, yatırımı teşvik eder. Tasarruftaki artış sermaye stokunu artırır. Bu çıktıyı, üretim gelirini ve gelir ve tasarrufları artırır. Smith, ekonomik büyümenin sürekli, sonsuz bir fenomen olmadığına savunmaktadır. Diğer bir deyişle, ekonomi büyümeye devam etmeyecek ve ücretler geçim seviyelerinde olacağı için nüfus artışının duracağı bir durgunluğa girecektir. Dolayısıyla bir durgunluk dönemini olumsuz bir durum olarak görmemektedir.

Smith ekonomik olarak büyüme iki tür literatüründen bahsetmektedir. İlki doğrudan etkisi olmakta olan uzmanlığın artışı ile ve bir başkası ise sermayenin birikimi ve tasarrufların yükselişinin ortaya koyduğu ekonomik büyümelerdir. Bu, uzmanlaşma düzeyini gösterir. Uzmanlaşma her zaman karşılığını verir ve tüm ülkeler karşılaştırmalı üstünlükten ve ölçeğe göre artan getiriden yararlanmaktadır. Bu da kişi başına düşen geliri artırır (Noyan Yalman, 2010).

Klasik büyüme teorisinin iki ana ismi olan Ricardo ve Adam Smith'in büyüme konusunda farklı görüşleri bulunmaktadır. Ricardo'nun modelinde emek ve sermayenin azalan getirileri

yasası geçerliken, A. Smith'de sermaye verimliliğinin azaldığı ve emek verimliliğinin arttığı yasası geçerli olmaktadır. A. Smith'in düşüncesinde büyümeyi oluşturan faktörler, birbirini tamamlayan bir zincirin halkaları gibi birbiriyle ilişkilidir. Piyasanın görünmez eli, tam rekabet koşullarında gerçekleşen sermayenin birikimi, nüfus ve gelir arttıkça hızlanmaktadır. Üretilen kâr elbette sifıra düşecek, ancak durgunluk aşaması Ricardian modeli kadar karamsar olmamaktadır (Parasız, 2003).

Ricardo'ya göre sermaye, pratik bilgi, makine, hammadde ve tasarruf gibi üretken amaçlar için kullanılan zenginliğin bir parçası olmaktadır. Tasarruflar yükseldikçe sermaye artar ve sermaye arttıkça büyüme gerçekleşmektedir (Noyan Yalman, 2010). David Ricardo, üretim maliyetleri arttıkça kar marjlarının düşeceğine ve ekonomik büyümenin sona ereceğine inanıyordu.

"Ricardo'nun büyüme teorisinin üç ana unsuru vardır. İlk varsayım, tarımda azalan getiri yasasıdır. Bu yasaya nezdinde tarım arazisi sonsuz değildir ve tüm arazilerin kalitesi de aynı oranda değildir. İkinci varsayım Malthus'tur. Bu yasaya nezdinde ücretler asgari geçim düzeyinin üzerine çıktığında nüfus artışı hızlanacak ve bu düzeyin düşmesi ile ise tersine bir şekilde nüfus artışını azaltacaktır. Üçüncü varsayım ise ekonomik büyüme için kritik olan kâr ve kârların rant ile mücadelesini bulunmaktadır (Yüksel N. , 2020).

Ricardo'nun düşüncesinde bir ülkenin üretimi iki şekilde artırılabilir. Bu yollardan ilkinde, gelirin önemli bir kısmı yatırılarak çıktı ve ürünün değeri artırılır. Bunun sonucunda ülkenin refah seviyesi yükselecektir. Ancak bu yaklaşım başlangıçta tüketimi azaltır. İkinci yaklaşım, istihdam edilen işgücünün verimliliğini artırarak üretimi genişletmektir. Ancak bu sefer talep fazlası ürün değerlendirilmelidir. Bu fazla ürün fiyatı azaltacaktır (Noyan Yalman, 2010).

Malthus, Ricardo'nun büyüme teorisin yer verdiği değişkenlere teknolojik yeniliği de dahil etmiştir. Malthus'a göre, makine ve teknolojik ilerlemeler büyümeyi teşvik eder, ancak onu sürekli olarak ortadan kaldıramazlar. Makinelerin emtia fiyatlarını düşürebildiği ve talebi artırabildiği kadar büyümeye etkisi olabilmektedir. J. S. Mill bu hipotezlere inançlar, alışkanlıklar, zihniyetler, gelenekler ve kurumların da ekonomiyi etkilediği düşüncesini eklemiştir (Özgüven, 1988).

Bütün bu farklı düşüncelere rağmen, klasik büyüme teorisinde tüm klasik iktisatçıların ortak noktalarından biri, büyümenin iki evresi olmasıdır: büyüme evresi ve durgun evre. Büyüme evresi iktisatçılara göre farklı nedenlerle (nüfus artışı, sermaye stoku artışı-yatırım artışı) başladığı için görüşler farklıdır, fakat bütün klasik iktisatçılar tarafından ortak bir düşüncede

buluşan kendiliğinden büyüme, yatırım, sermaye stoku artışı ve üretimi artışı sağladığı yönündedir. Üretim arttıkça emek talebi artar ve ücretler de yükselmektedir. Gelir arttıkça, fiyatlar genel düzeyi de yükselir ve kârlar, tam istihdam düzeyindeki normal kâr düzeyinden daha yüksek seviyeye çıkar. Bu noktaya kadar olan kısma büyüme dönemi denir. Malthusian teoride, artan ücretler nüfusun artmasına neden olurken, emek arzı arttıkça ücretler düşecektir. Ücretler düştükçe üretilen malların bir kısmı üreticilerin elinde kalacak, fiyatlar düşecek ve fazla karlar normale dönecek. Kârlardaki bu düşüş, yatırımın yalnızca yerine koymaya yetecek seviyelere düşmesine neden olarak sabit bir sermaye stoku ile sonuçlanır. Bu aşamaya durgunluk aşaması denmektedir (Demirel, 2006).

Ne yazık ki, teoriye göre bir durgunluk aşaması kaçınılmazdır. Ne teknolojik gelişme ne de bir ülkenin dış ticarete açılması durgunluğu durduramaz. Bu tür gelişmeler sadece resesyonu geciktirecektir. Üretim ve istihdam seviyeleri durgunluk dönemlerinde bile aynı seviyede kalmaktadır (Özgüven, 1988).

Bu hipotezler ve büyüme süreci araştırıldığında DYY'yi klasik büyüme teorisi ile açıklamanın mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Üretim tek faktörünün emek olduğu ve günümüzde büyüme modellerinin en önemli varsayımlarından biri olan eksik rekabet yerine tam rekabet koşullarının varlığının varsayıldığı dikkate alındığında, DYY'yi bu modellerle açıklanamaz hale getirmektedir. DYY'de önemli bir faktör olarak teknolojik gelişme, içselleştirilmediği için modelde yer alsa da etkisinin sadece kısmi olması, klasik büyüme teorisini günümüzde üretimi açıklayamaz hale getirmektedir (Demirel, 2006).

4.4.3 Neo-Klasik büyüme modeli

Robert Solow, 1953 yılında Paul A. Samuelson ile Amerika da yaptığı çalışma ile uzun vadeli büyüme dinamiklerini araştırmayı amaçlamışlardır. Yaptıkları bu çalışmalar Neoklasik büyüme modelinin temelini oluşturduğu söylenebilmektedir. Neoklasik modelde temel olarak sermaye birikimi, tasarruf ve ekonomik büyüme gibi kavramlar arasındaki ilişkiyi incelenmektedir. Neoklasik modelde, klasik büyüme modelinin genel varsayımlarına göre, tam rekabet piyasası etkindir ve ekonomi tam istihdam durumundadır. Faktör piyasasının iyi işlediği söylenebilmektedir. Ekonomi tekil bir sektöre sahiptir ve kamu harcamaları bunun içinde yer almamaktadır. Azalan verimler yasası geçerlidir. Neoklasik büyüme modelinde yatırımın rolü çok büyük değildir. Bu fikrin iki ana ayağı vardır. Birincisi, sermayenin azalan getirileri görüşüdür. İkincisi, sermaye teknolojiden ayrı düşünülmelidir. Emek ve sermaye arasında bir ikame vardır. Modelde teknolojik gelişme ve

nüfus artışı dışsal olarak kabul edilmektedir. İşgücü, nüfusun sabit yanına eşit olmaktadır. Başka bir deyişle, nüfus arttıkça emek miktarının da arttığı ifade edilebilir. Ölçek ekonomileri açısından ölçeğe göre getirilerin sabit olduğu söylenebilir. Ekonomi kapalıdır ve yalnızca bir mal ortaya koymaktadır (<http://auzefkitap.istanbul.edu.tr>).

Neoklasik büyüme teorisi veya Solow büyüme modeli, DYY akışlarını açıklamak için yetersiz kalmaktadır. Modeldeki azalan getiriler yasası, DYY'nin en az sermaye yoğun ülkelere yöneleceğini göstermektedir. Düşük tasarruflu ülkelerde sermayenin marjinal üretkenliği (MPK) daha yüksek olacağından DYY gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere yönelecek ayrıca MPK marjinal bir ürün elde etse bile DYY gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere yönelecektir (Mankiw, Rower ve Weil, 1992). Ancak bu, DYY akışlarının mevcut karşılıklı gelişimini açıklamak için yetersiz kalmaktadır.

4.4.4 İçsel büyüme modeli

Son dönemlere bakıldığında büyüme yönelik yapılmış olan incelemeler ve araştırmalar daha çok büyümenin eksik yanlarını açıklamaya çalışmıştır. İçsel büyüme teorisi; büyüme oranını içselleştirmeye, diğer bir deyişle büyüme oranını teorik bir bağlamda ortaya koymaya çalışmaktadır. Başka bir açıklama ile içsel büyüme teorisi, teknolojik gelişmenin dışsallığını kabul etmemekte, onu model tarafından belirlenen bir değişken olarak kullanmaktadır. Ayrıca, içsel büyüme teorisini savunanlar, hükümet politikalarını ve ekonomik davranışı, uzun vadede büyüme oranlarını değiştirme olanağına sahip olması gerektiğini ve bunun biçimlenmesini izin veren dinamiklerin bulunması gerektiğini savunmaktadırlar.

İçsel büyüme modelinde teknolojik gelişme içsel bir etkidir ve sosyal altyapının büyüme üzerinde büyük etkisi vardır. Neoklasik büyüme modellerinin varsayımlarının aksine, içsel büyüme modelleri sermayenin artan getirisini varsaymaktadır. Artmakta olan getiri varsayımları, ekonomik büyüme modellerini güçlü hale getirmektedir. İçsel bir büyüme modelinde sermaye birikimi süresiz olarak devam edebilmekte ve kişi başına düşen gelir artabilmektedir. Kısaca, sermayenin azalan getiriler ile alakalı Neoklasik görüş bırakılmıştır. İçsel büyüme teorisine göre bilgi, beşerî sermaye ve teknolojik gelişme büyüme modeline göre içselleştirilmektedir. Ekonomik büyümenin sağlanması için insan sermayesi ve teknik eğitim ile işgücünün üretkenliğini artırılması gerekmektedir.

İçsel büyüme modelinin öncüsü Paul Romer, kusurlu rekabet koşullarına bakarak teorisini oluşturuyordu. Bu yaklaşım, büyüme modellerinin aslına uygunluğunu artıran önemli bir katkı olmaktadır (Kasabalı, 2004).

Romer'in araştırmasının ana motivasyonu, uzun vadeli ekonomik büyümenin belirleyicilerine öncelik vererek değerlendirmektir. Yeni bir bakış ile büyüme teorisine dahil olan bu çalışmada, yeni teknolojik ilerleme teorisi önermekten ziyade, yetkin insanın sermaye olarak tanımlandığı bir denklem oluşturmaktadır. Sözü geçen denklemde, ekonomik gelişme nedeniyle sermayenin verimliliğinin düşmeyeceği, tam tersi verimliliği artırabileceği savunulmaktadır. Romer, araştırmasında teknolojik ilerlemenin Ar-Ge faaliyetleri ile sağlanabileceğini ve büyüme oranlarının geniş vadede olumlu bir seyir izleyebileceğini öne sürmüştür (Gübe, 1997).

5. LOJİSTİK PERFORMANS, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Yapılan literatür araştırmalarına bakıldığında lojistik alt yapısı ve kabiliyetleri yabancı yatırımcılar tarafından yatırım kararlarını alırken önemli bir ölçüt olarak görülmektedir. Bu sebeple ulusların doğrudan yabancı yatırımlara lojistik kabiliyetleri sayesinde kendilerini yatırıma elverişli bir ülke olarak göstermesi ile ekonomik büyümenin ülke için doğru orantılı olarak pozitif yönde büyüyeceği söylenebilmektedir.

Bu bölümde araştırmanın temel kaynağını oluşturan kavramlar hakkında ikili ilişkileri kapsayan tanımla ve ilişkilendirmeler yapılmıştır. Bu ilişkilendirmeler literatürde yer almakta olan kaynaklardan yararlanılarak yapılmıştır.

5.1 Lojistik Performans ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Bir ülkenin dış ticareti, sahip olduğu lojistik imkanlarla doğrudan ilişkilidir. Lojistik imkanları ne kadar gelişmişse, ülkenin dış ticaretteki performansı da o kadar yüksek olmaktadır. Bu bağlam ile lojistiğin iyileşmesi ekonomik büyümeye noktasında etkisini ortaya koyacaktır. Büyüme modellerinin dış ticarete dayalı olan çalışmalarında, hem ülkenin ithalat ve ihracat kültürünü hem de ithalat ve ihracatı etkileyen faktörleri içerdiği söylenebilmektedir. Tedarik zincirinin bir parçası olan lojistik, dış ticaretin en önemli etkeni olmaktadır. Bir ülkenin lojistik kanalları ne kadar iyileştirilmiş ise dış ticaret verimliliğinin o kadar yüksek olduğu söylenebilmektedir (Bozma, Başar ve Aydın, 2017).

Lojistik hizmetler, ekonomide ve ekonomik küreselleşmede sektörel bağlantılar sağladıkları için ekonominin itici gücü olarak görülmektedirler. Lojistik sektörünün iyileşmesi ülke ekonomisini canlandırarak, yeni istihdam alanları sağlayarak gelir yaratmakta ve başta doğrudan yabancı yatırımlar olmak üzere yatırımları olumlu yönde etkilemek ve ticaret hacimlerini artırmak suretiyle ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmaktadır. Ekonomik büyüme, endüstrinin toparlanmasını sağlamakta ve bu da lojistik hizmet endüstrisinin iyileşmesini sağlamaktadır. Yurtiçi ekonomik endüstrileri, lojistik hizmet endüstrisine giderek daha fazla bağımlı olmaktadır (şimşek ve Yiğit, 2019).

Lojistik performansından doğrudan etkilenen ekonomik büyüme, bir ülkenin üretim kapasitesi, çıktıısı ve milli gelirindeki artışı ifade etmektedir. GSYİH, ülkeler için önemli göstergelerden biri olup, ekonominin genel durumu hakkında bilgi veren sayısal bir veridir. Literatürde yapılan araştırmalar, lojistik performansının ülke ekonomisinin büyümesi

üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. D'Aleo ve Sergi (2017) araştırmalarında lojistik yöntemleri ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki var olduğunu vurgulamaktadırlar (Uca, Civelek, ve Çemberci, 2019).

5.2 Doğrudan Yabancı Yatırım ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Büyüme modelleri ve teorileri aracılığıyla DYY'nin büyüme üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Buna paralel olarak, DYY analizleri aynı zamanda büyüme teorisinin güçlü ve zayıf yönlerini de içermektedir. Teoride, doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyümenin üstündeki muhtemel etkisi genellikle olumlu olarak kabul edilmektedir. İktisadi literatürde DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğunu öne süren yöntemler ve sonuçlar da bulunmaktadır. Fakat tesirinin olumlu olduğuna yönelik fikirler daha çok kabul görmüş bir yaklaşım biçimidir (Yılmaz M. , 2008).

Doğrudan yabancı yatırımlar hem ev sahibi ülke hem de yatırımcı ülke açısından düşünüldüğünde; doğal kaynakları kullanma, ekonomik büyümeyi teşvik etme, istihdam seviyelerini artırma, üretim ve yönetim bilgisini geliştirme, dış ticareti azaltma gibi ev sahibi ülkeye birçok fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda, döviz darboğazlarından kurtulmak ve teknik aksaklıkları gidermek için doğrudan yabancı yatırım büyük önem taşımaktadır. Yatırımcı ülke açısından bakıldığında, ucuz işgücü, ucuz hammadde, yatırım teşvikleri, hammadde kaynaklarına yakınlık ve düşük vergi sistemi, yatırım yapan ülkeleri teşvik eden unsurlardır. Yatırım yapılacak ülkenin seçilme kararını etkileyen faktörler şunlardır: altyapı yeterliliği, talep ve pazar büyüklüğü, ekonomik istikrar, ticari açıklık, döviz kurları, sermaye stoku, siyasi risk, insan sermayesi ve özelleştirme uygulamaları, yasal düzen, demokrasiye bağlılık ve yasamanın basitliği şeklinde ele alınabilmektedir (Taşdemir ve Erdaş, 2018). DYY'nin sağladığı faydalar temel hatları ile dağıtım, teknik etkinlik ve teknolojilerde aktarımın sağlanması olarak söylenebilir (Caves, 1974). DYY'nin sağladığı bu faydalar neticesinde GOÜ'ler büyümede gerekli olan faktörler ve sermayelere erişme sağlarlar.

5.3 Lojistik Performans ve Doğrudan Yabancı Yatırımları İlişkisi

Lojistik kabiliyetlerini önemli bir ölçüt olarak gören yabancı yatırımcılar yatırım kararlarını verirken bu etkeni değerlendirmektedirler. Bu kabiliyetleri iyi olan uluslar yabancı yatırımı teşvik eder ve bu durum ile büyümede etkileri gözlenebilir (Çelebi, Civelek ve Çemberci, 2015). Çünkü bir ulusun global seviyede ticareti gerçekleştirme yeteneği, genel olarak dış ticaretteki aktörlerin lojistik ağlarındaki erişim aktivitelerine dayanmaktadır (Ekici, Kabak ve Ülengin, 2016). Çelebi ve diğerleri (2015) yaptıkları çalışmada lojistik performans ile

ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğuna dikkat çekmiştir. Bu etkiyi DYY'nin ülkeyi tercih etme nedenleri ile birleştirdikleri çalışmada, DYY çekerken yabancı yatırımcıların dikkate aldığı en önemli kriterin ülkenin lojistik imkanları olduğunu belirtmişlerdir. DYY'nin yatırım yapılacak bir ülke seçme kararını etkileyen faktörler şunlardır: altyapı yeterliliği, pazar ve talep genişliği, ekonomik istikrar, ticari açıklık, döviz kurları, sermayenin stoku, siyasi risk, insan sermayesi ve özelleştirme uygulamaları, yasal düzen, mevzuatların yalınlığı ve demokrasiye olan bağlılık olarak gösterilebilmektedir (Taşdemir ve Erbaş, 2018).

Chin (2016), çalışmasında Jamaika'yı baz alan bölgesel bir araştırma yapmış, lojistik performansın ve doğrudan yabancı yatırımların arasında iki taraflı nedensellik bulmuştur. Dövizin ülkelerin dış ticaretinde fazlasıyla değerli rolünün olması, doğrudan yabancı yatırımların değerini kanıtlamaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların çekilmesi adına ülkedeki lojistik verimliliğinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Seetanah ve Khadaroo (2007), 25 Afrika ülkesini içe alan çalışmasında 1985 ve 2004 yıllarındaki verileri değerlendirdikleri bu çalışmalarında, kısa ve uzun dönemlerde lojistik verimliliğin doğrudan yabancı yatırımcılar için çekici bir etken olarak vurgulamaktadırlar.

5.4 Literatür Araştırması

Goel ve diğerleri (2021), bu araştırmalarında toplam lojistik performansı, lojistiğin girdi ve çıktı boyutlarının ekonomik büyüme üzerindeki performansı da dahil tedarik zinciride lojistiğin farklı taraflarının göreceli etkilerini incelemek için 130 ülke verilerini kullanarak tedarik zinciri lojistik performansındaki iyileştirmelerin pozitif büyüme temettüleri sağladığını ortaya koymaktadırlar. Ayrıca, lojistik performansın girdi ve çıktı boyutları, bazı niceliksel farklılıklarla birlikte olumlu büyüme etkilerine sahip olduğunu belirtmektedirler.

Sağdıç ve diğerleri (2020), araştırmalarında bağımsız değişken olarak vergi gelirlerini ve doğrudan yabancı yatırımı ele alırken bağımlı değişken olarak ekonomik büyümeyi ele almışlardır. 1980 ile 2018 yıllarını baz alarak bu seneler arasındaki vergi gelirleri, DYY ve ekonomik büyüme ilişkisi arasındaki kırılğan G5'in (Brezilya, Endonezya, Hindistan, Güney Afrika, Türkiye) panel eş bütünleşme ve panel nedensellik analizi yöntemi ile araştırmaktır. Panel eş bütünleşme testi sonuçlarına göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadırlar. Panel VECM nedensellik analizinin neticesinde, uzun periyotta vergilerin geliri ile ekonomik gelişme arasında iki taraflı, kısa periyotta ise ekonomik büyüme ile vergi geliri arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin var olduğu

bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca, panel VECM nedensellik testi neticesinde ise, uzun periyotta doğrudan yabancı yatırımdan vergi gelirine ve ekonomik büyümeye yönelik tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığına işaret etmektedirler. Bu analizlerin sonuçlarına dayanarak ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırım ve vergilendirme politikalarının uzun vadede etkisinin daha iyi anlaşıldığını ortaya koymaktadır.

Khan ve diğerleri (2020), Bu çalışmalarında, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği üye ülkelerinde kamu sağlık harcamaları, lojistik performans endeksleri, yenilenebilir enerji ve ekolojik sürdürülebilirlik arasındaki potansiyel ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Bu bağlamda bağımsız değişken olarak kamu sağlık harcamaları, lojistik performans endeksleri, yenilenebilir enerji kaynaklarını ele almaktadırlar, bağımlı değişken olarak ise ekonomik sürdürülebilirliği ele almışlardır. Sonuçların, lojistik hareketlerde yenilenebilir enerjiden yararlanmasına karşın çevresel performansların halk sağlığı harcamaları ile negatif bir ilişkisi varlığı ile olduğundan daha çok çevresel anlamda sürdürülebilirliğin insanların sağlığını ve ekonomik gelişimleri pozitif etkileyebileceği söylemektedirler. Ayrıca yükselen halk sağlığı harcamalarının ve zayıf çevresel performansın az verimlilik ve az işgücü verimliliğinde ekonomik büyümeyi baltaladığını ve dolayısıyla ekonomik faaliyetin hızını azalttığını, öte yandan lojistik alanında yenilenebilir enerji kullanımı sadece çevrenin sürdürülebilirliğini iyileştirmekle kalmadığını, bir yandan ise daha pozitif bir ulusal etki yarattığını ve sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi teşvik etmek amacıyla çevreye duyarlı ülkelerde ihracat fırsatları açısından çok daha yararlı olduğunu söylemektedirler.

Bardakçı ve diğerleri (2020), bu çalışmalarında, 2007-2018 dönemini içine alan G-7 ülkeleri ve E-7 ülkeleri açısından ekonomik büyüme, lojistik performans ve finansal kalkınma içerisindeki ekonometrik ilişkiyi incelemektedirler. Bu nedenle, bağımsız değişken olarak lojistik performansını ele alırken bağımlı değişken olarak ise ekonomik büyüme ve finansal kalkınmayı ele almışlardır. E-7 ülkeleri için LPE ile finansal gelişme arasında uzun dönemli bir ilişki olmadığını, G-7 ülkeleri için hem de E-7 ülkeleri açısından lojistik performans ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu söylemektedirler. LPE'nin G-7 ülkeleri açısından ekonomik gelişimi pozitif etkilediği görülürken, E-7 ülkeleri için ise uzun dönemli ilişki katsayısı istatistiksel bakımdan önemsiz olduğunu ve bu sebeple, politika perspektifi açısından bakıldığında, ülkelerde ileri zamandaki finansal büyüme ve ekonomik gelişme için yüksek getirilere, lojistik altyapısına yapılan yatırımın en faydalı yatırım olacağını vurgulamaktadırlar.

Yurdakul (2020), Çalışmasında bağımlı değişken olarak ekonomik büyümeyi ele alırken, bağımsız değişken olarak lojistik sektörünü ele almakta ve Türkiye’deki ekonomik büyümenin lojistik sektörü ile ilişkisini araştırmaktadır. 1998-2015 arasındaki yılların üçer aylık verilerini kullanarak ekonomik büyüme (GSYH) ile lojistik sektörü (Depolama ve Ulaştırma Faaliyetleri) arasındaki ilişkiyi; VAR (Vektör Otoregresyon) analizi kullanarak, VAR Granger Nedensellik, Varyans Ayırıştırma testleri ve Etki Tepki Fonksiyonları yöntemi ile incelemiştir. Yaptığı Granger Nedensellik testi neticesinde Türkiye’de lojistik sektörüne ekonomik büyümeden tek yönlü olan bir nedensellik ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Ekonomik büyümenin küresel ekonomilerdeki problemlere rağmen artırılması ile, lojistik sektörünün de gelişmesini sağlayacağını söylemektedir.

Şimşek ve Yiğit (2019), bağımsız değişken olarak lojistik performansı, bağımlı değişken olarak ise ekonomik büyümeyi belirledikleri ve arasındaki ilişkiyi 9 Orta-Doğu ülkesi, Avrupa ve Türkiye açısından dengeli panel verilere dayandırarak yaptıkları bu çalışmalarında; Analizden elde edilmiş olan neticeler ihracatın ve lojistik performansın araştırmaya konu olan ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde istatistiksel açıdan olumlu ve anlamlı bir tesiri olduğunu ortaya koymaktadırlar. İlâveten, lojistik performansında olacak bir gelişmenin ihracatı da pozitif yönde etkileyeceğini ve lojistik performansının ekonomik büyüme açısından bir katalizör olduğunu söylemektedirler. Araştırmadaki ülkelerin politika karar vericilerinin hizmet ve mal ihracatını arttırmak amacıyla etkin ve istikrarlı bir makro ekonomik ortam oluşturmaları gerektiğini öne sürmektedir.

Akkaya (2019), bu çalışmasının bağımsız değişkeni olarak doğrudan yabancı sermaye yatırımını ve ekonomik özgürlüğü ele alırken bağımlı değişken olarak ise ekonomik büyümeyi ele almıştır ve araştırmada 1995 ile 2016 seneleri içerisinde gelişme sürecinde olan piyasalar olarak tanımlanmakta bulunan 12 ülkede ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı sermaye yatırımı ve ekonomik büyüme ilişkisi, dinamik panel veri yöntemi kullanarak analizini amaçlamıştır. Çalışma neticesinde Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme arasında belirli bir ilişki var olmasına rağmen iktisadi özgürlük ile herhangi bir bağının tespit edilmediğini söylemektedir.

Koç ve Saidmurodov (2018), çalışmalarında bağımlı değişken olarak ekonomik büyümeyi, bağımsız değişken olarak ise elektrik enerjisi ve doğrudan yabancı yatırımı analize dahil etmişlerdir. Çalışmada; 1992-2014 dönemi ve Orta Asya ülkeleri olan Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan ve Türkmenistan Cumhuriyetlerine ait veriler ile elektrik

enerjisi, DYY ve ekonomik büyüme arasındaki bağı, panel verisi analizi yöntemi kullanarak incelenmiştir. Analizler neticesinde; DYY ekonomik büyümeye ve elektrik enerji kullanımına yönelik tek yönlü bir nedensellik bağının var olduğunu fakat ekonomik büyüme ile elektrik enerji kullanımının DYY'ye yönelik bir nedensellik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bozma ve diğerleri (2017), Lojistik performansının ekonomideki büyümeye etkisini araştırdıkları bu çalışmalarında; bağımlı değişken olarak ekonomik büyümeyi, bağımsız değişken olarak ise lojistik performansı belirlemişlerdir. 2007-2014 dönemlerindeki 69 ülkeyi kapsayan Havuzlanmış Panel Veri Analizi yöntemi ile LPE'nin GSYİH üzerine olan tesirini incelemişler ve hazırladıkları modelde denetleme parametreleri olarak işgücü, DYY, dış açıklık ve sabit sermaye yatırımlarının beraberinde, kurumsal etkiyi de göstermek amacıyla ülke riski indeksi (ICRG)'de yer alan değişkenleri kullanmışlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre, Lojistik Performans Endeks (LPI)'nin ekonomik büyüme üstünde pozitif yönlü bir tesiri olduğunu tespit etmişlerdir.

Yılmaz (2010), bağımlı değişken olarak ekonomik büyümeyi bağımsız değişken olarak ise doğrudan yabancı yatırımı ve dış ticareti ele aldığı bu araştırmasında, Türkiye'de dış ticaretin ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyümeye ile ilişkilerini incelemiştir. 1991'in GSYİH birinci çeyreğinden 2007'nin üçüncü çeyreğine kadar olan dönemlerden üçer aylık verilerle gayri safi yurt içi hasıla, ithalat ve ihracat değerleri ve DYY arasındaki nedensellik ilişkisini, Granger Nedensellik analizi yöntemi kullanarak incelemiştir. Netice olarak doğrudan yabancı yatırımların az olarak ihracatı ve ithalatı izlediği, fakat ekonomik büyüme ile DYY arasında net bir nedensellik var olmadığını belirtmektedir.

Yılmaz (2008), araştırmasında bağımsız değişken olarak Doğrudan Yabancı Yatırımları, bağımlı değişken olarak ise ekonomik büyümeyi ele almıştır ve gelişme durumunda olan ülkelerde DYY ekonomik büyüme ile olan ilişkisini panel veri analizi ile geliştirmekte olan 102 ülkede araştırmaktadır. 1990 ile 2006 yılları için yapılmış olan uygulamalı analiz sonuçlarına dayanarak geliştirmekte olan ülkelerin Doğrudan Yabancı Yatırımcılardan pozitif yönde etkilendiğini belirtmektedir.

Demirel (2006), bu çalışmasında, Doğrudan yabancı yatırımcılar (DYY)'nin ekonomik büyümeye etkisini Türkiye örneği üzerinden araştırırken bağımsız değişken olarak Doğrudan Yabancı Yatırımcıları ele almakta, bağımlı değişken olarak ise Ekonomik Büyümeyi ele almıştır. Makro bir modelleme ile Türkiye örneğinde 3 SLS (3 Aşamalı En

Küçük Kareler) yöntemini kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda, Doğrudan Yabancı Yatırımları ortaya koyan faktörler denklemi için Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'nın büyüme oranı, enflasyon, yurtiçi yatırım oranı ve önceki dönemin GSYİH içindeki kamu yatırımları payının DYY'yi pozitif yönde etkileyen bulguların var olduğunu tespit etmiştir. Araştırmasına göre DYY'yi en çok etkileyen değişken bir dönem önceki GSYİH olduğunu vurgulamaktadır. Yaptığı modellemenin büyüme denkleminde ihracatta artış, diğer sermayeler girdileri, DYY ayrıca dış yardım girdileri değişkenlerini ele almış ve bunların ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini söylemektedir. Yaptığı araştırma sonucunda, Türkiye'de DYY girdilerinin ekonomik büyümeyi hızlandıracak bulgulara ulaştığını vurgulamaktadır.

Çizelge 5.1 Literatür örnekleri çizelgesi

Yazar	Tarih Aralığı	Kullanılan Yöntem	Sonuç
Khan ve diğerleri	2007-2018	Yapısal Eşitlik Modellemesi	Lojistikte yenilenebilir enerji kullanımının çevresel sürdürülebilirlik bakımından insan sağlığını ve ekonomik büyümeyi iyileştirebileceğini söylemektedirler.
Şimşek ve Yiğit	2010-2016	Panel Veri Analizi	İhracatın ve lojistik performansın araştırmaya konu olan ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde istatistiksel açıdan olumlu ve anlamlı bir tesiri olduğunu ortaya koymaktadırlar.

Bardakçı ve diğerleri	2007-2018	Panel Veri Analizi	LPI'nın G-7 ülkeleri açısından ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği görülürken, E-7 ülkeleri için ise uzun dönemli ilişki katsayısı istatistiksel bakımdan önemsiz olduğunu belirtmektedirler.
Goel ve diğerleri	2007-2018	Panel Veri Analizi	Tedarik zinciri lojistik performansındaki iyileştirmelerin pozitif büyüme temettüleri sağladığını ortaya koymaktadırlar.
Yurdakul	1998-2015	Var Analizi	Türkiye'de lojistik sektörüne ekonomik büyümeden tek yönlü olan bir nedensellik ilişkisi olduğunu vurgulamaktadır.
Bozma ve diğerleri	2007-2014	Panel Veri Analizi	Lojistik Performans Endeksi (LPI)'nin ekonomik büyüme üstünde pozitif yönlü bir tesiri olduğunu tespit etmişlerdir.
Yılmaz	1990-2006	Panel Veri Analizi	Gelişmekte olan ülkelerin Doğrudan Yabancı Yatırımcılardan pozitif yönde etkilendiğini söylemektedir
Demirel	1984-2005	3 SLS Yöntemi	Ele aldığı DYY büyüme değişkenlerinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini söylemektedir.
			Doğrudan yabancı yatırımların az

Yılmaz	1991-2017	Nedensellik Analizi	olarak ihracatı ve ithalatı izlediği, fakat ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında net bir nedensellik var olmadığını belirtmektedir
Akkaya	1995-2016	Dinamik Panel Veri Analizi	DYY ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki olmasına rağmen, ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki bulunmadığını iddia etmektedir.
Koç ve Saidmurodov	1992-2014	Panel Veri Analizi	DYY ve ekonomik büyüme ile ilişkili tek bir nedensellik yönü olduğunu, ancak ekonomik büyüme ile elektrik enerjisinin doğrudan yabancı yatırım için kullanımı arasında bir ilişki olmadığını kabul etmektedirler.
Sağdıç ve diğerleri	1980-2018	Panel eş bütünleşme ve panel nedensellik analizi	Panel eş bütünleşme testi sonuçları, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olduğunu göstermekte, Panel VECM analizi sonucunda, vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde karşılıklı bir ilişki olduğu ve bir Kısa vadede ekonomik büyüme ile vergi geliri arasındaki doğrudan ilişki.

Çizelge 5.1 Devamıdır.

Kaynak: Literatürde bulunan kaynaklardan yararlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

6. VERİ SETİ VE METODOLOJİ

Bu araştırmada lojistik performans endeksi, DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki panel kantil regresyon analizi yöntemi seçili 35 OECD ülkesi üzerinde incelenmektedir.

6.1 Veri Seti

Bu çalışmada seçilmiş olan 35 OECD ülkesi dahilinde (ABD, Avustralya, Kanada, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, Birleşik Krallık, Danimarka, Belçika, İrlanda, İsveç, İsviçre, İspanya, İzlanda, Norveç, Portekiz, Türkiye, Japonya, Finlandiya, Avusturya, Kore Cum., Meksika, Yeni Zellanda, Polonya, Macaristan, Çek Cum., Slovakya, Estonya, İsrail, Slovenya, Şili, Yunanistan, Kolombiya) lojistik performansı, doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik ilişkisini deneysel olarak araştırmayı hedeflemektedir. Araştırmada kantil regresyon analizi kullanılmıştır. Kullanılmış olan değişkenlere yönelik açıklamalar çizelge 6.1'de özetlenmiş bulunmaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin 2007-2018 yılına ait verilere yer verilmektedir., Lojistik performansı endeksinin ve sabit sermaye yatırımı değişkenlerinin seviye değerleri modele eklenirken, DYY, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla, eğitim, sağlık ve nüfus değişkenlerinin logaritmik dönüşümleri modele eklenmiştir.

Çizelge 6.1 Değişkenler bakımından tanımlamalar

Değişken	Tanım	Kaynak
LPI	Lojistik performans endeksi	Dünya Bankası
DYY	Doğrudan yabancı yatırımlar (Net giriş, \$ cinsinden cari fiyatlarla)	Dünya Bankası
GDP	Kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla, (sabit 2015, \$ cinsinden)	Dünya Bankası
GFC	Sabit sermaye yatırımları (% GDP, sabit 2015, \$ cinsinden)	Dünya Bankası
NUFUS	Toplam nüfus	Dünya Bankası
EGİTİM	Ortalama eğitim süresi (yıl)	Birleşmiş Milletler
SAGLIK	Doğumda beklenen yaşam süresi (yıl)	Dünya Bankası

Eğitimin temsil edildiği okullaşma süresi değişkeni Birleşmiş Milletler aracılığı ile hesaplanan İnsani Gelişim Endeksi sayfasından, lojistik performans endeksi ve sabit sermaye yatırımı, doğrudan yabancı yatırım, kişi başına GSYİH, sağlık ve nüfus değişkenleri ise Dünya Bankası web sitesindeki Dünya Gelişmişlik endeksi veri setlerinden alınmıştır.

Çizelge 6.2 Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler

	LGDP	LPI	LNUFUS	LEGITIM	GFC	LSAGLIK	LFDI
Ortalama	10.31459	3.615276	16.48855	2.451490	22.27856	4.382216	23.43100
Medyan	10.50296	3.700000	16.19820	2.509204	22.38836	4.393244	23.57275
Maksimum	11.62998	4.225967	19.60498	2.648452	36.39241	4.433325	27.32154
Minimum	8.504906	2.500000	12.64937	1.815209	10.83429	4.287917	17.32819
Std. Sapma	0.677636	0.375608	1.516082	0.162733	4.023222	0.032770	1.645625
Çarpıklık	-0.495201	-0.584462	-0.363672	-1.455683	0.161979	-0.972496	-0.638533
Basıklık	2.617665	2.530996	2.994794	4.577748	4.008053	3.052102	4.190206
Jarque-Bera	9.861929	13.74836	4.629245	95.94677	9.809789	33.12493	23.87200
Olasılık	0.007220	0.001034	0.098803	0.000000	0.007410	0.000000	0.000007
Gözlem	210	208	210	210	210	210	188

Çizelge 6.2’de değişkenlere ait belirleyici sayılara ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Basıklık katsayısı incelendiğinde LGDP, LPI, LNUFUS değişkenlerinin basık, LEGITIM, GFC, LSAGLIK ve LFDI değişkenlerinin ise DİK olduğu gözlemlenmektedir. Çarpıklık katsayısı ele alındığında, GFC değişkeni dışındaki bütün değişkenlerin sola çarpık, GFC değişkeninin ise sağa çarpık olduğu görülmektedir. Serilerin normal olarak dağılıp dağılmadığını otaya koyan Jarque-Bera testi sonuçlarına bakıldığında tüm değişkenlerin normal bir dağılım göstermediği sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Analizlerde tahmin için kullanılan modeller Denklem 1, Denklem 2 ve Denklem 3.’ te Tau 0.25, 0.50 ve 0.75 değerleri kullanılarak gösterilmektedir.

$$LGDP_{it} = \beta_1^{(0.25)} LPI + \beta_2^{(0.25)} LNUFUS + \beta_3^{(0.25)} LEGITIM + \beta_4^{(0.25)} GFC + \beta_5^{(0.25)} LSAGLIK + \beta_6^{(0.25)} LDYY + \varepsilon_{it}$$

(1)

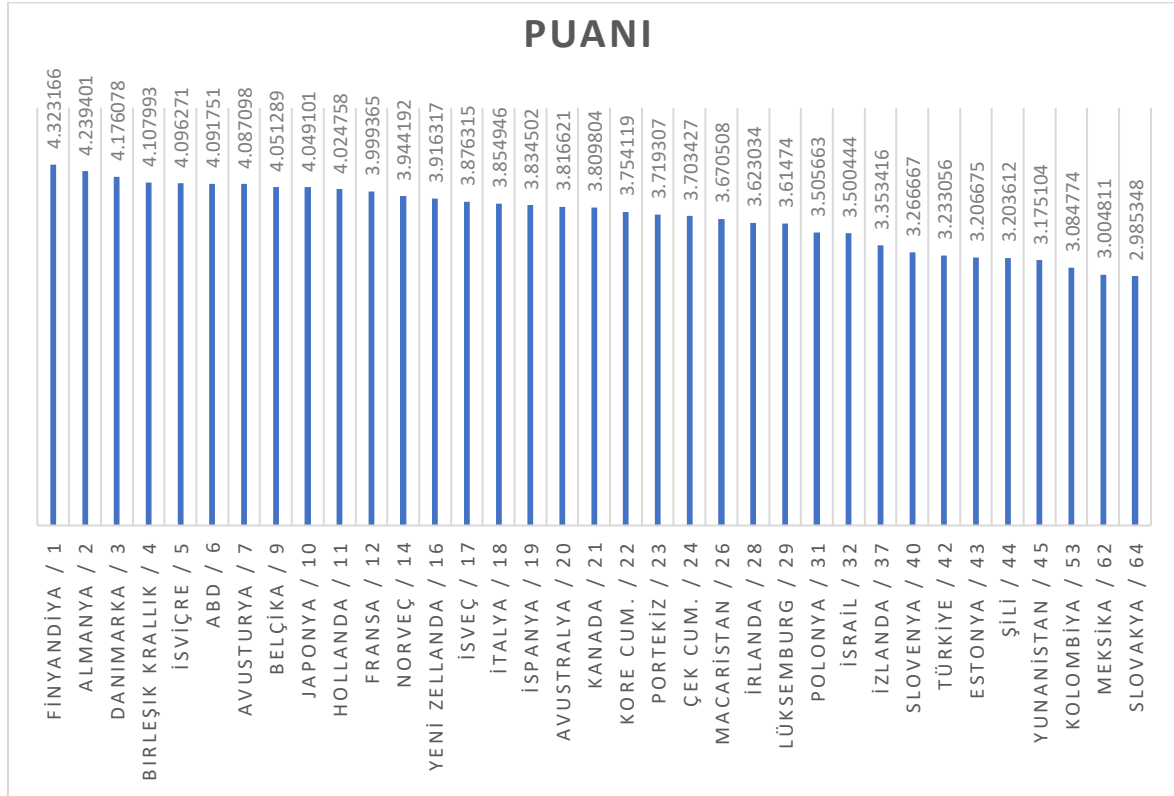
$$LGDP_{it} = \beta_1^{(0.50)} LPI + \beta_2^{(0.50)} LNUFUS + \beta_3^{(0.50)} LEGITIM + \beta_4^{(0.50)} GFC + \beta_5^{(0.50)} LSAGLIK + \beta_6^{(0.50)} LDYY + \varepsilon_{it}$$

(2)

$$LGDP_{it} = \beta_1^{(0.75)} LPI + \beta_2^{(0.75)} LNUFUS + \beta_3^{(0.75)} LEGITIM + \beta_4^{(0.75)} GFC + \beta_5^{(0.75)} LSAGLIK + \beta_6^{(0.75)} LDYY + \varepsilon_{it}$$

(3)

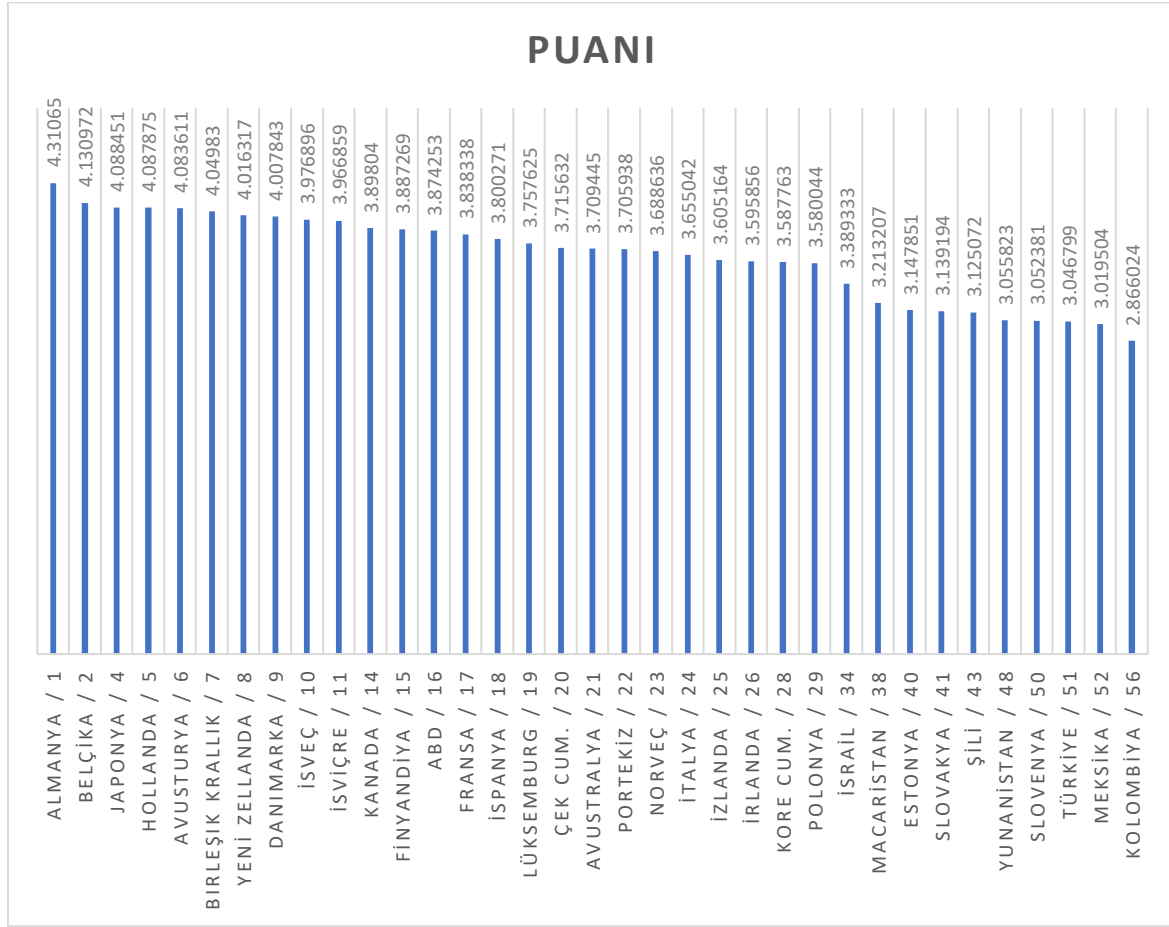
Çizelge 6.3 Sevkiyat takibi ve takip etme yeteneği

Kaynak: Dünya bankası verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıdaki şekilde, 2018 yılı dünya bankası verilerine ait lojistik performans endeksinde bulunan Sevkiyat Takibi Ve Takip Etme Yeteneği (sevkiyat takibi ve takip etme yeteneği) sersinin seçili 35 ülkeye yönelik grafiği bulunmaktadır. Grafikte seriye yönelik puanlar ve sıralamalar ile birlikte ülkeler belirtilmiştir. Görüldüğü üzere Finlandiya ability to track and trace consignments serisinde hem seçili ülkeler arasında hemde dünya bankası listesindeki ülkeleri arasında 4,323,166'lük puan ile 1. sıradayken, Slovakya dünya bankasında verileri bulunan ülkeler 2,985,348'lik puanı 64. seçili ülkeler arasında ise 35. sıradadır. Türkiye ise 3,233,056'lık puanı ile dünya bankası verilerinin bulunduğu ülkeler arasında 42. sırada seçili ülkeler arasında 29. Sırada yer almaktadır.

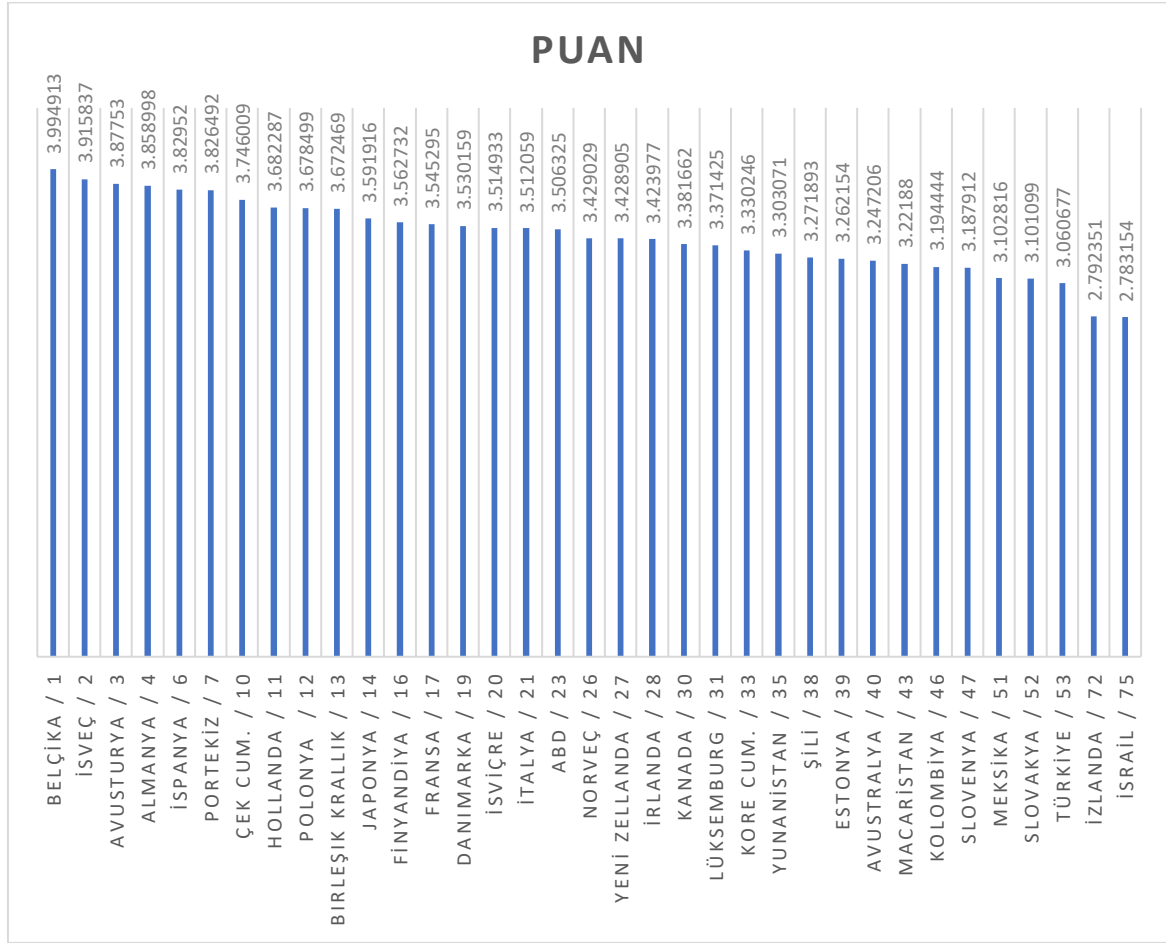
Çizelge 6.4 Lojistik hizmetlerin yetkinliği ve kalitesi

Kaynak: Dünya bankası verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Dünya bankasından alınan veriler ile oluşturulan yukarıdaki şekilde, 2018 yılına ait lojistik performans endeksinin seçili 35 ülke için Lojistik Hizmetlerin Yetkinliği ve Kalitesi (Lojistik Hizmetlerin Yetkinliği ve Kalitesi) serisi değerleri gösterilmektedir. Grafikte seride bulunan puanlar ve sıralamalar ile ülkeler verilmiştir. Görüldüğü üzere lojistik hizmetlerin yeterliliği ve kalitesi serisinde dünya bankası 2018 verilerine göre Almanya 4.31065 puan ile hem seçili ülkeler ve OECD ülkeleri hem de Dünya Bankası verilerinin bulunduğu ülkeler arasında ilk sıradayken, Kolombiya 2,866024 puanı ile Dünya Bankasında verileri bulunan ülkeler arasında 56. seçili ülkeler arasında 35. Sırada yer almaktadır. Türkiye ise 3,019504 puanıyla verileri bulunan ülkeler açısından 51. seçili ülkeler arasından 33. sıradadır.

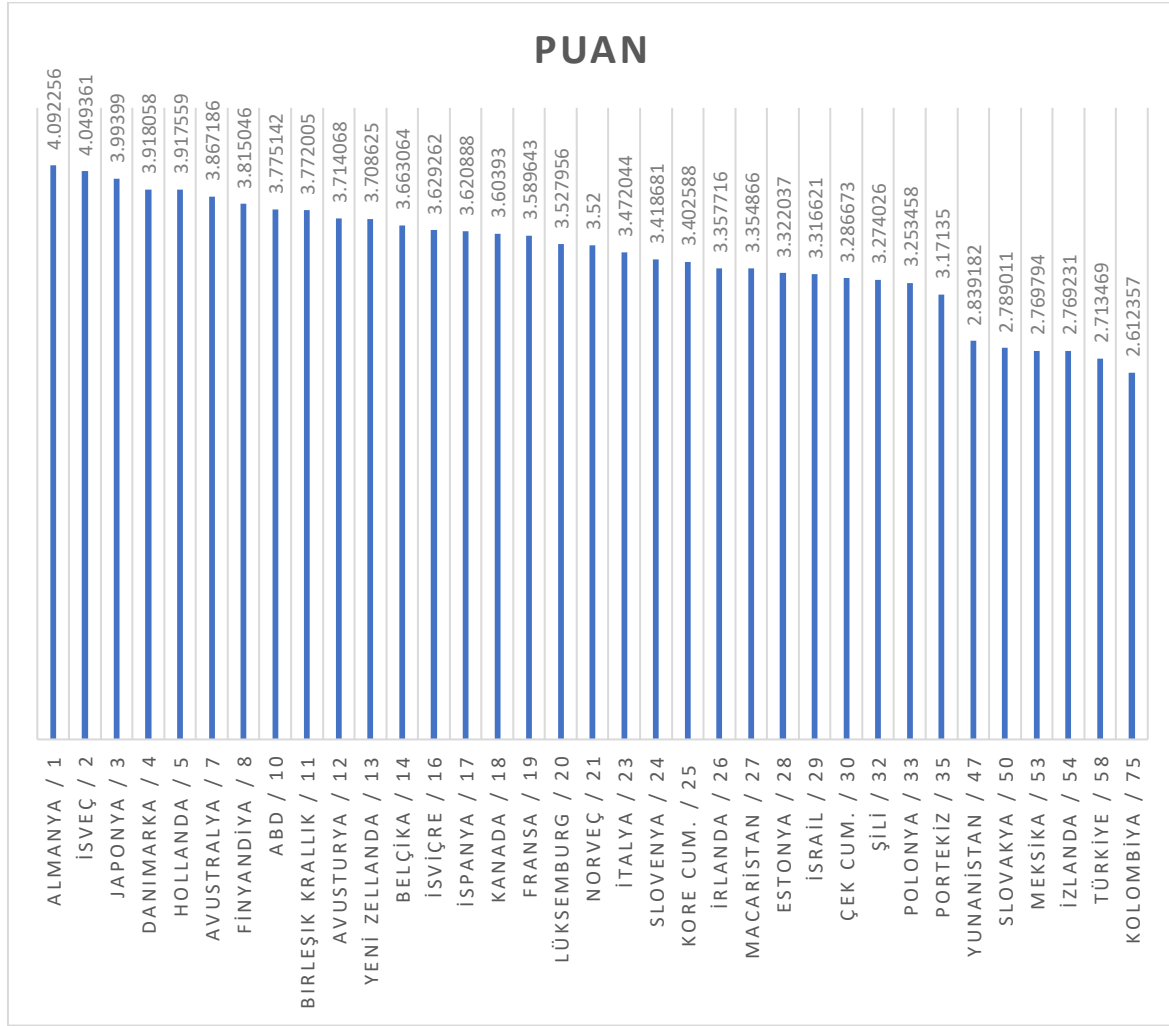
Çizelge 6.5 Rekabetçi fiyatlı uluslararası sevkiyatları düzenleme kolaylığı

Kaynak: Dünya bankası verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıdaki çizelge 6.5’de 2018 yılına ait dünya bankası verileri ile hazırlanmış lojistik performans endeksi Rekabetçi Fiyatlı Uluslararası Sevkiyatları Düzenleme Kolaylığı serisinin araştırma için seçili ülkeler üzerine hazırlanmış grafiği bulunmaktadır. Grafikte Ease of Arranging Competitively Priced International Shipments sersinde hem seçili ülkeler arasında hem de dünya bankası verilerinde bulunan tüm ülkeler arasında 1. sırada 3,994,913 puan ile Belçika yer almaktadır. Seçili ülkeler arasında son sırada İsrail bulunurken dünya bankasında verileri olan ülkeler sıralamasında 2,783,154 puan ile 75. sıradayken seçili ülkeler arasında 35. Sırada yer almaktadır. Türkiye ise verileri bulunan Dünya bankası ülkeleri arasında 53. sırada iken seçili ülkeler arasında 3,060,677 puan ile 33. sırada yer almaktadır.

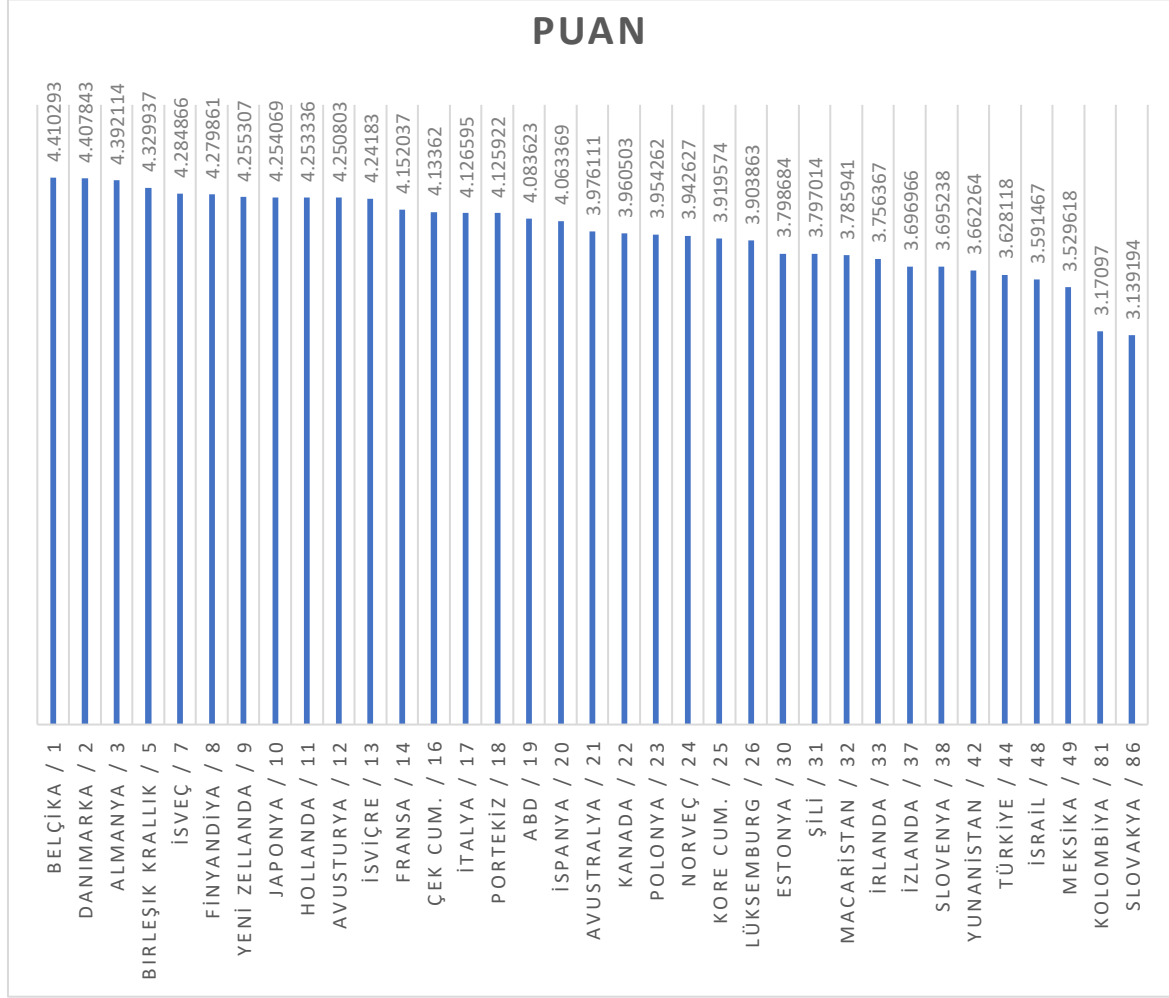
Çizelge 6.6 Gümrükleme sürecinin verimliliği

Kaynak: Dünya bankası verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıda bulunan Çizelge 6.6'daki grafik 2018 yılı Dünya Bankası websitesinden alınan veriler ile oluşturulmuş, grafikte seçili 35 ülkenin lojistik performans endeksinin Gümrükleme Sürecinin Verimliliği serisi verileri kullanılmıştır. Dünya Bankası web sitesinde verileri bulunan ülkeler arasında ve seçili ülkeler arasında 1. sırada 4,092256 puan Almanya bulunurken, verileri bulunan ülkeler arasında kolombiya 2,612357 puanla 75. iken seçili ülkeler arasında 35. sırada yer almaktadır. Türkiye ise verileri bulunan ülkeler arasında 2,713469 puan ile 58. ve seçili ülkeler arasında 34. sırada bulunmaktadır.

Çizelge 6.7 Gönderilerin planlanan veya beklenen sürede alıcıya ulaşma sıklığı

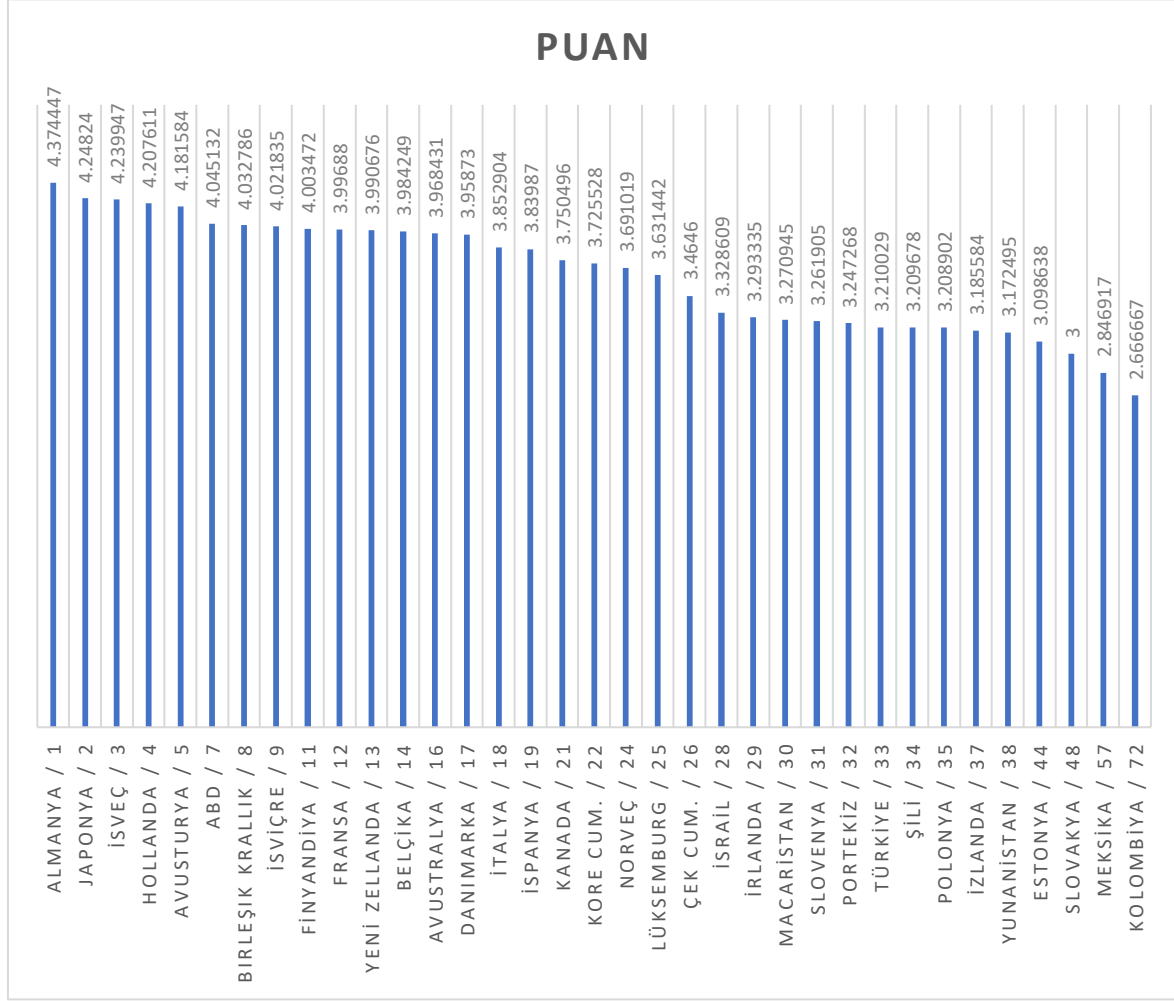

Kaynak: Dünya bankası verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıdaki şekilde bulunan grafik Dünya Bankası 2018 yılı Lojistik Performans Endeksi Gönderilerin Planlanan veya Beklenen Sürede Alıcıya Ulaşma Sıklığı serisi verileri ile seçili 35 ülkeye yönelik oluşturulmuştur. 4,410,293 puan ile Belçika hem verileri bulunan hem de seçili ülkeler arasında 1. sırada yer alırken, Slovakya 3,139,194 puan ile seçili ülkeler arasında 35. verileri bulunan ülkeler arasında 86. sırada yer almaktadır. Türkiye 3,628,118 Frequency With Which Shipments Reach Consignee Within Scheduled or Expected Time serisinde verileri bulunan ülkeler arasında 44. iken seçili ülkeler arasında 31. sırada bulunmaktadır.

Çizelge 6.8 Ticaret ve ulaştırma ile ilgili altyapının kalitesi

Kaynak: Dünya bankası verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıdaki çizelge 6.8’de Dünya Bankası webstesinden alınan Lojistik Performans Endeksi’nin serlerinden olan Ticaret ve Ulaştırma ile İlgili Altyapının Kalitesi’in 2018 verilerine dayanarak seçili 35 ülke üzerinden hazırlanmıştır. Dünya bankasında verileri bulunan ülkeler ile seçili ülkeler arasında 4,374447 puan ile Almanya 1. sırada yer almakta, Kolombiya verileri bulunan ülkeler arasında 2,666667 puan ile 72. sırada iken seçili ülkeler arasında 35. Sırada bulunmaktadır. Türkiye ise 3,210029 puan ile verileri olan ülkeler arasında 33. Sıraday bulunurken seçili ülkeler arasında 27. Sırada bulunmaktadır.

6.2 Metodoloji

Regresyon analizi, en geniş uygulama alanına sahip yaygın bir istatistiksel yöntemdir. Genellikle mühendislik alanında ve diğer alanlarda kullanılır. Regresyon analizinde kullanılan EKK tekniği çıkarım amaçlı kullanılabilir, bu bazı varsayımlara ihtiyaç duyulmasını gerektirir. EKK yönteminde hata terimlerinin dağılımı normal değilse ve model

aykırı değerler içeriyorsa EKK tahmin edicilerinin özellikleri kaybolmaktadır. Bu durumda, alternatif regresyon yöntemleri kullanılır. Klasik regresyonun bir alternatifi, geleneksel regresyonun bazı sınırlamalarının üstesinden gelen Kantil regresyon analizidir (Altın Yavuz ve Gündoğan Aşık, 2017). Panel kantil regresyon modelleri, aşırı değerlerin ve dağılımın etkilerini yakalama yeteneğine sahiptir. Farklı nicelik değerlerinin tanımlanmasına izin veren panel niceliksel regresyon modelleri, bağımlı değişkenin açıklayıcı değişkenlerin dağılımından ne ölçüde etkilendiğini değerlendirir (Kaya, 2021). İlk olarak Koenker ve Bassett (1978) ikilisincede meydana getirilen kantil regresyon, Koenker (2004) tarafından yapılan farklı bir araştırma ile kesit ve zaman etkilerini barındıran panel kantil regresyona müsait ortamı oluşturmuştur.

Panel kantil regresyon analizi modelleri 4 'e ayrılır bunlar;

- Havuzlanmış panel kantil regresyon modeli ve tahmini
- Sabit etkili panel kantil regresyon modeli ve tahmini
- İki aşamalı sabit etkili panel kantil regresyon modeli ve tahmini
- İlişkili tesadüfi etkiler panel kantil regresyon modeli ve tahmini

Analizlere Panel veri modelleri çok boyutlu bir bakış açısı katarken, kantil regresyon modelleri, aşırı değerlerin olduğu ve dağılımın normal olmadığı durumlarda faydalıdır. Öte yandan, panel kantil regresyon modeli, uç değerler ve dağılımlardan kaynaklanan sorunları bile modelleyebilir. Panel kantil regresyon modelleri, açıklayıcı değişkenin farklı dağılımlarında bağımlı değişkenin etki düzeyini ölçerek, farklı nicelik değerleri için modellemeye izin vermektedir.

Panel modelleri ile kantil modelleri birleştirmek mümkün olması ile birlikte literatürde kullanım alanları oldukça geniştir. Koşullu niceliklerin aralığını ölçen panel modelleri yaygın olmakla birlikte, koşullu değişkenin çeşitliliğini de göstermektedir (Koşan, 2014). Panel tabanlı kantil modellerin tahmininde klasik en küçük kareler de dahil olmak üzere birkaç farklı tahmin yöntemi kullanılabilir. Koenker, panel verilerini analiz etmek için esnek bir yaklaşım kullanabileceğini öne sürmekte ve Gauss modellerinin yeterli olmadığı durumlarda kantil modellerin kullanılabilirliğini belirtmektedir (Kaya, 2021). Alt tarafta Panel verileri kantil olarak ifade edecek formüllere yer verilmektedir.

$$y_{ij} = x_{ij}^T \beta + a_i + u_{ij} \quad t = 1, \dots, m_j \quad i = 1, \dots, N$$

Üst tarafta bulunan denklem modeli klasik doğrusal tesadüf etkili panel veri modelince otaya konmuştur. Alt tarafta bulunan model ise matris türünde oluşturulmuş ve gösterilmektedir.

$$y = X\beta + Z\mu_i + u$$

Kantil modeller için geliştirilmiş olan panel veri modellerinde yer alan matris ifadesinde bulunan μ_i alanı büyük önem arz etmektedir. Koenker, modeldeki gözlemlenmemiş çeşitliliğin panel kantil yaklaşımının yardımı ile ortaya çıkarılabileceğini iddia ederken, yukarıdaki örnek modeldeki u katsayısının klasik panel veri modellerindeki gözlemlenmemekte olan çeşitliliği temsil ettiğini belirtmektedir (Kaya, 2021). Panel kantil Regresyon modelleri kapsam olarak dört bölümde incelenebilmektedir. Bunlar; Havuzlanmış panel kantil regresyon modeli ve tahmini, sabit etkili panel kantil regresyon modeli ve tahmini, İki aşamalı sabit etkili panel kantil regresyon modeli ve tahmini, ilişkili tesadüfi etkiler panel kantil regresyon modeli ve tahmini modelleridir. Havuzlanmış kantil regresyon modeli ile beraber Kantil regresyon modellerinin gelişimi başlamıştır. Uzmanlar literatürde sabit etkili panel kantil regresyon, iki aşamalı panel kantil regresyon ve ilişkili tesadüf etkili panel kantil regresyon modellerini ortaya koymuşlardır.

Panel kantil regresyon modelleri, aşırı değerler ve bir dağılımdan kaynaklanan sorunların üstesinden gelmek ve model kurulmasını sağlamaktadır. Panel veri modelleri hem zaman serilerini hem de daha fazla sayıda gözlem içeren yatay kesit verilerini birleştirerek panel kantil regresyonun uç değerlerde olduğu durumlarda ve dağılımın anormal olduğu vaziyetlerde modelin kurulmasını sağlamakta bu sayede de kantil regresyon değerlendirmelerini güçlü kılmaktadır (Kaya, 2021).

7. AMPİRİK BULGULAR

Lojistik performans endeksi, doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelendiği bu araştırmada kantil regresyon modeli kullanılmıştır. Kantil regresyon analizinin kullanıldığı bu çalışmada, OECD ülkesi olan ve verilerine ulaşılmış 35 ülke ele alınmış ve 0.25, 0.50, ve 0.75'lik tau panel kantil regresyon analizi uygulanmıştır.

Çizelge 7.1 Tau= 0.25'lik Kantilde regresyon analizi sonuçları

$\tau = 0.25$ kantil değerine ait regresyon bulguları			
<i>Bağımlı değişken: LGDP</i>	<i>Katsayı</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Olasılık değeri</i>
LPI	0.804995***	0.131042	0.0000
LNUFUS	-0.150253***	0.026442	0.0000
LEGITIM	0.555872**	0.220695	0.0127
GFC	0.015599**	0.006986	0.0268
LSAGLIK	8.106212***	1.276365	0.0000
LDYY	0.064730**	0.026258	0.0146
<i>SABİT</i>	-29.05594***	5.330990	0.0000
<i>Q-LR istatistiki değer: 344.5219***</i>			
<i>P (Q-LR): 0.0000</i>			

Not: %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyleri sırası ile *, **, *** simgeleri ile ifade edilmektedir. Standart hataların belirlenmesinde bootstrap yöntemi kullanılmıştır.

$\tau = 0.25$ lik dilimde kantil regresyon analiz sonuçları çizelge 7.1'de gösterilmektedir. 0.25'lik dilimde lojistik performans endeksi, sağlık ve nüfus değişkenleri %1 anlamlılık düzeyinde istatistiki bakımdan anlamlı sonuçlar vermiştir. DYY, eğitim ve GFC değişkenlerinin kişi başına GSYİH ile %5 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kişi başına gelirin düşük değerlerinde, lojistik performans endeksi, eğitim, sabit sermaye yatırımı, sağlık ve DYY değişkenlerini kişi başına geliri pozitif olarak etkilediği sonuçlarına ulaşılırken, nüfus değişkeninin kişi başına geliri olumsuz yönde etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Çizelge 7.2 Tau= 0.50'lik Kantilde regresyon analizi sonuçları

$\tau = 0.50$ kantil değerine ait regresyon bulguları			
<i>Bağımlı değişken: LGDP</i>	<i>Katsayı</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Olasılık değeri</i>
LPI	0.770884***	0.114797	0.0000
LNUFUS	-0.164878***	0.021420	0.0000
LEGITIM	0.638526***	0.220932	0.0043
GFC	0.013876**	0.006744	0.0411
LSAGLIK	7.796029***	1.151617	0.0000
LDYY	0.052678**	0.020503	0.0110
<i>SABİT</i>	-27.05309***	4.916024	0.0000
<i>Q-LR istatistiki değer: 338.3493***</i>			
<i>P (Q-LR): 0.0000</i>			

Not: %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyleri sırası ile *, **, *** simgeleri ile ifade edilmektedir. Standart hataların belirlenmesinde bootstrap yöntemi kullanılmıştır.

Kantil regresyon analizinin medyan sonuçları çizelge 7.2'de gösterilmektedir. Lojistik performans endeksi, eğitim, sağlık ve nüfus değişkenleri %1'lik düzeyde istatistiki açıdan anlamlı değerlere sahip olduğu görülmektedir. DYY ve GFC değişkenleri ile kişi başına GSYİH arasında %5 düzeyinde anlamlılık görülmektedir. Kantil regresyon medyan sonuçlarına bakıldığında Lojistik performans endeksi, eğitim, sağlık, GFC, doğrudan yabancı yatırım ve eğitim değişkenleri kişi başına geliri pozitif yönde etkilerken, nüfusun ise negatif yönde etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Çizelge 7.3 Tau= 0.75’lik Kantilde regresyon analizi sonuçları

$\tau = 0.75$ kantil değerine ait regresyon bulguları			
Bağımlı değişken: LGDP	Katsayı	Standart Hata	Prob. Olasılık değeri
LPI	0.745333***	0.140670	0.0000
LNUFUS	-0.162771***	0.034188	0.0000
LEGITIM	0.607430**	0.254125	0.0179
GFC	0.007358	0.008330	0.3782
LSAGLIK	6.965052***	1.422067	0.0000
LDYY	0.086522***	0.028559	0.0028
<i>SABİT</i>	-23.72515***	5.526865	0.0000
<i>Q-LR istatistiki değer: 203.2681***</i>			
<i>P (Q-LR): 0.0000</i>			

Not: %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyleri sırası ile *, **, *** simgeleri ile ifade edilmektedir. Standart hataların belirlenmesinde bootstrap yöntemi kullanılmıştır.

Üst değer için Çizelge 7.3’de kantil regresyon neticeleri gösterilmektedir. Bu çizelgeye göre kişi başına GSYİH ile lojistik performans endeksi, DYY, sağlık ve nüfus değişkenleri arasında %1’lik düzeyde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Eğitim değişkeni ile kişi başına GSYİH arasında %5 anlamlılık düzeyine sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sabit sermaye yatırımı ile kişi başına GSYİH arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. LPI, sağlık değişkenleri kişi başına GSYİH’yi olumlu yönde etkilediği bulgularına ulaşılırken, nüfus değişkeninin olumsuz etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki ayrımın kaybolması, yeni bir ticaret anlayışının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu geçişe bağlı olarak lojistik faaliyetlerin değeri de artmaktadır. Lojistik, üretilen ürünlerin üretim öncesi aşamasından tüketiciye teslimine kadar olan tüm süreci kapsamaktadır. Sermaye, üretimin vaz geçilmez bir girdisidir ve genel olarak gelişmekte olan ülkeler bakımından elde etmesi emekten daha güç olan bir etmendir. Ekonomik olarak büyümeyi teşvik etmek amacı ile ihtiyaç duyulan sermaye, öncelikli olarak yerli kaynaklarla finanse edilmelidir. Ancak düşük gelir ve yetersiz tasarruflardan kaynaklanan açıklar, doğrudan ve dolaylı olan yabancı yatırımcılar aracılığı ile kapatılması hedeflenmektedir. Lojistik kabiliyetlerini mühim bir ölçüt olarak gören yabancı yatırımcılar mevduat kararlarını verirken bu etkeni değerlendirmektedirler. Bu kabiliyetleri iyi olan uluslar yabancı yatırımı teşvik eder ve bu durum ile büyümede etkileri gözlenebilir (Çelebi, Civelek ve Çemberci, 2015). Çünkü bir ulusun global seviyede ticareti gerçekleştirme yeteneği, genel olarak dış ticaretteki aktörlerin lojistik ağlarındaki erişim aktivitelerine dayanmaktadır (Ekici, Kabak ve Ülengin, 2016).

Lojistik hizmetler, ekonomide ve ekonomik küreselleşmede sektörel bağlantılar sağladıkları için ekonominin itici gücü olarak görülmektedirler. Lojistik sektörünün iyileşmesi ülke ekonomisini canlandırarak, yeni istihdam alanları sağlayarak gelir yaratmakta ve başta doğrudan yabancı yatırımlar olmak üzere yatırımları olumlu yönde etkilemek ve ticaret hacimlerini artırmak suretiyle ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımlar hem ev sahibi ülke hem de yatırımcı ülke açısından düşünüldüğünde; doğal kaynakları kullanma, ekonomik büyümeyi teşvik etme, istihdam seviyelerini artırma, üretim ve yönetim bilgisini geliştirme, dış ticareti azaltma gibi ev sahibi ülkeye birçok fayda sağlamaktadır. Lojistik kabiliyetlerini önemli bir ölçüt olarak gören yabancı yatırımcılar yatırım kararlarını verirken bu etkeni değerlendirmektedirler. Bu kabiliyetleri iyi olan uluslar yabancı yatırımı teşvik eder ve bu durum ile büyümede etkileri gözlenebilir (Çelebi, Civelek ve Çemberci, 2015). Çünkü bir ulusun global seviyede ticareti gerçekleştirme yeteneği, genel olarak dış ticaretteki aktörlerin lojistik ağlarındaki erişim aktivitelerine dayanmaktadır (Ekici, Kabak ve Ülengin, 2016).

35 OECD ülkesine ait 2007-2018 dönemlerinin verileri kullanılarak kantil regresyon yönteminin uygulandığı bu çalışmada, lojistik performans endeksi, doğrudan yabancı

yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisinin ampirik olarak test edilmesi amaçlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; Lojistik performans endeksinin düşük, orta ve üst değerlerde kişi başına GSYİH'yı olumlu yönde etkilediği ve aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Düşük, orta ve üst düzeylerde kişi başına GSYİH için elde edilen bulgular Goel vd. (2021), Yurdakul (2020), Bardakçı vd. (2020), Şimşek ve Yiğit (2019) ve Bozma vd. (2017)'nin çalışmalarını destekler niteliktedir. Yurtiçi ekonomik endüstriler giderek artan bir şekilde lojistik hizmetlerine bağımlı hale gelmektedir. Düşük, orta ve üst değerlerde bakıldığında lojistik performansın ve İhracatın ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel açıdan olumlu ve anlamlı bir tesiri olduğunu ortaya çıkmaktadır (Şimşek ve Yiğit, 2019). Ayrıca bulgulara göre doğrudan yabancı yatırımın kişi başına GSYİH ile düşük, orta ve üst değerlerde anlamlı bir ilişkisi olduğu, bunun da Akkaya (2019) ve Demirel (2006)'in çalışmaları gibi DYY'nin kişi başına GSYİH'yı olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. Diğer değişkenler olan eğitim ve sağlık değişkenlerinin de 3 düzeyde de kişi başına GSYİH ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu gözlemlenmektedir. Sabit sermaye yatırımının anlamlı bir ilişkisi gözlemlenmektedir.

Ülkelerin lojistik alt yapılarına yapacakları yatırımlar ile lojistik performanslarında yaratacakları gelişmeler ve iyileştirmeler, doğrudan ve dolaylı yabancı yatırımların ülkeye yönelmesinde olumlu etkileri olacağı söylenebilmektedir. Bununla beraber lojistik performansındaki gelişmeler kısa, orta ve üst değerlerde ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği istatistiksel olarak ortaya konmaktadır. Alt ve orta değerlerde DYY ile GSYİH arasında %5 anlamlılık düzeyinde ilişki söz konusu iken üst değerlerde %1 anlamlılık düzeyinde DYY ile GSYİH arasında anlamlı bir ilişki olduğu istatistiksel olarak görülmektedir. Bu araştırma bağlamında ülkelerin lojistik performanslarını arttıracak yatırımlar yapmak hem doğrudan yabancı yatırımları arttırırken hem de ekonomik büyümeye ülke bazında olumlu katkılar sağlayacaktır.

Yapılan literatür araştırmalarına bakıldığında lojistik alt yapısı ve kabiliyetleri yabancı yatırımcılar tarafından yatırım kararlarını alırken önemli bir ölçüt olarak görülmektedir. Bu sebeple ulusların doğrudan yabancı yatırımlara lojistik kabiliyetleri sayesinde kendilerini yatırıma elverişli bir ülke olarak göstermesi ile ekonomik büyümenin ülke için doğru orantılı olarak pozitif yönde büyüyeceği söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. S. (2002). Uluslararası Reel Ticaret Teori,Politika. 10. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Agarwal, J. P. (1980). Determinants of Foreign Direct Investment : A Survey. *116(4)*, 739-73. *Weltwirtschaftliches Archiv*.
- Ağayev, S. (2010). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Geçiş Ekonomileri Örneğinde Panel Eşitlik ve Panel Nedensellik Analizi. *12(1)*. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Akad, İ. (2012). Kalkınma Sürecinde Büyüme ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.
- Akkaya, M. (2019). Gelişen Piyasalarda Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı, Ekonomik Özgürlük Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *6(1)*, 283 - 303. *TESAM Akademi Dergisi*.
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2006). Çok uluslu Şirketler Global Sermaye ve Global Yatırımlar. 27. Çizgi Kitabevi Yayınları Yayın No.162.
- Albeni, M., & Karaöz, M. (2003). Ekonomik Kalkınma ve Modern Yenilik Teorisi. *8(3)*, 27-48. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Altın Yavuz, A., & Gündoğan Aşık, E. (2017, Haziran). Kantil Regresyon. *9(2)*. *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*.
- Arvis, J. F., Musta, M. A., Ojala, L., Shepherd, B., & Saslavsky, D. (2012). Connecting To Compete 2012: Trade Logistics In The Global Economy--The Logistics Performance Index And Its Indicators. Washington/ABD: World Bank.
- Arvis, J. F., Ojala, L., Shepherd, B., Raj, A., & Busch, C. (2018). The Logistic Performance Index and Its Indicators. Washington: The World Bank.
- Asiedu, E. (2002). On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different? *30(1)*, 107-119. *World Development*.
- Baki, B., & Şimşek, B. (2004). Lojistik Faaliyetlere Göre Performans Ölçütlerinin Belirlenmesi. 15-18. Yöneylem Araştırması/Endüstri Mühendisliği XXIV Ulusal Kongresi.
- Bamyacı, M. (2008). Modern Lojistik Yönetimi: Organize Lojistik Bölgeleri İçin Bir Yer Seçim Modeli. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bardakçı, H., Erdoğan, A., & Barut, A. (2020). G-7 ve E-7 ülkelerinde lojistik performans, ekonomik büyüme ve finansal gelişme ilişkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *9(5)*, 4154-4166.
- Bay, M., Oskay, C. S., & Çiçek, E. (2007). Doğrudan Yabancı Yatırımları Türkiye'ye Çekmek İçin Yapılması Gereken Düzenlemeler". *1*, 253-263. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 12 20, 2020

tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/10224/125718> adresinden alındı

- Bayır, T., & Yılmaz, Z. (2017). AB Ülkelerinin Lojistik Performans Endekslerinin AHP ve VIKOR Yöntemleri ile Değerlendirilmesi. *3(2)*.
- Bhatti, I. M., Awan, H., & Razaq, Z. (2014). Key Performance Indicators (KPIs) and Their Impact on Overall Organizational Performance. *Quality & Quantity, 48(6)*.
- Bowersox, D. J., Closs, D. J., & Cooper, M. B. (2002). Supply Chain Logistics Management. McGraw-Hill.
- Bowesrax, J., & Cloos, D. (1996). Logistical Management. MC Graw Hill.
- Bozma, G., Başar, S. İ., & Aydın, S. (2017). Lojistik performansın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi. *III. Uluslararası Kafkasya Orta Asya Dış Ticaret ve Lojistik Kongresi. 5*, s. 40-414. Kastamonu: The International New Issues In Social Sciences.
- Caceres, R. C., & Paparoidamis, N. G. (2007). Service quality, relationship satisfaction, trust, commitment and business-to-business loyalty. *41, 7/8*.
- Caves, R. E. (1974). Multinational Firms, Competition and Productivity in Host-Country Markets. *Economica, New Series, 41(162)*, 176-93.
- Chan, A. P., & Chan, A. P. (2004). Key Performance Indicators For Measuring Construction Success. *Benchmarking, 11, 2. An International Journal*.
- Chin, K. R. (2016). Foreign direct investment (FDI), trade and its contribution to the proposed logistics hub in Jamaica. 44-49. *International journal of management science and business administration*.
- Çekerol, G. Ş., & Kurnaz, N. (2011). Küresel Kriz Ekseninde Lojistik Sektörü ve Rekabet Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(25)*, 47-59.
- Çelebi, Ü., Civelek, M. E., & Çemberci, M. (2015). The mediator effect of foreign direct investments on the relation between logistics performance and economic growth. 17-21. *Journal of Global Strategic Management*.
- Çetin, H. (2011). Lojistik Faaliyetlerde Dış Kaynak Kullanımı: Gaziantep'teki İmalat İşletmelerinde Bir Uygulama''. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- De Toni, A., & Tonchia, S. (2001). Performance Measurement Systems-Models, Characteristics and Measures. *21(1/2)*. Int. J. Oper. Prod. Manag.
- Deepen, J. M. (2007). Logistics Outsourcing Relationships: Measurement, Antecedents, and Effects Of Logistics Outsourcing Performance. 123. New York/ABD: Springer Science & Business Media.
- Deher, M. (2001). ntwicklungsstand der Logistik - Messung - Determinanten - Erfolgs Wirkungen. Wiesbaden: Springer.

- Demirel, O. (2006). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyümeye Etkileri ve Türkiye Uygulaması. *İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Deniz, H. (2019). Lojistik Performans ile Dış Ticaret Hacmi Arasındaki İlişkide Yabancı Yatırımların Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü.
- İnternet: DHL. (2014). *The Macroeconomic Significance of Logistics*. Discover Logistics: URL: www.dhl-discoverlogistics.com adresinden alındı. Son Erişim Tarihi: 19.09.2023
- Doğan, Ö. İ., Marangoz, M., & Topoyan, M. (2003). İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama. 5, 2. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Dunning, J. H. (1973). The Determinants of International Production. 25(3), 289-336. Oxford Economic Papers, New Series.
- Dunning, J. H. (1991). The Eclectic Paradigm of International Production: A Personal Perspective. *The Nature of the Transnational Firm*, 117-35. New York, Routledge: C. N. PITELIS ve R. SUGDEN.
- Dunning, J. H. (1995). Re-appraising the Electric Paradigm in an Age of Alliance Capitalism. 26(3), 475-476. *Journal of International Business Studies*.
- Durdular, A. (2016). Çin'in "Kuşak-Yol" Projesi ve Türkiye-Çin İlişkilerine Etkisi. *AVRASYA ETÜDLERİ*, 77-97. T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı.
- Ekici, Ş. Ö., Kabak, Ö., & Ülengin, F. (2016). Linking to compete: Logistics and global competitiveness interaction. 48(1), 117-128. *Transport Policy*.
- Ener, T. (2010). Küresel Lojistik Performans indeksi: Mersin'de Faaliyet Gösteren Lojistik Firmalarının Sektörel Performanslarının incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdal, M., & Çancı, M. (2009). Lojistik Yönetimi. UTİKAD Yayını, 9789759246976.
- Erdal, M., & Çancı, M. (2013). Uluslararası taşımacılık yönetimi. İstanbul: UTİKAD.
- Erdemir, M. B. (2021, Şubat). Lojistik Performansın Pazarlama Performansına ve Müşteri Memnuniyetine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Erkan, B. (2014). Türkiye'de Lojistik Sektörü ve Rekabet Gücü. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM - UHAD) ASSAM International Refereed Journal*(1), 44-65.
- Erkumru Can, B. (2019, Temmuz). Türkiye'de lojistik sektörü, sektörde karşılaşılan sorunlar ve lojistik sektörünün ekonomik büyümeye etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gantumur, T., & Stephan, A. (2007). Mergers and Acquisitions and Innovation Performance in the Telecommunications Equipment Industry. *In: Industrial and Corporate*, 2, 277-314. Change 21.
- İnternet: Gazete, T.C. Resmî, Sayı: 25141,. (tarih yok). *Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu*. 12 01, 2019 tarihinde URL:<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030617.htm> adresinden alındı. Son Erişim Tarihi: 19.09.2023
- Goel, R. K., Saunoris, J. W., & Goel, S. S. (2021). Supply chain performance and economic growth: The impact of COVID-19 disruptions. *Journal of Policy Modeling*, 43(2), 298-316.
- Gökalp, B., & Soylu, B. (2014). Tedarikçinin Süreçlerini İyileştirme Amaçlı Tedarikçi Seçim Problemleri. 08 21, 2014 tarihinde http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/63ed6d9_62940051_ek.pdf Erişim adresinden alındı
- Gübe, Y. (1997, Nisan). İktisadi Büyüme ve İhracat Performansı. (6), 18-19. *Hazine Dergisi*.
- Gümüş, S. (2013). Lojistik sektörünün Türk ekonomisine katkıları ve bir araştırma. *Uluslararası İşletme ve Yönetimi Dergisi*, 1(3), 302-324. <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v1i3.47> adresinden alındı
- Gümüş, Y. (2009). Lojistik Faaliyetlerin Rekabet Stratejileri ve İşletme Kârı İle Olan İlişkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(41), 97-114.
- Gümüş, Y. (2012). Lojistik Faaliyetle ve Maliyetler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hackman, J., & Wagemen, R. (1995). Total quality management: empirical conceptual, and practical issues. *Administrative Science Quarterly*, 40, 2.
- Hajibeigi, L. (2021). Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Büyümeye Etkisi: D8 Ülkelerine Bir Uygulama. *Doktora Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Han, E., & Kaya, A. A. (2008). Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika. 98. Ankara: 6.Basım, Nobel.
- Hansen, M. W. (2006). Foreign Direct Investment and the Environment: A Transaction Cost Perspective. <<http://ep.lib.cbs.dk/download/ISBN/x643573630.pdf#search=%22%22Foreign%20Direct%20Inv> adresinden alındı
- Hanson, G. H. (2001, February). Should Countries Promote Foreign Direct Investment? *United Nations Conference on Trade and Development*(9). United Nations ve Center for International Development Harvard University, G -24 Discussion Paper Series.
- Hausman, W. H., Lee, H. L., & Subramanian, U. (2005). Global Logistics Indicators, Supply Chain Metrics, and Bilateral Trade Patterns. Washington/ABD: World Bank.
- Howitt, P. (2007). Growth and Development: A Schumpeterian Perspective. (246). C.D. Howe Institute Commentary.

<http://auzefkitap.istanbul.edu.tr>. (tarih yok). 01.06.2022 tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/iktisat_ao/iktisadibuyumevekalk.pdf adresinden alındı

Letto-Gillies, G. (1992). *International Production: Trends, Theories, Effects*. Cambridge: Politypress.

IMF ve OECD. (2003). *Foreign Direct Investment Statistics: How Countries Measure FDI, 2001*. Washington, DC: International Monetary Fund.

İncekara, A., & Tatoğlu, Y. F. (2008). *Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Yüksek Oranlı Büyüme Rakamlarının İç Piyasa Üzerindeki Etkileri*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası. Türkiye Ekonomisi Yayınları, Yayın No: 2008-56.

İnci, H. (2019). *İşletmelerin Lojistik Faaliyetlerinde Dış Kaynak Kullanımı: Karadeniz Bölgesi Fındık Sanayicileri ve İhracatçıları Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.

Institute of Professional Financial Managers. (2009). *Analysis of the Operation and Financial Condition of the Enterprise*. London, UK: Leonardo da Vinci Programme Project,.

James, C., Van, H., & John, M. W. (2005). *Fundamentals of Financial Management*. Pearson Education (Singapore) Pte. Ltd., Indian Branch, Delhi.

Kara, M., Tayfur, L., & Basık, H. (2009). Küresel Ticarete Lojistik Üslerin Önemi ve Türkiye. *6(11)*, 69-84. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Karagül, M. (2002). Beşeri Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü ve Türkiye Boyutu. *37*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.

Karagül, M. (2003). Beşerî Sermayenin Ekonomik Büyümeyle İlişkisi ve Etkin Kullanımı. *5*, 79-90. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.

Kasabalı, C. (2004). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Etkisi: Toda-Yamamoto Yaklaşımı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Katz, B. R., Preez, N. D., & Schutte, C. S. (2010). *Definition and role of an innovation strategy*. <https://www.researchgate.net/publication268380229> adresinden alındı

Kaya, G. (2021). *İnternet Kullanıma Eetki Eden Faktörlerin Analizi: Panel Kantil Regresyon Modeli. Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı.

Kayabaşı, A. (2007). *İşletmelerin Rekabet Gücünün Geliştirilmesinde Lojistik Faaliyetlerin Performansının Arttırılması: Üretim İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama. Doktora Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Kayabaşı, A. (2010). Rekabet gücü perspektifinde lojistik faaliyetlerde performans geliştirme. *10* *07*, 2013 tarihinde www.ito.org.tr: <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0021471.pdf> adresi. adresinden alındı

- Khan, M. Y., & Jain, P. K. (2003). *Financial Management - Text and Problems*. Tata McGraw - Hill Publishing Company Limited, New Delhi.
- Khan, S. R., Zhang, Y., Kumar, A., Zavadskas, E., & Streimikiene, D. (2020). Measuring the impact of renewable energy, public health expenditure, logistics, and environmental performance on sustainable economic growth. *Sustainable Development*, 1-11.
- Kılavuz, E., & Topçu, A. B. (2012). Export and Economic Growth in the Case of the Manufacturing Industry: Panel Data Analysis of Developing Countries. *2(2)*, 201-215. *International Journal of Economics and Financial Issues*.
- Koban, E., & Keser, H. Y. (2008). *Dış Ticarete Lojistik*. Bursa: Ekim Basım Yayım Dağıtım.
- Koban, E., & Keser, H. Y. (2010). *Dış Ticarete Lojistik*. Bursa: Ekin Kitap Evi.
- Koç, S., & Saidmurodov, S. (2018). Orta Asya Ülkelerinde Elektrik Enerjisi, Doğrudan Yabancı Yatırımı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *18(2)*, 3221-3228. *Ege Akademik Bakış*.
- Koenker, R. (2004). Quantile Regression for Longitudinal Data. *XCI(1)*, 74-89. *Journal of Multivariate Analysis*.
- Koenker, R., & Bassett, G. (1978). *Regression Quantiles* (Cilt XLVI). *Econometrica*.
- Koşan, N. İ. (2014). OECD Ülkelerinde Dış Ticaret Hadlerini Etkileyen Değişkenlerin Panel Kantil Regresyon ile İncelenmesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Krajewski, L., & Wei, J. (2001). The Value of Production Schedule Integration In Supply Chain. *32, 4*. *Decision Sciences*.
- Krugman, P. (1994). *The Myth of Asia's Miracle*. 73. Council on Foreign Relations.
- Krugman, P. R., & Obsfeld, M. (2000). *International Economics Theory and Policy*, 5th Edition. 172. Newyork: Addison-Wesley Publishing.
- Kutal, G., & Büyükuslu, A. R. (1996). Çok uluslu Şirketler ve İnsan Kaynağı Yönetimi. 29-35. *Der Yayınları*.
- Lee, Y. (1999). Labor Shock and the Diversity of Transnational Corporate Strategy in Export Processing Zones. *30(3)*, 337-365. *Growth and Change*.
- Loewendahl, H., & Loewndahl, E. (2001). Turkey's Performance in Attracting Foreign Direct Investment Implications of EU Enlargement. (8). European Network of Economic Policy Research Institutions.
- Long, D. (2004). *International Logistics Global Supply Chain Management*. USA: Kluwer Academic Publisher.
- Lottersberger, F., Hafner, N., & Jodin, D. (2013). Efficiency Indicators For Benchmark And Improvement Of Energy Efficiency On Automated Material Flow Systems. *Proceedings in Manufacturing Systems*, *8(4)*, 199-204.

- Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *107(2)*, 430-1. *The Quarterly Journal of Economics*.
- Martia, L., Puertas, R., & Garcia, L. (2014). The importance of the logistics performance index international trade. *46, 24*, 2982-2992. *Applied Economics*.
- McGinnis, M. A., Kochunny, C. M., & Ackerman, K. B. (1995). Third party logistics choice. *6, 2*. *The International Journal of logistics Management*.
- MEB. (2011). *Ulaştırma Hizmetleri Lojistik Yönetimi*. Ankara.
- Meyer, K., & Estrin, S. (1998, Şubat). Entry Mode Choice in Emerging Markets Greenfield, Acquisition,. (18). Center for East European Studies, Copenhagen Business School.
- Millen, R. A., & Maggard, M. (1997). The change in quality practices in logistic:1995 versus 1991. *Total Quality Management, 8, 4*.
- Murphy, P. R. (2016). *Lojistik Nedir? P. R. Murphy içinde, Güncel Lojistik*. Ankara: Nobel.
- Murphy, P. R., & Wood, D. F. (2008). *Contemporary Logistics*. New Jersey:: Pearson Pentice Hall, Ninth Edition.
- Nebol, E., Uslu, T., & Uzel, E. (2014). *Tedarik Zinciri ve Lojistik Yönetimi*. İstanbul: Beta.
- Neely, A., Gregory, M., & Platts, K. (2005). Performance Measurement System Design: A Literature Review And Researchagenda. *54, 4*. *Int. J. Oper. Pord. Manag.*
- Noyan Yalman, İ. (2010). Liberalizasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Bir Kısım Latin Amerika ve Güney Doğu Asya Tipi Ülkelerin Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.
- Orhan, O. (2003). *Dünya'da ve Türkiye'de Lojistik Sektörünün Gelişimi*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Özalp, İ. (1986). Seçme Yazılar II. 3. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özel, H. A. (2012). Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri. *2(1)*, 63-72. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi H. A. Özel.
- Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Öztürk, L. (2004). Serbest Bölgelerdeki Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: Dünyadaki Uygulamalara Teoriler Işığında Bir Bakış. (7), 110. Akdeniz İİBF Dergisi.
- Parasız, İ. (1997). *Modern Büyüme Teorileri: Dinamik Makro Ekonomiye Giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2003). *Ekonomik Büyüme Teorileri, (2. Baskı)*,. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parkitna, A., & Sadowska, B. (2011). Factor Determining The Profitability Of Enterprises-Influence Assessment. 2. *Operation Research and Decisions*.

- Rezaei, J., van Roekel, W. S., & Tavasszy, L. (2018). *Measuring The Relative Importance of The Logistics Performance Index Indicators Using Best Worst Method*. *Transport Policy*.
- Richey, R. G., Adams, F. G., & Dalela, V. (2012). Technology and Flexibility: Enablers Collaboration Technology and Flexibility: Enablers Collaboration and Time-Based Logistics Quality. *33, 1. Journal of business Logistics*.
- Romney, M. B., & Steinbart, P. (2012). *Accounting information systems*. Detroit: Pearson Education.
- Sağdıç, E. N., Yıldız, F., & Sayın, H. H. (2020). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Kırılgan Beşli Ülkeler Örneği. *11(28)*, 680-699. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi.
- Sahavet, G. (2006). Türkiye Lojistik Sektörü Altyapı Analizi. İstanbul Ticaret Odası.
- Sahavet, G. (2011). Türkiye Lojistik Sektörü Altyapı Analizi. İTO Yayınları.
- Saygılı, D. S., & Erdal, P. M. (2013). Küresel Lojistik. İstanbul: Dünya Yayıncılık A.Ş.
- Seetanah, B., & Khadaroo, J. (2007). The role of transport infrastructure in attracting FDI in Africa. *Proceedings of the African Economic Conference*, (s. 357-3770).
- Seyidoğlu, H. (2001). Uluslararası Finans. (3), 397. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (2017). Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama. *Geliştirilmiş 21. baskı, Geliştirilmiş 21. Baskı*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sezgin, T. (2008, OCAK). Lojistik kavramı ve Türkiye'deki uygulamaları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü.
- Smith, A. (2006). Milletlerin Zenginliği, (Çev.: Haldun Derin). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Soffer, P. (2005). On the notion of flexibility in business processes. In: Workshop on Business Process Modeling, Design and Support (BPMDS 2005) proceeding of Caise2005 Workshop .
- Steinndel, C., & Stiroh, K. J. (2014). What is it, and why do we care about it? *36. Business Economics*.
- Stock, & Lambert. (2001).
- Şahin, A. G. (2010). Lojistik Faaliyetlerde Dış Kaynak Kullanımı: Türkiye' nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Üzerine Bir Uygulama. *Doktora Tezi*. Eskişehir: T.C.Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, M., Şerif, H., & Bahadır, A. (2003). Teknoloji Yönetimi ve Örgütsel Değişim. Konya: Çizgi Kitap Evi.
- Şimşek, T., & Yiğit, E. (2019). Lojistik performans ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Orta-Doğu Avrupa ve Türkiye örneği. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 7(2), 169-177.

- Şiriner, İ., & Doğru, Y. (2008). Türkiye’de Büyümenin Ekonomi Politigi 1980 Sonrası Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir İnceleme. Ankara: Dipnot Yayınları.
- T.C. Başbakanlık DPT. (2000). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu. ANKARA: DPT Yayını.
- Taban, S. (2008). İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tanyaş, M., & Baskak, M. (2012). Farklı Açılardan Depoların Sınıflandırılması. *Konya: Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi*, 1. Aybil Yayıncılık.
- Tanyaş, M., Sıcaş, A., Tan, B., & İnanç, H. (2015). *İstanbul Lojistik Sektör Analiz Raporu*. İstanbul: Mavi Ofset.
- Taşdemir, F. D., & Erdaş, H. (2018). Doğrudan yabancı yatırım ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği. *Araştırma Makalesi*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Teece, D. J. (2010). Business Models, Business Strategy and Innovation. 43. Long Range Planning.
- Tek, Ö. B., & Özgül, E. (2005). Modern Pazarlama İlkeleri, Uygulamalı Yönetimsel Yaklaşım. İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Tek, Ö. B., & Özgül, E. (2008). Modern Pazarlama İlkeleri. (3). İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Tekeli, İ., & İlkın, S. (1987). Dünyada ve Türkiye’de Serbest Üretim Bölgelerinin Doğuş ve Dönüşümü. Ankara: Yurt Yayınları.
- Tezel, Y. S. (1995). İktisadi Büyüme. Ankara: İmaj Yayınları.
- Todora, M. P., & Smith, S. C. (2012). Economic Development. 11th Edition. New York: Addison-Wesley Pearson.
- Tseng, Y., Taylor, M., & Yue, W. L. (2005). The Role of Transportation In Logistics Chain, Proceedings of The Eastern Asia Society for Transportation Studies. (5), 1657- 1672.
- Tuna, O. (2001). Türkiye İçin Lojistik ve Denizcilik Stratejileri: Uluslararası ve Bölgesel Belirleyiciler. 3(2). *DEÜ SBE Dergisi*.
- Turan, T. (2008). *İktisadi Büyüme Teorisine Giriş*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Tutar, E., Tutar, F., & Yetişen, H. (2009, Aralık). Türkiye’de Lojistik Sektörünün Gelişmişlik Düzeyinin Seçilmiş AB Ülkeleri (Romanya Ve Macaristan) İle Karşılaştırmalı Bir Analizi. (17). *KMU ĞĖBF Dergisi* Yıl:11.
- Türlüoğlu, E. (2019). Türkiye’de Ekonomik Büyüme Dinamikleri: Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret İlişkisi Nedensellik Analizi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.
- Uca, N., Civelek, M. E., & Çemberci, M. (2019). Yolsuzluk Algısının Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Üzerine Etkisinde Lojistik Performans ile Küresel Rekabetin Ara Değişken Rolü: Türkiye Değerlendirmesi. 9(17). *Uluslararası toplum araştırma dergisi*.

- Unctad. (1995). World Investment Report 1995: Transnational Corporations and Competitiveness. New York and Geneva: United Nations Conference on Trade and Development Division on Transnational Corporations.
- Ünsal, E. (2005). Makro İktisat, Gözden Geçirilmiş Altıncı Baskı., 38. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Varsak, S., & Bakırtaş, İ. (2009). Ekonomik Büyüme Üzerinde Beşerî Sermayenin Etkisi: Türkiye Örneği. 25, 49-59. *Dumlupınar Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Vernon, R. (1966). International Investment and International Trade in the Product Cycle. 80(2). *The Quarterly Journal of Economics*.
- Voutilainen, T. (2005). Foreign Direct Investment (FDI) Theories Explaining the Emergence of Multinational Enterprises (MNEs), Who, Where and Why. Seminar in Strategy and International Business.
- Wang, C. L., & Ahmed, P. K. (2004). The Development and Validation Of The Organizational Innovativeness Construct Using Confirmatory Factor Analysis. 7, 303-313. *European Journal of Innovation Management*.
- White, G. P. (1999). A Survey and Taxonomy of Strategy-related Performance Measures for Manufacturing. 16, 3. *Int. J. Oper. Prod. Manag.*
- Yaprak, N. (2010). Lojistik Yönetiminin İşletmelerin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Uygulama. Kırıkkale: T.C.Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2008). Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Yılmaz, M. H. (2013, Nisan). Güvenlik Kavramında Yeni Bir Boyut; Ekonomi Güvenliği, Türkiye Ne Kadar Güvende? *Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ekonomi Programı Koordinatörlüğü*, 1-84.
- Yılmaz, M. (2010). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Deneme. 8(1), 241-260. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler*.
- Yurdakul, E. M. (2020). Türkiye'de lojistik sektörü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin var analizi ile incelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20(40), 174-185.
- Yükçü, S., & Atağan, G. (2009). Etkinlik, etkinlik ve verimlilik kavramlarının yarattığı karışıklık. 23, 4. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Yüksel, N. (2020). Ekonomik Büyüme ve Kadın İşgücü İlişkisi: Türkiye Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.
- Yüksel, Ö. (1999). Uluslararası İşletme Yönetimi ve Türkiye Uygulaması. 113. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Zaja, E. L. (1990). CEO Selection, Succession, Compensation, and Firm Performance: A Theoretical Integration and Empirical Analysis. *11, 3. Strategic Management Journal*.
- Zhang, L., Yadav, P., Chang, H., Akkiraju, R., Chao, T., Flaxer, D., & Jeng Jun-Jang. (2003). ELPIF: An E-Logistics Processes Integration Framwork Based on Web Services. IBM T.J. Watson Research Center, P.O. Box 218, Yorktown Heigshts, NY 10598.
- Zhang, Q., Vonderembse, M. A., & Lim, J. (2002). Value Chain Flexibility: A Dichotomy of Competence And Capability. *40, 3. International Journal of Production Research*.

DİZİN

A

Abstract · V

Ampirik Bulgular · 72

Anahtar Kelimeler · IV

Ç

Çizelge · X

D

Dizin · 88

Doğrudan yabancı yatırımlar kavramı ve tanımı · 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40,

---

E

Ekonomik Büyüme · 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51,

G

Giriş · 1

İ

İçindekiler · VII

K

Kaynakça · 77

Kısaltmalar · XI

L

Literatür Araştırması · 55

Lojistik Performans · 3, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 22

Lojistik Performans, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi · 53, 54, 55

M

Metodoloji · 69

Ö

Özet · IV

S

Sonuç ve Öneriler · 75

T

Teşekkürler · VI

V

Veri Seti · 62

TEKNOVERSITE

teknoversite **AYRICALIĞINDASINIZ**

İSTE

